

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ – Σ.Ε.Υ.Π.

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ – ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΚΩΦΩΝ
ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΜΕ ΚΩΦΟ ΠΑΙΔΙ

ΜΕΤΕΧΟΥΣΕΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ:

ΖΑΜΠΟΥ ΣΤΑΜΑΤΙΑ

ΖΑΡΡΑ ΚΑΤΕΡΙΝΑ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

ΜΑΚΡΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

ΠΑΤΡΑ

ΜΑΡΤΙΟΣ 2001

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	3321
----------------------	------

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ – ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΚΩΦΩΝ
ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΜΕ ΚΩΦΟ ΠΑΙΔΙ

Μακρής Νικόλαος Ph. D.
Επιστημονικός Συνεργάτης, Ψυχολόγος
Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

Κων/να Γεωργίου
Καθηγήτρια Εφαρμογών
Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

Ιωάννης Δετοράκης
Επιστημονικός Συνεργάτης, Γιατρός

Απρίλης 2001 Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο	7
ΕΙΝΑΙ Η ΚΩΦΩΣΗ ΑΝΑΠΗΡΙΑ;	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο	14
Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΚΩΦΩΝ	14
2.1. Χαρακτηριστικά της κοινότητας των κωφών.....	14
2.2. Κωφός – κωφός	18
2.3. Πως γίνεται κάποιος μέλος της Κοινότητα των Κωφών.....	20
2.4. Δραστηριότητες της Κοινότητας των Κωφών.....	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο	27
Η ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΤΩΝ ΚΩΦΩΝ	27
3.1. Πολιτιστικά χαρακτηριστικά της κουλτούρας των Κωφών..	27
3.2. Κανόνες συμπεριφοράς	32
3.3. Ήθη – Έθιμα και Παραδόσεις των Κωφών.....	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο	41
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ	41
4.1. Νοηματική γλώσσα.....	41
4.2. Ιστορική αναδρομή της νοηματικής γλώσσας.....	45
4.3. Μύθοι για την ελληνική νοηματική γλώσσα.....	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο	54
ΚΩΦΑ – ΑΚΟΥΟΝΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΩΦΩΝ – ΑΚΟΥΟΝΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ	54
5.1. Κωφά παιδιά Κωφών γονέων	54
5.2. Ακούοντα παιδιά Κωφών γονέων – CODA	59

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο	66
Η ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΚΩΦΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ	66
6.1. Τα στάδια του πένθους στη διάγνωση της κώφωσης.....	66
6.2. Αντιδράσεις των μελών της οικογένειας.....	70
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο	77
ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ	77
7.1. Συμβουλευτική γενικά.....	77
7.2. Αναγκαιότητα της έγκαιρης παρέμβασης	81
7.3. Προγράμματα παρέμβασης.....	84
7.4. Οικογενειοκεντρική προσέγγιση	86
7.5. Δεξιότητες και χαρακτηριστικά του αποτελεσματικού συμβούλου	91
7.6. Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού.....	97
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο	102
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	102
8.1. Συμπεράσματα	102
8.2. Προτάσεις	107
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	110
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	117

Ευχαριστίες

Ένα μεγάλο ευχαριστώ σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και άτομα, που συνέβαλαν στην υλοποίηση αυτής της εργασίας. Θερμά ευχαριστούμε τον καθηγητή, Κο Μακρή Νικόλαο, για την αμέριστη βοήθεια, την καθοδήγηση και το πολύτιμο χρόνο που αφιέρωσε για την υλοποίηση αυτής της πτυχιακής εργασίας. Η υποστήριξη και η εποπτεία του, συνέβαλαν αποφασιστικά στην αντιμετώπιση δυσχερειών και ολοκλήρωσής της.

Ευχαριστούμε επίσης την Ομοσπονδία Κωφών Ελλάδας, το Σωματείο Κωφών Πάτρας καθώς και το πανελλήνιο σύλλογο γονέων και κηδεμόνων Κωφών και Βαρήκοων παιδιών «ΛΕΞΩ» για το υλικό που μας παραχώρησαν. Ιδιαίτερα, ευχαριστούμε την Κα Βενέτα Λαμπροπούλου, καθηγήτρια του παιδαγωγικού τμήματος του Πανεπιστημίου Πατρών και το Κο Γιώργο Άντζακα, πρόεδρο του ελληνικού τμήματος της CODA, για τις πολύτιμες εμπειρίες και γνώσεις τους απο τη μακρόχρονη ενασχόλησή τους με την Κώφωση. Ιδιαίτερα βοηθητική υπήρξε και η συνεργασία με το Ινστιτούτο Γκαίτε και τη Κα Μιχαηλίδου Σοφία, για την παραχώρηση αρχειακού οπτικού υλικού.

Θα αποτελούσε τέλος παράλειψη να μην ευχαριστήσουμε τα μέλη της Κοινότητας των Κωφών στην Αθήνα και την Πάτρα, που μας στήριξαν και μοιράστηκαν μαζί μας τις εμπειρίες και τα βιώματά τους.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία αποτελεί μια προσπάθεια προσέγγισης και μελέτης του περίπλοκου φαινομένου της Κώφωσης. Η ισχύουσα άποψη της κοινωνίας συγκλίνει στο ότι οι Κωφοί είναι άτομα με ακουστική απώλεια. Μέσα από αυτή την εργασία στόχος μας είναι να καταδειχθεί ότι οι Κωφοί δεν είναι ιατρικά περιστατικά ούτε απομονωμένες υπάρξεις αλλά άτομα τα οποία έχουν, διαμορφώσει, μέσα στα πλαίσια της κοινωνίας των ακουόντων, την δική τους κοινότητα. Η κοινότητα αυτή είναι αποτέλεσμα των ιδιομορφιών της κουλτούρας των Κωφών αλλά και του διαφορετικού τρόπου επικοινωνίας τους. Εκτός από τα παραπάνω, μέσα σε αυτή την εργασία, αντικείμενοι μελέτης μας είναι οι αντιδράσεις της οικογένειας, κυρίως της κούρσας, στον ερχομό ενός κωφού παιδιού καθώς επίσης και ο τρόπος αντιμετώπισης των τυχόν προβλημάτων που αυτή αντιμετωπίζει. Η εργασία αποτελείται από οκτώ κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στη δυσκολία ορισμού της αναπηρίας και διατυπώνεται το ερώτημα αν η κώφωση είναι Αναπηρία. Το δεύτερο και τρίτο κεφάλαιο μελετούν τα χαρακτηριστικά, τις δραστηριότητες της Κοινότητας και της Κουλτούρας των Κωφών αντίστοιχα καθώς και το διαχωρισμό τους σ' αυτούς με Κ και σ' αυτούς με κ, με κριτήρια τη συναναστροφή τους με άλλους κωφούς και την αποδοχή της κώφωσης.

Στο επόμενο κεφάλαιο παρουσιάζεται η Νοηματική Γλώσσα και κυρίως, η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα μέσω της Ιστορικής αναδρομής

και των μύθων που σχετίζονται με την ύπαρξη και τη σκοπιμότητα της εφαρμογής της. Στο πέμπτο κεφάλαιο περιγράφονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της οικογένειας με ακούοντα παιδιά και Κωφούς γονείς. Παρατίθενται επίσης στοιχεία για τη διεθνή οργάνωση CODA, την οποία έχουν δημιουργήσει τα ακούοντα παιδιά Κωφών ενηλίκων.

Το έκτο κεφάλαιο εξετάζει τη συναισθηματική κατάσταση της οικογένειας απέναντι στη γέννηση κωφού παιδιού. Παρουσιάζονται τα στάδια του πένθους και οι αντιδράσεις των μελών της οικογένειας ξεχωριστά της μητέρας, του πατέρα και των αδερφών. Η συμβουλευτική, η αναγκαιότητα εφαρμογής της, τα προγράμματα παρέμβασης, η αναφορά στην οικογενειοκεντρική προσέγγιση, τις δεξιότητες του συμβούλου και το ρόλο του Κοινωνικού Λειτουργού, συμπεριλαμβάνονται στο έβδομο κεφάλαιο. Στο τελευταίο κεφάλαιο, διατυπώνονται κάποια συμπεράσματα και προτάσεις, ενώ μετά ακολουθεί το παράρτημα και η βιβλιογραφία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΙΝΑΙ Η ΚΩΦΩΣΗ ΑΝΑΠΗΡΙΑ;

Υπάρχει ένας άλλος και ίσως μεγαλύτερος κίνδυνος σε σχέση με την αποδοχή των αδυναμιών των άλλων. Μερικές φορές, τείνουμε να θεωρούμε αδυναμίες στοιχεία τα οποία στην πραγματικότητα, αποτελούν τη δύναμη του άλλου. Ίσως τα αποκρούουμε γιατί δεν είναι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που θα θέλαμε να έχει. Ο κίνδυνος βρίσκεται στην πιθανότητα να μην αποδεχθούμε τον άνθρωπο όπως είναι, αλλά να προσπαθήσουμε να τον αλλάξουμε σύμφωνα με τις δικές μας απόψεις.

(Ελεανόρ Ρούσβελτ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΙΝΑΙ Η ΚΩΦΩΣΗ ΑΝΑΠΗΡΙΑ;

Ανάπηρος και αναπηρία, είναι δύο έννοιες δύσκολες στο να οριστούν. Η καθημερινή εμπειρία δείχνει ότι ο καθένας από εμάς τις καταλαβαίνει τελείως διαφορετικά. Διαφορετικό ορισμό για την αναπηρία δίνει ο γιατρός, διαφορετικό ο Κοινωνικός Λειτουργός και διαφορετικό ο παιδαγωγός. Ακόμη και τα νομοθετικά κείμενα αντιμετωπίζουν δυσκολίες στο να ορίσουν την αναπηρία, καθώς δεν υπάρχει κάποια ξεκάθαρη διατύπωση. Αντιθέτως, υπάρχει ένα ευρύτατο πλαίσιο μέσα στο οποίο θα μπορούσε να τοποθετηθεί η αναπηρία.

Από τη μια πλευρά γίνεται θετική αναφορά για τα ανάπηρα άτομα και υποστηρίζεται το δικαίωμά τους για μια «κανονική» ζωή, ισότιμη μεταχείριση και παροχή ίσων ευκαιριών. Από την άλλη όμως πλευρά όταν τίθεται θέμα συμμετοχής τους στην κοινωνία, την παραγωγική διαδικασία, την εκπαίδευση και άλλους τομείς της ζωής των «φυσιολογικών» ατόμων, τότε, επικρατεί αρνητική αντίδραση το θέμα της αναπηρίας γίνεται αντικείμενο συζητήσεων και αντιπαραθέσεων.

Η αναπηρία συνιστά μια κοινωνική πραγματικότητα στην οποία, διαφορετικά αίτια, ανεξαρτήτως κοινωνικοοικονομικής κατάστασης, φύλου, θρησκείας, με ποικίλα βιώματα και εμπειρίες, ονομάστηκαν ανάπηροι. Η πολυπλοκότητα, οι αοριστίες και οι γενικεύσεις, δε διευκολύνουν στην αποσαφήνιση της αναπηρίας. Αντιθέτως, ευνοούν και ενισχύουν την καλλιέργεια κοινωνικών προκαταλήψεων και αρνητικών στάσεων.

Όπως υπογραμμίζει η Ζώνιου-Σιδέρη (1996) η αναζήτηση των αιτιών των προκαταλήψεων των μη αναπήρων απέναντι στους ανάπηρους, τοποθετείται στην προϊστορία της ανθρωπότητας. Σε όλες τις εποχές και σε όλους τους πολιτισμούς, οι ανάπηροι και οι άρρωστοι θεωρούνταν ότι «παρεκκλίνουν» από την ανθρώπινη φύση. Αποδίδονται σε αυτούς μαγικές, δαιμονικές δυνάμεις και θεωρούνται ένοχοι για την κατάσταση τους· για παράδειγμα στην εβραϊκή κοινωνία (Ζώνιου-Σιδέρη, 1996), η αναπηρία και η αρρώστια ήταν οι ποινές του Θεού για αμαρτίες του παρελθόντος. Αλλά και στην αρχαία Ελλάδα, η φυσική αναπηρία ταυτιζόταν με την κοινωνική αχρηστία του ατόμου.

Η Χριστιανική Εκκλησία υποστήριζε ότι τα ανάπηρα άτομα πλήρωναν τις αμαρτίες των προγόνων τους «αμαρτίαι γονέων παιδεύουσι τέκνα» και ότι μέσω της πάθησης ή της αναπηρίας, επιτυγχάνεται ο εξαγνισμός τους. Κατά το Μεσαίωνα, η απομόνωση και ο ξυλοδαρμός, θεωρούνταν προσφιλείς μέθοδοι «θεραπείας» της νοητικής καθυστέρησης και κάθε είδους αναπηρίας.

Γνωστός άλλωστε αυτή την περίοδο ήταν ο ρόλος των αναπήρων και μικρόσωμων ατόμων ως γελωτοποιών. Το δέκατο έβδομο αιώνα οι ανάπηροι αποτέλεσαν τα εξιλαστήρια θύματα και τους αποδιοπομπαίους τράγους μεγάλων κοινωνικών καθαρμών. Αργότερα, το δέκατο ένατο αιώνα ιδρύθηκαν πολλά ιδρύματα καθώς ο ανάπηρος σήμαινε απομόνωση από την υπόλοιπη κοινωνία και διαχωρισμός από τους «φυσιολογικούς».

Η πιο απάνθρωπη και απορριπτική στάση της κοινωνίας, δημιουργήθηκε κατά την περίοδο τους Γ' Ράιχ. Ο Χίτλερ προέβη σε

ενέργειες, που στόχευαν σε εξολόθρευση και αφανισμό όσων δεν ανταποκρίνονταν στο ιδεώδες της Αρίας φυλής. Ένα από τα κριτήρια εκλογής των ανθρώπων προς εξόντωση, ήταν η ανικανότητά τους για παραγωγική διαδικασία. Ο φασιστικός τρόπος σκέψης έχει διαμορφωθεί και εξευγενιστεί στη σύγχρονη κοινωνία δυστυχώς όμως εξακολουθεί να ισχύει.

Η τεράστια πρόοδος της κοινωνίας και το ισχύον τεχνοκρατικό σύστημα, αντιμετωπίζουν το άτομο ως παραγωγική μονάδα. Ενισχύεται και υποστηρίζεται το ικανό και παραγωγικό άτομο, ενώ απομονώνεται το λιγότερο ή καθόλου παραγωγικό, όπου η παρουσία του και μόνο θεωρείται επιζήμια για την παραγωγική διαδικασία. Η πρόοδος της τεχνολογίας οδήγησε στην επικράτηση της αντίληψης ότι η παραγωγικότητα αποτελεί το πιο σημαντικό στοιχείο της ανθρώπινης ύπαρξης. Ο άνθρωπος παύει να έχει προσωπικότητα και λειτουργεί ως ανώνυμη μονάδα του συνόλου. Όλα αυτά επηρεάζουν τις αντιλήψεις και τις στάσεις της πλειονότητας των μη αναπήρων απέναντι στην αναπηρία.

Ο ορισμός που αποδίδει η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας για την αναπηρία, είναι ενδεικτικός της ασάφειας και δυσκολίας ακριβούς προσδιορισμού της: « αναπηρία, είναι μια σοβαρή μειονεξία, η οποία προκύπτει από φυσική διανοητική βλάβη.» (Ζώνιου-Σιδέρη, 1996). Ο ορισμός του συμβουλίου των υπουργών της Ευρωπαϊκής Ένωσης επισημαίνει ότι: ανάπηρα είναι τα άτομα που πάσχουν από σοβαρές ανεπάρκειες ή μειονεξίες που οφείλονται σε σωματικές βλάβες, συμπεριλαμβανομένων των βλαβών των αισθήσεων ή σε διανοητικές

βλάβες, οι οποίες αποκλείουν την εκτέλεση δραστηριότητας ή λειτουργίας, η οποία θεωρείται κανονική για έναν άνθρωπο.

Ο Χαρτοκόλλης (1989) υπογραμμίζει ότι η αναπηρία είναι μια ανίατη λειτουργική βλάβη, έλλειψη ή ανωμαλία, συγγενής ή επίκτητη, συνήθως αποτέλεσμα ή κατάλοιπο αρρώστιας ή ατυχήματος, μια ανωμαλία που να εμποδίζει – κατά κάποιο τρόπο – την εκπλήρωση βασικών κοινωνικών αναγκών, όπως η κίνηση και η εργασία.

Το στερεότυπο ενός ανάπηρου ανθρώπου, βασίζεται στην ιδεολογία της «προσωπικής τραγωδίας». Θεωρείται ότι τον βρήκε μεγάλη ατυχία, η οποία διαταράσσει και καταστρέφει όλη τη ζωή του. Η λανθασμένη και στερεότυπη αυτή εικόνα, οδηγεί σε λανθασμένα συμπεράσματα από την πλευρά των «φυσιολογικών» και της υπόλοιπης κοινωνίας. Η αναπηρία εξαρτάται από τις πολιτισμικές αξίες της κάθε κοινωνίας. Καθένας από εμάς έχει μια εικόνα από ένα ολοκληρωμένο σώμα αλλά και μία εικόνα από μια «σωματική απόκλιση» .

Η κώφωση, σύμφωνα με τους ακούοντες, αποτελεί μία μορφή αναπηρίας. Βασικό σημείο διαφοροποίησής της από άλλες αναπηρίες, είναι η αορατότητά της· ένας κωφός δε ξεχωρίζει από την εξωτερική του εμφάνιση, όπως συμβαίνει με κάποιον νοητικά καθυστερημένο. Η αρχική δυσκολία εντοπισμού της κώφωσης από τους ακούοντες, κατατάσσει τον κωφό στα «φυσιολογικά» άτομα. Η μετέπειτα όμως διαπίστωση της κώφωσης το κατατάσσει στη γενική κατηγορία των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Συχνά οι ακούοντες, αυτοί που ασχολούνται με τους Κωφούς ή έχουν Κωφό συγγενή, αντιμετωπίζουν τους Κωφούς ως ιατρικά περιστατικά και απομονωμένες υπάρξεις. Σπάνια τους βλέπουν ως πολιτισμική μονάδα και οντότητα. Η άγνοια και η προκατάληψη υπάρχει «γι' αυτά τα άτομα», όπως πολύ συχνά αποκαλούνται τα Κωφά άτομα. Η άποψη που επικρατεί στη κοινωνία των ακουόντων, είναι η ιατροπαθολογική. Πιο συγκεκριμένα η ακουστική απώλεια θεωρείται παθολογική κατάσταση και χρήζει θεραπείας και αποκατάστασης.

Έτσι, όλες οι θεραπείες και τα εκπαιδευτικά προγράμματα, επικεντρώνονται στην «αποκατάσταση» της βλάβης της κώφωσης και στην ένταξη των Κωφών στο κόσμο των ακουόντων. Αυτό συμβαίνει διότι ο τρόπος με τον οποίο προσδιορίζουν οι άνθρωποι το «φυσιολογικό» εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από αυτό που τους δίδαξε ο πολιτισμός τους για την τελειότητα.

Ενδεικτικά, κρίνεται χρήσιμο να παρατεθεί η ακόλουθη ισπανική ιστορία, η οποία με ένα διασκεδαστικό και συνάμα αφοπλιστικό τρόπο απεικονίζει τη στάση της κοινωνίας για τη «μειονεξία» .

Η ιστορία αναφέρεται σε μια χώρα, όπου οι κάτοικοι ανακαλύπτουν ο ένας με τον άλλο ότι βγάζουν ουρά! Τρομοκρατημένοι, μόλις εμφανιστεί η ουρά, κάνουν ότι μπορούν για να την κρύψουν. Τη χώνουν σε φαρδιά παντελόνια και φούστες για να κρύψουν το αλλόκοτο φαινόμενο. Καθώς ανακαλύπτουν όμως πως όλοι βγάζουν ουρά το σκηνικό αλλάζει δραστικά. Σε πρακτικό επίπεδο, η ουρά αποδεικνύεται ιδιαίτερα χρήσιμη για τη μεταφορά πραγμάτων, για μεγαλύτερη ευκινησία, για να ανοίγουν τις πόρτες όταν τα χέρια τους είναι γεμάτα.

Οι ράφτες αρχίζουν να σχεδιάζουν ρούχα που όχι μόνο εξυπηρετούν αλλά αναδεικνύουν και απελευθερώνουν τις ουρές. Σύντομα, μάλιστα φτάνουν στο σημείο να χρησιμοποιούν κοσμήματα για να προσελκύσουν την προσοχή στο καινούργιο αυτό στοιχείο. Τότε, ξαφνικά, όλοι όσοι δεν έβγαλαν ουρά, θεωρούνται τέρατα. Πανικόβλητοι, οι μέχρι πρότινος, «φυσιολογικοί» προσπαθούν να βρουν τρόπους να κρύψουν το γεγονός αυτό, αγοράζοντας τεχνητές ουρές ή αποσυρόμενοι εντελώς από την κοινωνία της ουράς.

Πόσο Ενοχλητικό! Χωρίς ουρά!

Στο πολιτισμό μας συναντάμε άφθονα παραδείγματα τέτοιας νοοτροπίας. Αυτό που θεωρείται «φυσιολογικό» προσδιορίζεται και επαναπροσδιορίζεται συνεχώς. Η άποψη των μετεχουσών αυτής της εργασίας, συνίσταται στο ότι η κώφωση δεν είναι αναπηρία και ότι οι Κωφοί αποτελούν πολιτισμική ομάδα με δική τους κουλτούρα. Άλλωστε, κάθε αναπηρία είναι τόσο μεγάλη, όσο εμείς της επιτρέπουμε να είναι.

Κλείνοντας αυτό το κεφάλαιο, κρίνεται σκόπιμο να διατυπωθεί πάλι το ερώτημα ΕΙΝΑΙ Η ΚΩΦΩΣΗ ΑΝΑΠΗΡΙΑ; Η θετική ή αρνητική απάντηση επαφίεται στην κρίση του αναγνώστη, μέσω της μελέτης αυτής της εργασίας για την κώφωση. Στην επόμενη ενότητα περιγράφεται η κοινότητα των Κωφών και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΚΩΦΩΝ

Ω, εκείνοι που διάλεξαν να γνωρίσουν

μόνο τους ομοίους τους.

Αυτό που βρίσκεται μέσα τους να

γνωρίσουν. Ω, τι χάνουν!

Χάνουν χωρίς ποτέ να μάθουν τι

Είναι αυτό που έχασαν.

Αυτό που βρίσκεται μέσα τους

Περιμένοντας να φανερωθεί:

Αυτό χάνουν-

Εκείνοι που διαλέγουν να γνωρίσουν

μόνο τους ομοίους τους.

(Doris Peel)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΚΩΦΩΝ

2.1. Χαρακτηριστικά της κοινότητας των κωφών

Ο John Donne (1983) περιγράφοντας με ποιητικό λόγο την ανάγκη του για συνύπαρξη αναφέρει ότι «κανείς δεν είναι από μόνος του ένα νησί». Ο άνθρωπος έχει την ανάγκη να αλληλεπιδρά με άλλους ανθρώπους. Να μοιράζεται μαζί τους τις σκέψεις και τις εμπειρίες του. Η ανάγκη του για αλληλεπίδραση και επικοινωνία τον οδήγησε στην γνωριμία με άλλους ανθρώπους, στην δημιουργία ομάδων, οι οποίες διευρύνθηκαν και ονομάστηκαν κοινότητες.

Μέσα στην κοινότητα το άτομο επηρεάζεται από τα άλλα άτομα, διαμορφώνει ένα συγκεκριμένο κώδικα επικοινωνίας και σκέψεις αλλά και διάφορες αντιλήψεις για τον κόσμο αλλά και τον εαυτό του. Τελικά διαμορφώνει αυτό που ονομάζουμε προσωπική ταυτότητα.

Τι είναι όμως η κοινότητα των Κωφών; και ποια είναι τα χαρακτηριστικά της; Για να δοθεί μια απάντηση στο ερώτημα αυτό χρειάζεται να γίνει γνωστό ποιες είναι οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληρεί μια κοινότητα ώστε να έχει λόγο ύπαρξης. Σύμφωνα με τη Λαμπροπούλου (1998) οι προϋποθέσεις αυτές είναι τέσσερις:

Πρώτον θα πρέπει η κοινότητα να ικανοποιεί την ανάγκη των μελών για συμμετοχή στην ομάδα, να υπάρχουν κίνητρα, γερά οικοδομημένες σχέσεις και αμοιβαία επίδραση.

Δεύτερον, τα διάφορα άτομα που συμμετέχουν στην ομάδα ωθούνται γι' αυτό από προσωπικούς λόγους ικανοποίησης φιλοδοξιών και αναγκών. Οι προσωπικοί αυτοί λόγοι ικανοποιούνται από τη συμμετοχή στην ομάδα.

Τρίτον, υπάρχουν στην ομάδα γερά οικοδομημένες σχέσεις. Δηλαδή η αλληλεπίδραση των μελών στηρίζεται σε καθορισμένους ρόλους και κανόνες.

Τέταρτον, είναι απαραίτητο στην ομάδα να υπάρχει αλληλεπίδραση και επιρροή. Η αποτελεσματικότητα της ομάδας και κατ' επέκταση της κοινότητας καθορίζει και την ποιότητα της ζωής.

Τα τέσσερα αυτά κριτήρια που αναφέρθηκαν παραπάνω ισχύουν και χαρακτηρίζουν την κοινότητα των κωφών.

Αναφορικά, λοιπόν, με τα παραπάνω διαπιστώνεται σύμφωνα με την Λαμπροπούλου (1998), ότι: «η κοινότητα των Κωφών αποτελείται από άτομα που έχουν κοινές εμπειρίες, βιώματα και αξίες. Η πλειοψηφία των Κωφών (90% περίπου) προέρχεται από ακούοντες γονείς. Αυτοί έχουν συνήθως κοινές εμπειρίες και προβλήματα σχετικά με την αποδοχή τους από την οικογένειά τους και την κοινωνία αργότερα, κοινά εμπόδια στην επικοινωνία τους με τους ακούοντες και στην πλειοψηφία τους έχουν μεγαλώσει σε σχολεία –οικοτροφεία Κωφών. Έχουν μάθει τη νηματική γλώσσα στο σχολείο τους από τους συμμαθητές και όχι από τους γονείς και τους δασκάλους τους, όπως γίνεται με τα ακούοντα παιδιά. Επίσης έχουν κοινές εμπειρίες και προβλήματα σχετικά με την επαγγελματική και την κοινωνική τους αποκατάσταση.

Αν και ο ορισμός της κοινότητας περιλαμβάνει και γεωγραφικά στοιχεία, εντούτοις, στην κοινότητα των Κωφών παρατηρείται το γεγονός ότι οι Κωφοί δεν μένουν όλοι μαζί σε μια συγκεκριμένη περιοχή. Είναι διεσπαρμένοι σε διάφορες περιοχές αλλά έχουν συχνή επικοινωνία με συναντήσεις που πραγματοποιούνται σε εθνικό, καθώς ,επίσης σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Ένα άλλο κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα της κοινότητας των Κωφών είναι ότι όλα τα μέλη της επικοινωνούν στην νοηματική γλώσσα. Σύμφωνα με τον V. Padden (1989) η κοινότητα αποτελείται από Κωφούς που μοιράζονται μια κοινή γλώσσα, έχουν κοινές εμπειρίες, αξίες και κοινό τρόπο αλληλεπίδρασης τους ενός με τον άλλο και με τους ακούοντες.

Πέρα από αυτό υπάρχουν και άλλα πολιτισμικά στοιχεία που χαρακτηρίζουν την κοινότητα των Κωφών. Ένα από αυτά είναι ο ενδογαμικός χαρακτήρας τους. Το γεγονός δηλαδή, ότι τα Κωφά άτομα παντρεύονται μέλη από την ίδια κοινότητα και όχι εκτός από αυτήν. Οι Κωφοί παντρεύονται αποκλειστικά άλλους Κωφούς-μέλη της κοινότητας σε ποσοστό 85% με 95% (Rainier, Altschuler & Kallman, 1978).

Ακόμη ένα άλλο χαρακτηριστικό της κοινότητας των Κωφών είναι η επίσημη δομή που υπάρχει στην κουλτούρα των Κωφών. Η δομή αυτή διακρίνεται από το πλήθος των οργανώσεων των κωφών. Υπάρχουν οργανώσεις σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι η κοινότητα των Κωφών όπως και άλλες μειονότητες δέχεται πιέσεις. Καταρχήν εξαιτίας του γεγονότος «ότι η Κώφωση θεωρείται παθολογική κατάσταση, η κοινότητα των Κωφών

έχει περισσότερες-από άλλες μειονότητες- δυσκολίες να ξεπεράσει: όπως την κατωτερότητα που της επιβλήθηκε από το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.

Το εκπαιδευτικό κατεστημένο επίσης, το οποίο ελέγχεται από τους ακούοντες θεωρεί ότι μόνο οι ακούοντες δάσκαλοι μπορούν να εκπαιδεύσουν τους Κωφούς. Αυτό οδηγεί τους Κωφούς να εκφράζουν με θρησκευτικό ζήλο απόψεις για το πώς θα «σωθούν» από τους ακούοντες.

Επίσης τα περισσότερα Κωφά παιδιά δεν έχουν καμία πολιτισμική ενημέρωση για την κοινότητα των Κωφών από τους δασκάλους και τους γονείς τους. Γεγονός που μπορεί πολύ εύκολα να οδηγήσει σε καταστάσεις απόλυτης γλωσσικής καταπίεσης με το να υποβαθμίζεται η γλωσσική επάρκεια της νοηματικής γλώσσας» (Λαμπροπούλου, 1998).

Παρά τις αντιξοότητες όμως, η κοινότητα των Κωφών έχει αναπτυχθεί και δεν είναι μια κοινότητα με ένα μόνο σκοπό. Είναι μια συνάθροιση ατόμων που συναντιούνται για την επίτευξη πολλών σκοπών.

Συνοψίζοντας λοιπόν θα μπορούσαμε να ορίσουμε την κοινότητα των Κωφών ως εξής:

Η κοινότητα των Κωφών περιλαμβάνει αυτά τα Κωφά άτομα που μοιράζονται μία κοινή γλώσσα, κοινές εμπειρίες και αξίες και ένα τρόπο αλληλεπίδρασης τους ενός με τον άλλο καθώς και με τους ακούοντες. Ο πιο βασικός παράγοντας που προσδιορίζει ποιος είναι μέλος της κοινότητας φαίνεται ότι είναι αυτό που ονομάζεται «στάση έναντι στην κώφωση». Αυτό συμβαίνει όταν ένα άτομο αναγνωρίζει τον εαυτό του

ως μέλος της κοινότητας των Κωφών και τα άλλα μέλη δέχονται αυτό το άτομο ως μέλος αυτής της κοινότητας.

Ακόμη, πρέπει να αναφερθεί ότι μια κοινότητα καθορίζει τη θέση της στην ευρύτερη κοινωνία με το να κάνει γνωστό τι την ορίζει και το να θέσει τις παραμέτρους που σχετίζονται με αυτήν. Για το λόγο αυτό κρίνεται σκόπιμο να γίνει η διαφοροποίηση της έννοιας Κωφός και κωφός καθώς και της σημασίας που ενέχεται στην ένταξή τους στην κοινότητα των Κωφών.

2.2. Κωφός – κωφός

Στην κοινωνία των Κωφών η κώφωση συνδέεται με ακουστική απώλεια και αδυναμία επικοινωνίας του Κωφού ατόμου με το περιβάλλον. Από την άλλη πλευρά, για την κοινότητα των Κωφών η αδυναμία αυτή στην επικοινωνία δεν προκαλείται από την κώφωση αυτή καθαυτή αλλά από την στάση του Κωφού απέναντι στην ακουστική απώλεια. Ο Rutherford (1992) έχοντας υπόψιν τη σημασία που έχει η διαφορετική στάση των Κωφών έναντι της κώφωσης προβαίνει στο διαχωρισμό Κωφός και κωφός. Ποιος είναι ο Κωφός και ποιος ο κωφός;

Κωφός (με κεφαλαίο το πρώτο γράμμα), είναι ο έχων ακουστική απώλεια, ο οποίος είναι ενταγμένος στην κοινότητα των Κωφών. Σύμφωνα με τον Rutherford (1992) «έχει ταυτότητα Κωφού και θεωρεί τον εαυτό του ολοκληρωμένο άνθρωπο». Επιπλέον, έχει υψηλή αυτοεκτίμηση και γερά δομημένη προσωπικότητα, που τον βοηθάει να αντιμετωπίζει πιο αποτελεσματικά τις δυσκολίες της καθημερινής ζωής

στον κόσμο των ακουόντων. Ακόμη, είναι ενεργό μέλος της κοινότητας των Κωφών και επιζητεί τη συντροφιά άλλων Κωφών.

Από την άλλη πλευρά, ο κωφός (με μικρό το πρώτο γράμμα), είναι το άτομο που έχει χάσει την ακοή του σε μεγάλη κυρίως ηλικία. Έχει μάθει να επικοινωνεί με την ομιλούμενη γλώσσα, έχει εκπαιδευτεί σε σχολεία ακουόντων, έχει ταυτότητα ακουόντος ανθρώπου και είναι ενταγμένος στην κοινωνία των ακουόντων. Επίσης, δεν ταυτίζεται με άλλους Κωφούς, δεν γνωρίζει ούτε χρησιμοποιεί την νοηματική γλώσσα και δεν ανήκει στην κοινότητα των Κωφών (Rutherford, 1992).

Εκτός από τον διαχωρισμό αυτό, υπάρχει και ένα ποσοστό κωφών παιδιών, τα οποία παρουσίασαν ακουστική απώλεια πριν αναπτύξουν γλώσσα, τα οποία ονομάζονται προγλωσσικά (Ζαφειράτου, 1994). Τα παιδιά αυτά που προέρχονται από ακουόντες γονείς δεν ενθαρρύνονται να συνάψουν σχέσεις επικοινωνίας με άλλους Κωφούς και κατά συνέπεια, δεν ανήκουν στην κοινότητα των Κωφών.

Από τα παραπάνω μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι το κοινό σημείο των Κωφών και κωφών, αποτελεί η ακουστική τους απώλεια και ειδοποιός διαφορά είναι η ένταξη των πρώτων στην κοινότητα και κουλτούρα και η αποχή των δευτέρων από αυτή τη Κοινότητα και Κουλτούρα. Αξίζει να επισημανθεί ότι στην παρούσα εργασία, όπου χρησιμοποιείται ο όρος Κωφός, εννοείται αυτός που είναι ενταγμένος στην κοινότητα των Κωφών, μιλάει τη νοηματική γλώσσα και ασπάζεται την κουλτούρα των Κωφών. Στη συνέχεια, ακολουθεί περιγραφή της διαδικασίας ένταξης ενός ατόμου στην κοινότητα των Κωφών.

2.3. Πως γίνεται κάποιος μέλος της Κοινότητα των Κωφών

Η κοινότητα των Κωφών, όπως έχει ήδη αναφερθεί, αποτελείται από Κωφά άτομα τα οποία μοιράζονται μία και μόνη γλώσσα, έχουν κοινές εμπειρίες, αξίες, και, κυρίως, κοινό τρόπο αλληλεπίδρασης τους ενός με τον άλλο αλλά και με τους ακούοντες. Ωστόσο η κώφωση δεν είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να γίνει κάποιος μέλος της κοινότητα. Αυτό συμβαίνει γιατί η συμμετοχή σε μία κοινότητα είναι ένας ρόλος που επιτυγχάνεται και όχι ρόλος που αποδίδεται (Higgins, 1980).

Έχοντας υπόψιν τα παραπάνω αντιλαμβάνεται κανείς ότι ο βασικός παράγοντας που καθορίζει ποιος είναι μέλος της κοινότητας των Κωφών, πληρείται όταν ένα άτομο αναγνωρίζει τον εαυτό του ως μέλος της κοινότητας αλλά και τα υπόλοιπα μέλη το δέχονται ως μέλος της κοινότητάς τους.

Οι τρόποι –σύμφωνα με τους οποίους ένα άτομο μπορεί να γίνει μέλος της κοινότητας των Κωφών- διαφέρουν κατά περίπτωση. Μπορεί το άτομο –για παράδειγμα να γεννηθεί στην κοινότητα των Κωφών, ως Κωφό ή ακούων παιδί Κωφών γονέων. Σε αυτή την περίπτωση το παιδί μεγαλώνει γνωρίζοντας τη γλώσσα αλλά και τη κουλτούρα της κοινότητας.

Πέρα από αυτό, συναντάται και η περίπτωση ατόμου που γεννιέται Κωφό ή χάνει την ακοή του σε πολύ μικρή ηλικία και έχει ακούοντες γονείς. Σε αυτή την περίπτωση το άτομο μπορεί να γίνει μέλος της κοινότητας των Κωφών αν οι γονείς του έχουν δεχθεί την κώφωση. Είναι ανοιχτοί σε άλλους με παρόμοια χαρακτηριστικά με τους οποίους

επιτρέπουν να συναναστρέφεται το παιδί τους. Αν όμως οι ακούοντες γονείς δεν επιδιώξουν να συναντήσει το παιδί τους άλλους Κωφούς, τότε η σύνδεση με την κοινότητα γίνεται αργότερα, όταν δηλαδή ο ίδιος ο Κωφός αποφασίσει να ικανοποιήσει την ανάγκη του να είναι με άλλους που μοιράζονται την ίδια γλώσσα, κουλτούρα και κοινούς στόχους.

Ακόμη, μπορεί και ένας ακούων να γίνει μέλος της κοινότητας των Κωφών. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι να επιδεικνύει πραγματικό ενδιαφέρον και δέσμευση στους στόχους της κοινότητας και στα μέλη της. Η ιδιότητα του μέλους αποκτάται με τη δέσμευση στην ομάδα και με την εκδήλωση της επιθυμίας για συναναστροφή με τους Κωφούς. Το να είναι κάποιος μέλος της λέσχης των Κωφών, δεν σημαίνει ότι είναι και μέλος της κοινότητας.

Γενικά, είναι ευκολότερο να αποκτήσει την ιδιότητα μέλους κάποιος που έχει Κωφούς γονείς, καθώς αυτοί συνήθως αποδέχονται την κώφωσή τους και ανήκουν στην κοινότητα των Κωφών. Είναι όμως πιο δύσκολο για τα παιδιά που γεννιούνται από ακούοντες γονείς, οι οποίοι θέλουν το παιδί τους να γίνει «ακούων», ενώ τα ίδια περνάνε από κάποια στάδια προκειμένου να συμβιβαστούν με την κώφωσή τους. (Young, 1989).

Τελειώνοντας, πρέπει να επισημανθεί ότι η θετική και μόνο στάση δεν επαρκεί για να γίνει κάποιος μέλος της κοινότητας των Κωφών. Κατευθυντήρια χαρακτηριστικά για την επίτευξη της ιδιότητας του μέλους αποτελούν η χρήση της νοηματικής γλώσσας, η στάση απέναντι στην κώφωση καθώς και η ενεργός συμμετοχή στις δραστηριότητες της

κοινότητας των Κωφών, οι οποίες παρουσιάζονται αναλυτικότερα στην επόμενη ενότητα.

2.4. Δραστηριότητες της Κοινότητας των Κωφών

Η κοινότητα των Κωφών αναπτύσσει συνεχώς δραστηριότητες και προτρέπει τα μέλη της για ενεργό συμμετοχή και εμπλοκή. Ειδικότερα, καλλιεργεί ένα δίκτυο επικοινωνίας με τα μέλη μέσω της ανάπτυξης λεσχών και οργανώσεων. Οι λέσχες είναι χώροι όπου οργανώνονται δραστηριότητες, ταξίδια και δεν υπάρχει επίδραση από ακούοντες. Στις λέσχες οι Κωφοί συναντούν τους φίλους τους, χρησιμοποιούν τη νοηματική γλώσσα και βιώνουν την κουλτούρα τους (Λαμπροπούλου, 1998). Αρκετά συχνά, επίσης, διοργανώνονται διαλέξεις, γιορτές και άλλες ψυχαγωγικές δραστηριότητες που διατηρούν την κουλτούρα των Κωφών.

Οι Κωφοί έχουν διάφορες οργανώσεις, όπως αθλητικές και πολιτιστικές τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Υπάρχουν και διεθνείς οργανώσεις όπως η Παγκόσμια Ομοσπονδία Κωφών και η Παγκόσμια Αθλητική Ομοσπονδία Κωφών. Στην Ελλάδα, οι Κωφοί εκπροσωπούνται από την Ομοσπονδία Κωφών Ελλάδας (ΟΜ.Κ.Ε.). Τα κεντρικά γραφεία της είναι στην Αθήνα αλλά υπάρχουν μέλη – οργανώσεις σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας.

Στόχος της Ομοσπονδίας Κωφών –σύμφωνα με την Λαμπροπούλου (1998)- είναι η προώθηση και η διεκδίκηση των δικαιωμάτων των Κωφών, η βελτίωση της εκπαίδευσής τους, της κατάρτισης, της επαγγελματικής αποκατάστασης καθώς και της πολιτικής

εκπροσώπησής τους στα κέντρα λήψης αποφάσεων. Ακόμη, ανάμεσα στις βασικές επιδιώξεις της ΟΜ.Κ.Ε συγκαταλέγονται η διάδοση και η διδασκαλία της νοηματικής γλώσσας, η παροχή ειδικών τηλεφώνων για κωφούς από τον ΟΤΕ, η παροχή διερμηνέων Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας στην τηλεόραση, στις κρατικές υπηρεσίες, η δημιουργία ζώνης στην τηλεόραση για εκπομπές Κωφών ατόμων καθώς και η ανάδειξη – ανάπτυξη του Εθνικού Θεάτρου Κωφών.

Για την επίτευξη των προαναφερθέντων στόχων η ΟΜ.Κ.Ε διοργανώνει εκδηλώσεις, συνέδρια, κινητοποιήσεις και διατηρεί συνεργασία με κρατικούς φορείς· συμμετέχει, επίσης, σε ευρωπαϊκά και διεθνή σεμινάρια. Αξίζει, επίσης, να αναφερθεί και η ύπαρξη της Αθλητικής Ομοσπονδίας Κωφών και των αθλητικών σωματείων, που μέσω της οργάνωσης πρωταθλημάτων και συναντήσεων σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, συμβάλλουν στην καλύτερη επικοινωνία των Κωφών. Θα αποτελούσε όμως παράλειψη να μη γίνει αναφορά στο Εθνικό Θέατρο Κωφών.

Το Εθνικό Θέατρο Κωφών αποτελείται από Κωφούς ερασιτέχνες ηθοποιούς και δίνει συχνά παραστάσεις σε τοπικό, αλλά και σε πανελλήνιο επίπεδο, ενώ έχει λάβει μέρος και σε φεστιβάλ του εξωτερικού. Εκτός όμως από τις οργανώσεις των Κωφών, υπάρχουν και οι οργανώσεις για Κωφούς. Αυτές έχουν κυρίως φιλανθρωπικό χαρακτήρα και ιδρύονται από γονείς, δασκάλους, φίλους των Κωφών και την εκκλησία. Στην Ελλάδα, όπως επισημαίνει η Λαμπροπούλου (1998) δύο μητέρες Κωφών παιδιών ανέπτυξαν σημαντική δράση από το 1950 ιδρύοντας οργανώσεις, ιδιωτικά σχολεία και σωματεία για

Κωφούς. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται δραστηριοποίηση των γονέων και πολλών δασκάλων Κωφών παιδιών μέσω της δημιουργία οργανώσεων και σωματείων.

Έχουν δημιουργηθεί επίσης θρησκευτικά σωματεία και οργανώσεις για Κωφούς. Το πρώτο και πιο σημαντικό από όλα είναι «Ο Προφήτης Ζαχαρίας», που βρίσκεται σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Ιδρύθηκε από τον πρώην Μητροπολίτη Θηβών και Λιβαδείας Νικόδημο. Το σωματείο έχει αναπτύξει πλούσια δράση· χαρακτηριστικά, αξίζει να επισημανθεί ότι μέλη του ασχολούνται εθελοντικά με κοινωνικά προβλήματα Κωφών (διαζύγιο, ανεργία, κληρονομικές υποθέσεις κ.ά.) ενώ πρόσφατα δημιούργησε και κατασκηνώσεις για Κωφά παιδιά. Στο παράρτημα παρατίθεται κατάλογος των συλλόγων και σωματείων και ιδρυμάτων για κώφωση – βαρηκοΐα σε πανελλήνιο επίπεδο.

Συμπερασματικά, η κοινότητα των Κωφών παρά τις όποιες αντιστάσεις και προκαταλήψεις αντιμετωπίζει, έχει εξελιχθεί σε ένα ομοιογενές σύνολο ατόμων με κοινή γλώσσα, εμπειρίες, αξίες αλλά κοινό τρόπο αλληλεπίδρασης με άλλους Κωφούς και ακούοντες.

Ένα άλλο βασικό σημείο για τη κοινότητα, αποτελεί το γεγονός ότι η διατήρηση επαφής και η συμμετοχή ενός ατόμου με ακουστική απώλεια στις εκδηλώσεις και τις οργανώσεις των Κωφών, του προσδίδει την ιδιότητα του Κωφού· η αποχή, αντίθετα από το δίκτυο επικοινωνίας της κοινότητας, χαρακτηρίζει τους κωφούς. Άρα η ακουστική απώλεια δεν προσιωνίζει την είσοδο ενός ατόμου στην κοινότητα των Κωφών. Το

εισιτήριο της «εισόδου» είναι η εκδήλωση έμπρακτου ενδιαφέροντος και η δέσμευση στους στόχους της κοινότητας και στα μέλη της.

Θα αποτελούσε όμως παράλειψη μετά την ανάλυση της κοινότητας, να μην επακολουθήσει η περιγραφή της κουλτούρας των Κωφών, ως αναπόσπαστο στοιχείο αυτής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΚΩΦΩΝ

**«Νους ορά και νους ακούει
τα δ' άλλα κωφά και τυφλά»**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Η ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΤΩΝ ΚΩΦΩΝ

3.1. Πολιτιστικά χαρακτηριστικά της κουλτούρας των Κωφών

Ένα από τα πιο δύσκολα πράγματα που αντιμετωπίζει κανείς όταν μελετά μία κουλτούρα είναι να την οριοθετήσει και να εντοπίσει με ακρίβεια τα χαρακτηριστικά της. Το αντικείμενο της κουλτούρας των Κωφών είναι ευρύ. Για τους Κωφούς η κουλτούρα αποτελεί μέρος της ζωής τους και για το λόγο αυτό πολλές φορές δεν συνειδητοποιείται.

Όπως επισημαίνουν ο Padden (1989) τα κυριότερα χαρακτηριστικά της κουλτούρας είναι οι πολιτιστικές της αξίες. Σε αυτές συγκαταλέγονται, όπως φαίνεται παρακάτω, η γλώσσα, η στάση των Κωφών απέναντι στην ομιλούμενη γλώσσα, οι κοινωνικές τους σχέσεις, ο ενδογαμικός τους χαρακτήρας καθώς και η καλλιέργεια της λογοτεχνίας.

- Η γλώσσα

Η χρήση της Νοηματικής Γλώσσας, αποτελεί μεγάλης σπουδαιότητας στοιχείο για τη κουλτούρα των Κωφών. Ο σεβασμός και η αποδοχή της χαρακτηρίζουν τα Κωφά άτομα. Για τους Κωφούς, οι κινήσεις των χεριών πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο όταν μεταφέρουν κάποια έννοια. Υπάρχει μάλιστα έντονη άρνηση για χρήση των χεριών για χωρίς σημασία κινήσεις.

Οι εκφράσεις του προσώπου, οι κινήσεις των ματιών, του κεφαλιού και του σώματος, αποτελούν στοιχεία γραμματικής της νοηματικής γλώσσας και θεωρούνται απαραίτητες σε αντίθεση με τους ακούοντες. Αξίζει να επισημανθεί, επίσης, ότι η χρήση των ματιών έχει διαφορετική σημασία στην επικοινωνιακή σχέση των Κωφών συγκριτικά με τους ακούοντες. Για τους Κωφούς το συνεχές κοίταγμα στο πρόσωπο του ομιλητή είναι επιβεβλημένο, ενώ για τους ακούοντες δεν είναι απαραίτητο. Οι Κωφοί ταυτίζονται με την νοηματική γλώσσα και τη θεωρούν μέρος του πολιτιστικού τους υποβάθρου.

- Η στάση στην ομιλούμενη γλώσσα

Στην κουλτούρα των Κωφών δεν ενθαρρύνεται η χρήση της ομιλούμενης γλώσσας. Το στόμα χρησιμοποιείται για να δηλώσει στοιχεία της νοηματικής γλώσσας (έκπληξη, απορία, θαυμασμό) και όχι για ομιλία όπως επισημαίνει η Λαμπροπούλου (1998). Πολλές φορές βέβαια, όταν οι Κωφοί συναναστρέφονται με ακούοντες χρησιμοποιούν την ομιλία· θεωρείται όμως ασέβεια στην κοινότητά τους και μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα.

- Οι κοινωνικές σχέσεις

Οι οικογενειακές και κοινωνικές σχέσεις έχουν μεγάλη σημασία για τους Κωφούς. Επειδή δεν κατοικούν όλοι μαζί σε μία συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή, αισθάνονται την ανάγκη να έχουν επαφές μεταξύ τους σε τακτά χρονικά διαστήματα. Η συμμετοχή τους σε κοινωνικές δραστηριότητες λειτουργούν ως μέσο επικοινωνίας με άλλους Κωφούς. Παρά τις όποιες δυσκολίες συναντούν λόγω μακρινών αποστάσεων,

κυρίως, επιδιώκουν την επαφή καθώς αντλούν υποστήριξη, ενισχύονται και παίρνουν δύναμη.

Αναπτύσσουν φιλίες και μοιράζονται τις ίδιες αξίες, αρχές και την ίδια κουλτούρα. Είναι απαραίτητο ακόμη να αναφερθεί ότι οι Κωφοί όταν γνωρίζονται μεταξύ τους, συστήνονται με το όνομα, το επώνυμό τους, την πόλη που γεννήθηκαν και το σχολείο που φοίτησαν. Οι πληροφορίες αυτές είναι απαραίτητες για να αναγνωρίζονται μεταξύ τους μέσα στην κουλτούρα τους.

Το χιούμορ επίσης και τα παιχνίδια, είναι χαρακτηριστικά της πολιτιστικής ζωής των Κωφών. Τα πάρτυ δεν χαρακτηρίζονται από δυνατή μουσική αλλά από τη συμμετοχή των Κωφών σε παιχνίδια (Kyle, 1990). Η διήγηση ιστοριών αξίζει να επισημανθεί ως βασικό στοιχείο της κουλτούρας τους. Η συζήτηση ιστοριών είναι απλώς συζήτηση Κωφών. Πολλοί Κωφοί μάλιστα έχουν ταλέντο σε αυτό χωρίς να το συνειδητοποιούν.

- Οι ιστορίες και η Λογοτεχνία

Οι Κωφοί έχουν αναπτύξει και διατηρήσει παραδόσεις, ιστορίες και αφηγήσεις, προκειμένου να μεταλαμπαδευτούν και στις νεότερες γενιές οι αξίες και οι συνήθειες της κουλτούρας τους. Δεν υπάρχουν βιβλία για να μαθαίνουν οι Κωφοί τις συνήθειές τους· τις μαθαίνουν μέσα από τη συναναστροφή τους με άλλους Κωφούς.

Αναφορικά με την ανάπτυξη της λογοτεχνίας των Κωφών καθώς επίσης και των εικαστικών τεχνών, είναι χρήσιμο να αναφερθούν τα εξής: σε παγκόσμια κλίμακα υπάρχει πλούτος στη λογοτεχνία

(Λαμπροπούλου, 1998) μέσα από ιστορίες, ποίηση, θεατρικά έργα και φιλμ. Χαρακτηριστικά, στις ΗΠΑ έχουν εκδοθεί θεατρικά έργα γραμμένα από Κωφούς, όπως: «A Play of Our Own», (Dorothy Milers), «Sign Me Alice» (Gilbert Eastman), «Islay» (μυθιστόρημα, Douglas Bullard).

Υπάρχουν επίσης εκδοτικοί οίκοι, οι οποίοι ενδιαφέρονται κυρίως για την έκδοση βιβλίων από Κωφούς και την προώθησή τους. (Λαμπροπούλου, 1998). Αξίζει να παρατεθούν χαρακτηριστικά: Gallaudet University Press, Linstoc Press Inc., National Association of the Deaf κτλ. Στην Ελλάδα δυστυχώς, δεν έχει διαπιστωθεί αντίστοιχο εκδοτικό ενδιαφέρον. Μόνο η Ομοσπονδία Κωφών Ελλάδας, οι εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα και το Εθνικό Ίδρυμα Κωφών Αθήνας έχουν εκδώσει μερικούς τόμους από πρακτικά συνεδρίων.

Σχετικά με τις εικαστικές τέχνες είναι χρήσιμο να υπογραμμισθεί ότι «η τέχνη μιας κοινωνίας είναι συνήθως μία ακριβή και καθαρή αναπαράσταση των αξιών, των εμπειριών και των πιστεύω που εκφράζονται στην κουλτούρα της» (Λαμπροπούλου, 1998). Στην Ελλάδα υπάρχουν Κωφοί καλλιτέχνες, κυρίως αγιογράφοι· δεδομένου όμως ότι δεν έχει γίνει καμία συστηματική έρευνα ελάχιστα είναι γνωστοί για το έργο τους.

Αντίθετα στις ΗΠΑ, υπάρχει μακρά παράδοση στις εικαστικές τέχνες. Ενδεικτικά αναφέρονται τα πορτραίτα από λάδι του John Brewster, μαθητή του American Asylum for the Deaf, έργα των L. Washburn, M. Broderson που κοσμούν διάφορες γκαλερί και μουσεία

καθώς και τα γλυπτά του Κωφού καλλιτέχνη Douglas Tilden, που κοσμούν το πάρκο Golden Gate και την πανεπιστημιούπολη της Καλιφόρνια. Ο ρόλος της τέχνης στη κουλτούρα των Κωφών είναι ζωτικής σημασίας.

- Ο ενδογαμικός χαρακτήρας

Ενδογαμική, θεωρείται μία κοινωνία της οποίας τα μέλη παντρεύονται με τα μέλη της ίδιας κοινωνικής ομάδας και όχι εκτός αυτής (Τσαούσης, 1996). Σύμφωνα με τους Padden & Schein (1989), οι Κωφοί συνήθως παντρεύονται μεταξύ τους σε ποσοστό 95%. Το υπόλοιπο 5% παντρεύονται ακούοντες και είναι κυρίως βαρήκοοι ή έχουν χάσει την ακοή τους σε μεγάλη ηλικία.

Οι γάμοι μεταξύ των Κωφών είναι σταθεροί. Το ποσοστό των διαζυγίων είναι το ίδιο περίπου με αυτό των ακουόντων, όπως έχει φανεί από σχετικές έρευνες. Ο γάμος μεταξύ Κωφών αποτελεί απόδειξη της υγιούς προσαρμογής τους στην Κώφωση. Αισθάνονται ευχαριστημένοι καθώς χρησιμοποιούν τον ίδιο τρόπο επικοινωνίας με τον/την σύντροφό τους και έχουν παρόμοια βιώματα.

Συμπερασματικά αξίζει να αναφερθεί ότι η κουλτούρα των Κωφών δεν έχει μελετηθεί ουσιαστικά. Ένας λόγος ήταν το γεγονός ότι οι Κωφοί στο παρελθόν δεν ορίζονταν σε μια κοινότητα με κοινή κουλτούρα, αν και συχνά παρατηρήθηκε ότι έτειναν να ζητούν την συντροφιά των Κωφών. Οι περιγραφές των ειδικών επικεντρώνονται στις ελλείψεις για την ζωή των Κωφών, ενώ η αναφορά στα πολιτιστικά χαρακτηριστικά της κουλτούρας τους και στις θετικές απόψεις για τη

ζωή τους, εκλείπουν. Παραλείπονται ακόμη οι αναφορές στο ότι οι ηθικοί και κοινωνικοί κώδικες των Κωφών διαφέρουν από αυτούς των ακουόντων. Χαρακτηριστικό σημείο διαφοροποίησης, αποτελούν οι κανόνες συμπεριφοράς για τους οποίους γίνεται λόγος στο επόμενο κεφάλαιο.

3.2. Κανόνες συμπεριφοράς

Μετά την ανάλυση των πολιτιστικών χαρακτηριστικών της κουλτούρας των Κωφών, είναι χρήσιμο να παρατεθούν και οι κανόνες που διέπουν τις συζητήσεις και τη συμπεριφορά των Κωφών. Βασικές αρχές στην κοινότητα των Κωφών είναι ότι όλοι θα πρέπει να ενεργούν με τέτοιο τρόπο ώστε να προωθείται η ενότητα και η επικοινωνία μεταξύ των Κωφών. Ό,τι εμποδίζει την επικοινωνία θεωρείται αγένεια (Λαμπροπούλου, 1998).

Τραβώντας τη προσοχή κάποιου και το άγγιγμα. Η σωματική επαφή αποτελεί σημαντικό στοιχείο της επικοινωνίας μεταξύ των Κωφών, σύμφωνα με τον Kyle (1990). Συνήθως, άνδρες και γυναίκες αγκαλιάζουν άτομα του ίδιου και του άλλου φύλου. Οι Κωφοί αγγίζουν ο ένας τον άλλο πολύ περισσότερο απ' ό,τι οι ακούοντες.

Το άγγιγμα γίνεται στον ώμο και όταν κάποιος κάθεται δίπλα σε αυτόν που θέλει να επικοινωνήσει τον αγγίζει στο πόδι. Το άγγιγμα στο μπροστινό μέρος του σώματος επιτρέπεται μόνο στην περίπτωση πολύ φιλικών σχέσεων. Το άγγιγμα στην πλάτη μπορεί να προκαλέσει ορισμένη αντίδραση. Αν ένα Κωφό παιδί σπρώξει στην πλάτη ένα άλλο Κωφό παιδί, αυτό μπορεί να αποτελέσει πρόκληση για καβγά γι' αυτό

και οι εκπαιδευτικοί Κωφών παιδιών θα πρέπει να το γνωρίζουν (Λαμπροπούλου, 1998).

Οι ακούοντες χρησιμοποιούν ονόματα για να τραβήξουν την προσοχή κάποιου. Η επίκληση ονόματος στη νοηματική – σύμφωνα με τον Kyle (1990) δε τραβά τη προσοχή του Κωφού. Για το λόγο αυτό χρησιμοποιούνται άλλα μέσα όπως γνέψιμο, χτύπημα των ποδιών στο πάτωμα ή των χεριών στο τραπέζι, προκειμένου να προκαλέσουν κραδασμούς και να τραβήξουν την προσοχή κάποιου. Επίσης, όταν απαιτείται η προσοχή ολόκληρου του ακροατηρίου, αναβοσβήνουν τα φώτα στην αίθουσα.

- Απόκτηση σειράς. Ο νοηματιστής κατά τη διάρκεια μιας συζήτησης στρέφοντας το βλέμμα του μακριά απ' αυτά των θεατών, δηλώνει την επιθυμία του να συνεχίσει να μιλάει. Όποιος θεατής επιθυμεί να παρέμβει στη συζήτηση το κάνει με το να κουνήσει το χέρι του ή πολλές φορές φαίνεται από την έκφρασή του προσώπου του (Kyle, βλ. Σεμινάριο 1994).

- Μπαίνοντας σε μια συζήτηση δύο ατόμων. Και αυτή η διαδικασία έχει κανόνες. Το τρίτο άτομο που παρεμβαίνει θα πρέπει να ζητήσει συγνώμη σ' αυτόν που νοηματίζει και όχι σε αυτόν που θέλει να συνδιαλλαγεί. Τότε, μπορεί να δώσει το μήνυμά του. Πριν φύγει όμως θα πρέπει να ζητήσει πάλι συγνώμη από το νοηματιστή.

- Διάσπαση της προσοχής. Σύμφωνα με τον Kyle (1990) θεωρείται προσβολή όταν στρέφουμε το βλέμμα και τη προσοχή μας μακριά από αυτόν που νοηματίζει. Θα πρέπει να τον ενημερώσουμε «λέγοντας» του

στη νοηματική «περίμενε ή στάσου», ακουμπώντας το χέρι του και στρέφοντας το βλέμμα μας αλλού. Είναι πολύ σημαντικό όσοι εργάζονται με Κωφούς να έχουν επίγνωση αυτών των συμπεριφορών για να αποφεύγονται οποιεσδήποτε συγκρούσεις. Η οπτική επαφή διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην επικοινωνία των κωφών.

- Πιάσιμο των χεριών. Αν και είναι αποδεκτό για κάποιον να σφίξει τα χέρια ενός Κωφού όταν τον χαιρετά, εντούτοις είναι αγενές να του πιάσει τα χέρια όταν νοηματίζει. Η ενέργεια αυτή ισοδυναμεί με το να κλείσει το στόμα του ακούοντος, όπως υποστηρίζει ο Kyle (1990). Στο παρελθόν μάλιστα οι εκπαιδευτικοί αγνοούσαν αυτό τον κανόνα και απαγόρευαν τη χρήση της νοηματικής γλώσσας· ουσιαστικά, απαγόρευαν στα Κωφά παιδιά να εκφραστούν και να μιλήσουν.

- Η χρήση φωτισμού. Στα σπίτια των Κωφών το χτύπημα του κουδουνιού και του τηλεφώνου δίνουν οπτικό σήμα, αναβοσβήνει δηλαδή κάποιο φως. Μάλιστα, σ' ένα από τα Smithsonian (μουσεία στην Ουάσινγκτον) υπάρχουν συσκευές που χρησιμοποιούνται από τους Κωφούς πριν τη χρήση του ηλεκτρικού ρεύματος. Μια από αυτές τις συσκευές λειτουργούσε ως κουδούνι και είχε στη μια άκρη δεμένη με σχοινί μια μπάλα κανονιού. Η μπάλα βρισκόταν μέσα στο σπίτι. Το σχοινί έφτανε μέχρι την εξώπορτα του σπιτιού. Ο επισκέπτης έπρεπε να τραβήξει το σχοινί και η μπάλα πηδούσε (Λαμπροπούλου, 1998).

Οι δονήσεις που προκαλούνταν στο δάπεδο, έκαναν το Κωφό να αντιληφθεί ότι κάποιος ήταν στην εξώπορτα. Υπήρχαν επομένως «εφευρέσεις» των Κωφών ακόμη και πριν τη χρήση του ηλεκτρισμού.

Είναι χρήσιμο να αναφερθεί ότι όταν κάποιος Κωφός θέλει να τραβήξει την προσοχή ενός ακροατηρίου, τότε αναβοσβήνει τα φώτα (Λαμπροπούλου, 1998).

- Ιδιωτικές στιγμές – εμπιστευτικότητα. Στη κοινότητα των Κωφών είναι δύσκολο να συζητηθούν ιδιωτικά θέματα, όπως χαρακτηριστικά υπογραμμίζει ο Kyle (1990). Όταν αρχίσει κάποιος να μιλάει, όποιος θέλει μπορεί να συμμετέχει ή απλώς να ακούει. Θέματα που συζητούνται σε μία λέσχη Κωφών θεωρούνται ανακινώσιμα και μπορούν να διαδοθούν. Προσωπικά θέματα (οικονομικά, υγείας) δεν συζητούνται στο χώρο μιας λέσχης, αλλά προτιμώνται να συζητούνται ιδιωτικά με κάποιο έμπιστο φίλο.

- Αποχώρηση. Η αποχώρηση μετά από μία συνάθροιση αποτελεί μια μακρόσυρτη διαδικασία σύμφωνα με τον Kyle (1990). Ο αποχαιρετισμός (καληνύχτα, χάρηκα που σε είδα, θα τα πούμε σύντομα) συνοδεύονται από αγκαλιάσματα φιλιά και σφίξιμο των χεριών, καθώς δεν υπήρχαν μέχρι προσφάτως πολλοί εναλλακτικοί τρόποι επικοινωνίας μεταξύ των Κωφών. Όταν ένας Κωφός αποχωρεί από μία συνάθροιση, ειδοποιεί τους υπόλοιπους για την αποχώρησή του και τους χαιρετά δια χειραψίας. Είναι χαρακτηριστικό επίσης, ότι όταν κλείνει μία λέσχη οι Κωφοί συχνά μένουν να συζητούν απ' έξω για πολλή ώρα.

Τα παραπάνω αποτέλεσαν μια παρουσίαση των κανόνων συμπεριφοράς των Κωφών στη καθημερινή τους ζωή. Για να μπορέσει όμως κάποιος ακούων να κατανοήσει τις διαφορετικές τους ανάγκες πρέπει να έχει επίγνωση εκτός από τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά της

κουλτούρας των Κωφών και τους κανόνες συμπεριφοράς τους, τα έθιμα και τις παραδόσεις τους.

3.3. Ήθη – Έθιμα και Παραδόσεις των Κωφών

Οι κοινωνικές εκδηλώσεις, όπως ο γάμος, η κηδεία αλλά και κάποια άλλα έθιμα παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις στους Κωφούς συγκριτικά με τους ακούοντες.

- Γάμος. Η συμμετοχή των Κωφών σε θρησκευτικές τελετές αποτελεί μέρος της κουλτούρας τους (Λαμπροπούλου, 1998). Η τελετή γάμου ενός Κωφού ζευγαριού διαφοροποιείται από το γάμο ενός ακούοντος ζευγαριού στο ότι είναι μια ανοικτή τελετή στην οποία συμμετέχει όλη η κοινότητα των Κωφών· επιπλέον, στην διάρκεια της δεξίωσης που έπεται του γάμου δεν γίνονται επίσημες ομιλίες ή προπόσεις, ούτε συζητήσεις για τη νύφη και το γαμπρό.

- Κηδεία. Οι Κωφοί συμμετέχουν στις κηδείες και μάλιστα έχουν μαζί τους ένα διερμηνέα της νοηματικής, ο οποίος τους μεταφράζει τι λέγεται. Όπως επισημαίνεται από τη Λαμπροπούλου (1998) επικρατεί αμηχανία ανάμεσα στους Κωφούς, όταν πραγματοποιούνται επικήδειοι λόγοι από ακούοντες που δεν γνώριζαν πολύ καλά τον Κωφό που πέθανε. Οι Κωφοί δεν πενθούν λιγότερο από τους ακούοντες. Το γεγονός ότι μετά από μικρή περίοδο πένθους πηγαίνουν στη λέσχη των Κωφών διαφέρει από τη στάση των ακουόντων. Η συμπεριφορά όμως αυτή των Κωφών δικαιολογείται καθώς – προκειμένου να αντιμετωπίσουν τη νέα κατάσταση, της απώλειας, δηλαδή, του εκλιπόντος – έχουν ανάγκη να αντλήσουν δύναμη και κουράγιο από

τους φίλους τους. Η λέσχη αποτελεί την καρδιά της κοινότητας των Κωφών. Είναι χρήσιμο ακόμη να αναφερθεί ότι το νέο του θανάτου ενός Κωφού γνωστοποιείται στη κοινότητά τους αρκετά αργότερα καθώς τις περισσότερες φορές η οικογένεια του εκλιπόντος είναι ακούουσα και αγνοεί τη σημασία της ενημέρωσης της κοινότητας των Κωφών για αυτό το γεγονός (Λαμπροπούλου, 1998).

- Χρόνος – Μέτρηση χρόνου. Όταν οι Κωφοί περιμένουν κάποιον να τους επισκεφτεί στο σπίτι είτε φίλος είναι είτε κάποιος για την επιδιόρθωση μιας βλάβης τροποποιούν το πρόγραμμά τους και βρίσκονται σε συνεχή αναμονή, κοιτάζουν συχνά έξω από το παράθυρο, πηγαίνουν συχνά στην πόρτα. Όταν οι καλεσμένοι αργοπορήσουν, οι Κωφοί ενδέχεται να δυσανασχετήσουν και να θυμώσουν, όχι γιατί δεν αντιλαμβάνονται την έννοια της καθυστέρησης αλλά γιατί χρειάστηκε να αναβάλουν κάποιες δικές τους δραστηριότητες και έχασαν το χρόνο τους περιμένοντας. Όπως υπογραμμίζεται (Λαμπροπούλου, 1998) είναι πολύ σημαντικό για όσους έρχονται σε επαφή με Κωφούς να είναι τυπικοί στην ώρα των συναντήσεων τους.

Επίσης, η χρονική διάρκεια των συμβουλίων και των επιτροπών των Κωφών είναι μεγαλύτερη από τα συμβούλια των ακούοντων. Ο λόγος είναι ότι συζητούν τα θέματα εκτενώς και αναλύουν όλες τις οπτικές γωνίες. Ακόμη, πολλές φορές οι Κωφοί δεν παρουσιάζουν συνέπεια στα ραντεβού τους (Λαμπροπούλου, 1998). Ο λόγος είναι ότι δεν ενημερώνονται επαρκώς για τη σπουδαιότητα της συνάντησης, τον τόπο και το χρόνο διεξαγωγής της και όχι επειδή έχουν διαφορετική αντίληψη του χρόνου.

- Παραδόσεις. Οι περιορισμένες έρευνες που έχουν γίνει για τα ήθη – έθιμα και τις παραδόσεις των Κωφών δεν είναι ιδιαίτερα βοηθητικές για τη συλλογή στοιχείων (Λαμπροπούλου, 1998). Οι κοινότητες των Κωφών είναι παραδοσιακές και συνεχώς αναδημιουργούνται. Οι γιορτές, επίσης, έχουν κυρίαρχη θέση στη κουλτούρα τους, τις οποίες γιορτάζουν με το δικό τους τρόπο «Κωφών Τρόπος» (Deaf Way, σύμφωνα με τον Kyle (1990).

Συμπερασματικά, έχοντας κατά νου τις ιδιαιτερότητες της κουλτούρας των Κωφών είναι πρόπον να σημειωθεί ότι το αντικείμενο της κουλτούρας των Κωφών είναι ευρύ και δεν έχει μελετηθεί επαρκώς. Από την άλλη πλευρά η κουλτούρα για κάθε πολιτισμική ομάδα είναι απαραίτητη καθώς τη διαφοροποιεί από τις άλλες και αποτελεί γνώρισμα της ταυτότητας της. Η κουλτούρα των Κωφών διατηρείται ζωντανή από τους Κωφούς απογόνους Κωφών γονέων (Λαμπροπούλου, 1998). Μερικές οικογένειες Κωφών γνωρίζουν την ιστορία τους μέχρι και επτά γενιές πίσω.

Η πλειοψηφία όμως αγνοεί την ιστορία των Κωφών, καθώς η επιρροή της ιστορικής άποψης διαδραμάτισε και εξακολουθεί να διαδραματίζει καταλυτική επίδραση. Οι Κωφοί θεωρούνται «ανάπηροι» σύμφωνα με την ιατροπαθολογική άποψη. Επιπλέον, δεν έχουν δική τους θρησκεία, κουζίνα, αρχιτεκτονική, στοιχεία που ενισχύουν την άρνηση της κοινωνίας για αποδοχή της μοναδικότητάς τους (Λαμπροπούλου, 1998).

Αν η κοινωνία των ακουόντων επιθυμεί έμπρακτα να επιτύχει την ενεργό συμμετοχή των Κωφών και της κοινότητάς τους, είναι χρήσιμο να ξεριζωθούν τα ταμπού και οι προκαταλήψεις που αφορούν την

κώφωση. Αν δεν γίνει επαναπροσδιορισμός της στάσης των ακουόντων έναντι των Κωφών, δεν θα υπάρξει κοινό σημείο επικοινωνίας και συμφωνίας απόψεων.

Συμπερασματικά, σχετικά με την κουλτούρα των Κωφών είναι ωφέλιμο να επισημανθούν τα εξής: Καταρχήν η κουλτούρα των Κωφών αποτελεί θέμα ευρείας μελέτης. Το θέμα της κουλτούρας των Κωφών δηλαδή, καλύπτει μια ευρεία γκάμα γνώσεων και μελέτης. Δεν περιορίζεται μόνο στη νοηματική γλώσσα, όπως υποστηρίζεται από πολλούς. Συμπεριλαμβάνει επίσης τις κοινωνικές σχέσεις των Κωφών, τον ενδογαμικό τους χαρακτήρα την καλλιέργεια της λογοτεχνίας και την ανάπτυξη των εικαστικών τεχνών. Επιπρόσθετα η χρήση και η σημασία που αποδίδεται από τους Κωφούς στην φυσική επαφή και επικοινωνία διαφοροποιείται απ' αυτήν των ακουόντων. Τέλος η στάση τους απέναντι σε κοινωνικές εκδηλώσει της καθημερινής ζωής, τα έθιμα και οι παραδόσεις τους, ενισχύουν και αποτελούν στοιχεία της μοναδικότητάς τους.

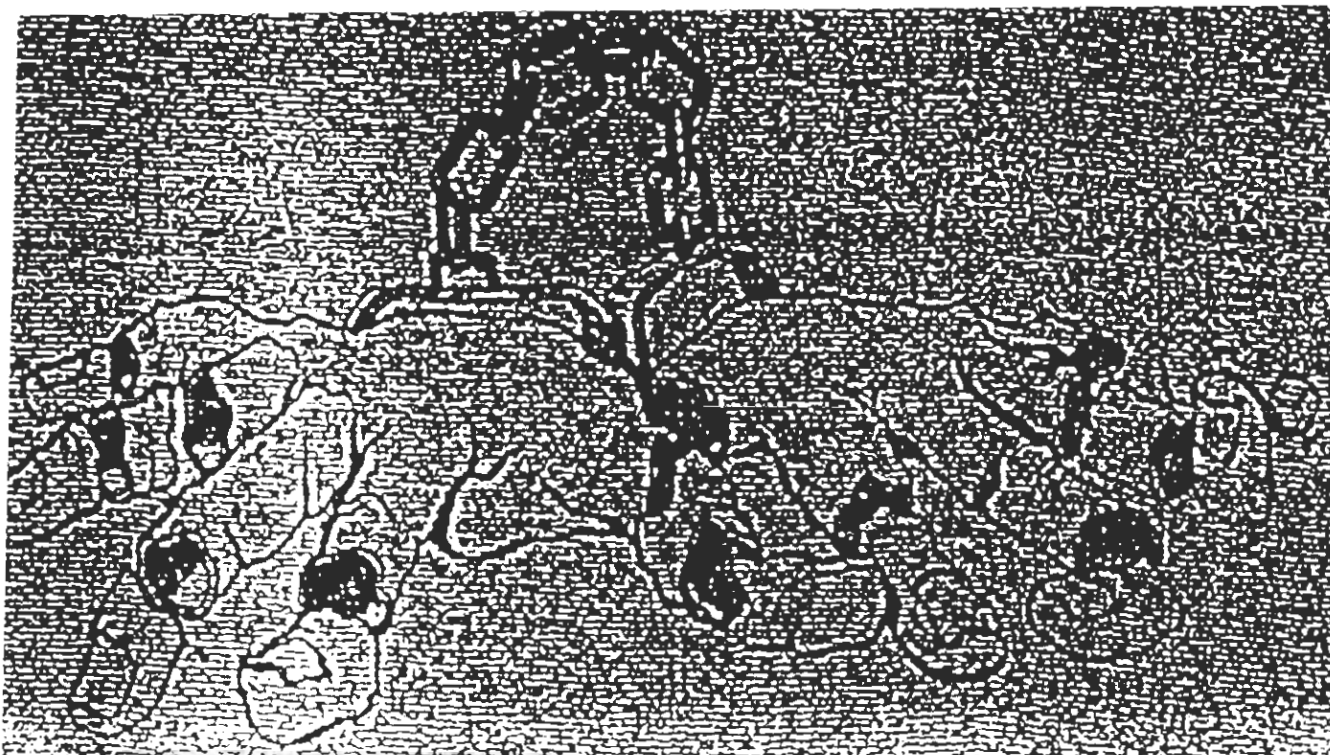
Στα δύο προηγούμενα κεφάλαια αναλύθηκαν οι έννοιες της κουλτούρας και της κοινότητας των Κωφών. Η συνεχής αναφορά στη νοηματική γλώσσα καθώς και το γεγονός της ελλιπούς ενημέρωσης των ακουόντων, σχετικά με τη χρήση της, κάνουν επιτακτική την ανάγκη για διεξοδικότερη μελέτη της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

«Μπορείς να κόψεις τα δάχτυλα των Κωφών
και αυτοί θα κάνουν νοηματική με τα χέρια.
Μπορείς να τους κόψεις τα χέρια και τότε
θα κάνουν νοηματική με τους ώμους».

Hans Furth

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

4.1. Νοηματική γλώσσα

Ο Ρομβισώνας Κρούσος δεν υπάρχει στην καθημερινή ζωή και αυτό γιατί ο άνθρωπος δε μπορεί να ζει απομονωμένος. Ο Αριστοτέλης μιλά για «ον πολιτικόν», «ον κοινωνικό». Ο άνθρωπος δηλαδή εξαρτάται από τους συνανθρώπους του. Την ανάγκη του αυτή την ικανοποιεί με τη σχέση την οποία δημιουργεί μαζί τους. Η σχέση ονομάζεται επικοινωνία και πρόκειται για τη διαρκή ανταλλαγή μηνυμάτων, πληροφοριών και ερωτημάτων.

Ο όρος επικοινωνία προέρχεται από τη λέξη κοινός < κοινωνώ < έρχομαι σε επαφή ή μετέχω σε κάτι ή πληροφορούμαι (Καζάζη, 1995). Κοινός σημαίνει ευρέως διαδεδομένος, με την έννοια ότι καθίσταται κάτι κοινό. Από την άλλη πλευρά, κοινωνός σημαίνει ότι λαμβάνω γνώση κάποιου πράγματος (Λεξικό Τεγοπούλου/Φυτράκη, 1989). Η επικοινωνία, λοιπόν, είναι ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα πρόσωπα. Η ανταλλαγή αυτή μπορεί να γίνει συνειδητά ή ασυνείδητα. Από την άποψη αυτή υπάρχουν δύο μορφές επικοινωνίας.

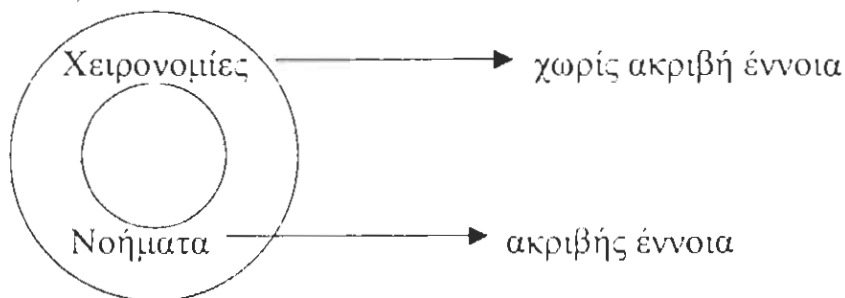
- Η λεκτική επικοινωνία, μέσω του λόγου
- Η μη – λεκτική επικοινωνία, με μέσα ανεξάρτητα του λόγου

Ειδικότερα, η λεκτική επικοινωνία περιλαμβάνει τα φαινόμενα τα οποία αφορούν τον προφορικό και το γραπτό λόγο. Ο προφορικός λόγος,

βέβαια, μπορεί να μεταδίδει περισσότερα μηνύματα και σε μεγαλύτερη ποικιλία μηνύματα, με μεγαλύτερη ευκολία και ταχύτητα. Από το γραπτό λόγο βοηθιέται από τα διάφορα συνοδευτικά στοιχεία του λόγου, όπως είναι οι δισταγμοί, οι επαναλήψεις λέξεων, ακόμη και από τη χρήση αντωνυμιών, που δείχνουν το επίπεδο οικειότητας μεταξύ των επικοινωνούντων (Μαλικιώση – Λοίζου, 1999).

Από την άλλη πλευρά, η μη λεκτική επικοινωνία περιλαμβάνει την όλη έκφραση και χρήση του σώματος καθώς και τις αισθήσεις για τη μετάδοση μηνυμάτων. Οι εκφράσεις του προσώπου, οι συσπάσεις των ματιών, οι διάφορες χειρονομίες, οι στάσεις και οι κινήσεις του σώματος, ακόμη και ο χώρος στον οποίο βρίσκεται το άτομο, μεταφέρουν πολλά και ποικίλα μηνύματα στους άλλους.

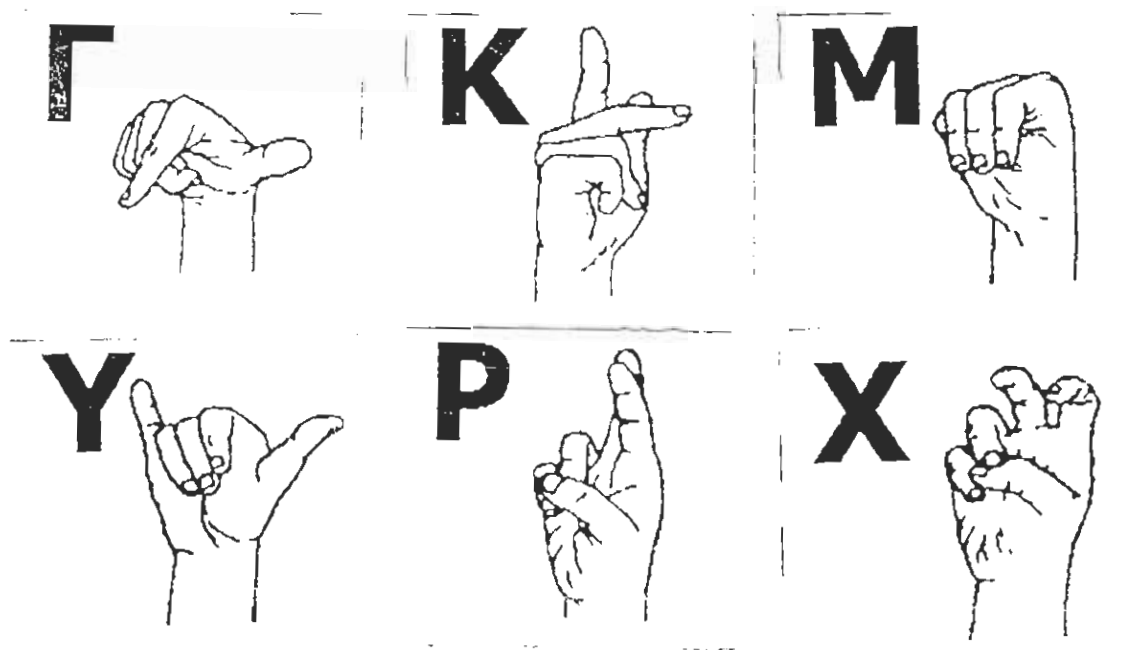
Είναι πρέπον να υπογραμμισθεί ότι στα πλαίσια της μη – λεκτικής επικοινωνίας εντάσσεται και η νοηματική γλώσσα καθώς πρόκειται για οπτική γλώσσα. Όλοι οι άνθρωποι κάνουν κάποιες χειρονομίες με τον ένα ή άλλο τρόπο. Όμως, στη νοηματική γλώσσα αποκτούν συγκεκριμένη έννοια τα νοήματα. Σχηματικά, η σχέση χειρονομιών και νοημάτων, απεικονίζεται ως εξής, σύμφωνα με την Κωνσταντινίδου (1998).

Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι στη νοηματική γλώσσα τα χέρια «μιλούν» με μία ή περισσότερες κινήσεις απλές ή επαναλαμβανόμενες. Οι κινήσεις αυτές σε συνδυασμό με τη κίνηση των χειλιών, την έκφραση του προσώπου ή του σώματος, μεταβιβάζουν στο Κωφό άτομο μια έννοια.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η ελληνική νοηματική γλώσσα περιλαμβάνει το δακτυλικό αλφάβητο και την αναπαράσταση εννοιών μέσω συγκεκριμένων νοηματικών κινήσεων. Ειδικότερα, στο δακτυλικό αλφάβητο κάθε γράμμα αποδίδεται με ένα ορισμένο σχήμα χεριού. Για παράδειγμα, παρατίθενται τα γράμματα:

Γ, Κ, Μ, Υ, Ρ, Χ.

Με τον τρόπο αυτό δίνεται η δυνατότητα να «γράψουμε στον αέρα» το όνομά μας, να συλλαβίσουμε λέξεις και ονόματα χωρών, τα οποία δεν υπάρχουν στο λεξικό της νοηματικής γλώσσας.

Βέβαια το δακτυλικό αλφάβητο αποτελεί σημαντικό κομμάτι, που συμβάλλει στη μοναδικότητα της, αλλά δεν είναι μόνο αυτό. Συνεπικουρείται από μορφασμούς και κινήσεις του σώματος. Κατά συνέπεια μια έννοια μπορεί να εκφραστεί στην ελληνική νοηματική γλώσσα με τους εξής δύο τρόπους:

1^{ος} τρόπος .

Σύμφωνα με το δακτυλικό αλφάβητο, αναπαρίσταται ως εξής :

2^{ος} τρόπος.

Η ίδια λέξη, μέσω συγκεκριμένης νοηματικής κίνησης, εκφράζεται ως εξής:

Προκειμένου η νοηματική γλώσσα να αποκτήσει τη σημερινή της μορφή, έχει εξελιχθεί, τροποποιηθεί και εμπλουτισθεί. Παρουσιάζει επίσης αρκετές διαφορές από χώρα σε χώρα. Η παρουσίαση της νοηματικής γλώσσας ανά τους αιώνες καθώς και η παρουσίαση των μύθων που σχετίζονται με τη χρήση της, διασαφηνίζονται στα ακόλουθα κεφάλαια.

4.2. Ιστορική αναδρομή της νοηματικής γλώσσας

Σε μια σχετική μελέτη της Ζαφειράτου (1994) πραγματοποιείται αναφορά στην εμφάνιση και χρήση της νοηματικής γλώσσας ανά τους αιώνες. Πιο συγκεκριμένα, επισημαίνεται ότι η αρχή της νοηματικής γλώσσας χάνεται στα βάθη των αιώνων. Η άποψη αυτή ενισχύεται από τις μαρτυρίες και άλλων επιστημόνων. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τους Schein και Stewart (1995), στην επιστήμη της ανθρωπολογίας επικρατούν δύο απόψεις σχετικά με τη γλώσσα: η πρώτη δέχεται την εξέλιξη και τη σταδιακή της ανάπτυξη, ενώ η δεύτερη υποστηρίζει ότι οι προϊστορικοί άνθρωποι είχαν ολοκληρωμένη γλώσσα.

Η επιστήμη της παλαιοντολογίας υποστηρίζει ότι ο χώρος που υπήρχε για τη φωνή, όπως προκύπτει από τη μελέτη του κρανίου των πρώτων ανθρώπων (αυστραλοπίθηκου), δεν ήταν αρκετός για να καλύψει τον προφορικό λόγο που έχουμε εμείς: η ανατομία των οστών δείχνει ότι είχαν άνεση με τα χέρια τους.

Οι αρχικές επαφές των εξερευνητών της πολιτισμικής ανθρωπολογίας με αυτόχθονες, δεδομένου ότι δεν υπήρχε κοινή γλώσσα, γινόντουσαν με νοήματα, την τότε νοηματική γλώσσα.

Η χρήση της νοηματικής γλώσσας τοποθετείται στα χρόνια του Homo Erectus (όρθιου ανθρώπου) καθώς υπήρχε ελευθερία στα χέρια του, που ευνοούσε τη χρήση νοημάτων αλλά και εργαλείων. Πιθανολογείται ότι στα προϊστορικά χρόνια γινόταν χρήση και της ομιλίας αλλά και των χειρονομιών.

Η πρώτη αναφορά στη κώφωση εντοπίστηκε σε αιγυπτιακό πάπυρο το 1550 π.Χ.. Η ελληνική και η ρωμαϊκή κοινωνία, υπήρξαν πολύ σκληρές στην αντιμετώπιση των Κωφών σε αντίθεση με την αιγυπτιακή, που υπήρξε πολύ ανθρώπινη. Στην αρχαία Ελλάδα επικρατούσαν δύο απόψεις: η άποψη του Αριστοτέλη που θεωρούσε τη γλώσσα και την ομιλία το ίδιο πράγμα και υποστήριζε «οι Κωφοί είναι άλαλοι, μπορούν να βγάζουν ήχους φωνητικούς αλλά δε μπορούν να μιλήσουν». Η φιλοσοφία του Αριστοτέλη απέναντι στην κώφωση, άσκησε αρνητική επίδραση για 2000 χρόνια για το λόγο αυτό κατηγορήθηκε ότι συνέβαλε στην θανάτωση των Κωφών παιδιών από τους Σπαρτιάτες, τους Αθηναίους και τους Ρωμαίους.

Ο Σωκράτης από την άλλη πλευρά, στο «Κρατύλο» του Πλάτωνα, υποστήριξε: «Εάν δεν είχαμε ούτε φωνή ούτε γλώσσα και θέλαμε να επικοινωνήσουμε ο ένας με τον άλλο, δε θα κάναμε νοήματα με τα χέρια, το κεφάλι και γενικά με το σώμα μας, σαν του Κωφούς και άλαλους;». Η φιλοσοφία του Σωκράτη, που υποστήριξε τα πλεονεκτήματα της νοηματικής γλώσσας, δεν έτυχε κατάλληλης προσοχής και αναγνώρισης.

Στο Μεσαίωνα, υπήρχαν αρχεία με νοήματα που χρησιμοποιούσαν τα θρησκευτικά τάγματα κατά τη διάρκεια του 12^{ου} αιώνα. Στα χρόνια της

Αναγέννησης η Ευρώπη έδειξε ενδιαφέρον για την εκπαίδευση των Κωφών. Πιο συγκεκριμένα, στην Ιταλία ο Giridamo Gardano, αντιτιθέμενος στη φιλοσοφία του Αριστοτέλη, υποστήριξε ότι οι «άλαλοι μπορούν να ακούσουν διαβάζοντας και να μιλήσουν γράφοντας». Στην Ισπανία, ο Pendro Ponce de Leon, καλόγερος, υπήρξε ο πρώτος δάσκαλος Κωφών. Έφτιαξε σχολείο για την εκπαίδευση Κωφών παιδιών μέσα σε μοναστήρι. Δίδασκε ανάγνωση χρησιμοποιώντας το δακτυλικό αλφάβητο. Ο Juan Pablo Bonet έγραψε το πρώτο βιβλίο για την εκπαίδευση των Κωφών. Επεσήμανε, ακόμη, τη σπουδαιότητα της έγκαιρης διδασκαλίας του λόγου στους Κωφούς με βάση το δακτυλικό αλφάβητο καθώς και της θετικής στάσης του οικογενειακού περιβάλλοντος απέναντι στο Κωφό άτομο.

Από το 18^ο αιώνα ως το 1880, στη Γαλλία, ο Abbe Charles Michel de' Epee, συνέβαλε στην εκπαίδευση των Κωφών. Υιοθέτησε την άποψη ότι η φυσική γλώσσα των Κωφών είναι η γλώσσα των νοημάτων και αποτελεί μέσο για την ανάπτυξη σκέψης και επικοινωνίας. Ανέπτυξε επίσης μια μέθοδο την οποία ονόμασε «Μεθοδικά νοήματα». Το ίδιο χρονικό διάστημα ιδρύθηκαν τα πρώτα σχολεία Κωφών στη Γερμανία και την Αυστρία από τους Samuel Heiniche και Abbe Stark αντίστοιχα. Στις ΗΠΑ ο Thomas Hopkins Gallaudet αποτελεί ακόμη και σήμερα το μοναδικό πανεπιστήμιο θεωρητικών σπουδών για Κωφούς στο κόσμο. Το Columbia Institution for the Deaf and Dumb, ιδρύθηκε από τον Amos Kendall το 1818 και περιλάμβανε πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση για Κωφούς.

Το 1880 αποτελεί ορόσημο καθώς καταργήθηκε η νοηματική γλώσσα. Η Αγγλία και η Γερμανία, όντας υπέρμαχοι της προφορικής μεθόδου, έθεσαν υπό αμφισβήτηση τη χρήση της νοηματικής γλώσσας. Στο συνέδριο του Μιλάνου, που στόχευε στη λήψη κοινής απόφασης και χάραξη κοινής πολιτικής σε ευρωπαϊκό επίπεδο για τους Κωφούς, αποφασίστηκε η διδασκαλία του προφορικού λόγου στην εκπαίδευση των Κωφών και η νοηματική γλώσσα πέρασε σε δεύτερη μοίρα.

Από το 1880 έως το 1960 η διδασκαλία της νοηματικής γλώσσας καταπιεζόταν. Το 1960, σύμφωνα πάντα με τη Ζαφειράτου (1994), πραγματοποιήθηκε αλλαγή στάσης απέναντι στη νοηματική γλώσσα. Αιτία στάθηκε ένα έργο του Stokoe καθηγητή του Πανεπιστημίου Gallandet. Το έργο του που είχε τίτλο «Δομή της νοηματικής γλώσσας» μαζί με το «Λεξικό της Αμερικανικής Νοηματικής Γλώσσας», παρά τις αντιδράσεις που προκάλεσαν – συνέβαλαν αποφασιστικά στην αναγνώριση της μοναδικότητας της νοηματικής γλώσσας και στην εκτίμηση της κοινότητας των Κωφών.

Φαίνεται λοιπόν, ότι η νοηματική γλώσσα μέχρι προσφάτων συναντούσε εμπόδια και ισχυρές αντιστάσεις στο δρόμο για την επικράτησή της. Οι δυο αντικρουόμενες μέθοδοι που επικρατούσαν – η πρώτη υποστήριζε τη χρήση της νοηματικής γλώσσας και η δεύτερη αντιτίθετο χρήση της- στηρίζονταν η καθεμιά στα δικά της επιχειρήματα και πιστεύω. Στην Ελλάδα, η νοηματική γλώσσα αναγνωρίστηκε επίσημα στις 14 Μαρτίου 2000. Σε άλλες χώρες, η νοηματική γλώσσα έχει αναγνωρισθεί πιο παλιά.

Η αναγνώριση όμως της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας, δε συνιστά και ταυτόχρονη γνώση των στοιχείων και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της. Προκειμένου να διασαφηνιστεί η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα (ΕΝΓ), παρατίθενται εννέα μικροί μύθοι που την περιβάλλουν.

4.3. Μύθοι για την ελληνική νοηματική γλώσσα

Σύμφωνα με τον Κουρμπέτη (1994), οι γλώσσες είναι πολύ σημαντικές για τις δομές των κοινωνιών του κόσμου. Διαφορετικές γλώσσες χαρακτηρίζουν την πολιτική, κοινωνική και οικονομική δομή του κόσμου μας. Τα συναισθήματα διαδραματίζουν μεγαλύτερο ρόλο από την αλήθεια, όταν το θέμα συζήτησης αποτελεί μια γλώσσα. Η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα. Περιβάλλεται από εννέα μύθους και εννέα αλήθειες αντίστοιχα.

1^{ος} : Η Νοηματική Γλώσσα είναι διεθνής.

Η Νοηματική γλώσσα ΔΕΝ είναι διεθνής. Υπάρχουν πολλές νοηματικές γλώσσες στο κόσμο· υπάρχει η Αμερικάνικη Νοηματική Γλώσσα, η Αγγλική, η Ιαπωνική, η Ρωσική Νοηματική Γλώσσα. Όλες έχουν κοινό χαρακτηριστικό την οπτική και κινητική δομή, όμως οι κινήσεις των χεριών σημαίνουν διαφορετικά πράγματα.

2^{ος} : Η Νοηματική Γλώσσα είναι Εικονική, Συμβολική και Μη – λεκτική.

Η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα είναι μια οπτικοκινητική γλώσσα και όχι συμβολική ή εικονική. Η χρήση της φτιάχνει νοήματα, λέξεις ή και φράσεις και όχι «εικόνες» για τη περιγραφή ενός αντικειμένου.

3^{ος} : Η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα είναι αναπαράσταση της Ελληνικής Γλώσσας.

Αν και η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα χρησιμοποιείται στην Ελλάδα, εντούτοις δεν αποτελεί αναπαράσταση της ομιλούμενης γλώσσας. Όταν χρησιμοποιείται από ακούοντες μοιάζει με την ελληνική γλώσσα. Αυτό όμως δεν είναι Ελληνική Νοηματική Γλώσσα. Για να γίνει κατανοητή η διαφορά θα πρέπει κάποιος να ξέρει και την ελληνική νοηματική και τα ελληνικά.

4^{ος} : Η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα δεν έχει γραμματική και συντακτικό.

Και βέβαια έχει γραμματική και συντακτικό. Απλώς, είναι διαφορετικά από τη γραμματική και το συντακτικό της ελληνικής γλώσσας.

5^{ος} : Είναι εύκολο να καταλάβει κανείς την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα.

Ο μύθος αυτός συνδέεται με την πεποίθηση ότι η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα είναι εικονική και όχι συμβολική. Είναι όμως δύσκολο να την καταλάβει κάποιος αν δεν είναι γνώστης των ιδιαιτεροτήτων της χρήσης του σώματος και του χώρου. Πάντως, δεν είναι δυσκολότερη από κάποια άλλη γλώσσα, αρκεί να υπάρχουν οι προϋποθέσεις.

6^{ος}: Η εκμάθηση της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας είναι ευκολότερη από την εκμάθηση μίας άλλης γλώσσας.

Δεν υφίσταται διαχωρισμός σε πιο εύκολες ή πιο δύσκολες γλώσσες. Τα στάδια εκμάθησης των νοηματικών γλωσσών, είναι παράλληλα μ' αυτά των άλλων γλωσσών του κόσμου.

7^{ος} : Όλοι οι Έλληνες Κωφοί ξέρουν την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα.

Η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα είναι η φυσική γλώσσα των Ελλήνων Κωφών, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι την ξέρουν όλοι. Ένα μεγάλο ποσοστό που προέρχεται από ακούοντες – κυρίως – γονείς την αγνοεί. Η γνώση της ή μη εξαρτάται από την ηλικία που κάποιος έχασε την ακοή του, την εκπαιδευτική του εμπειρία, την κοινωνικοοικονομική του κατάσταση και την επιθυμία του να ενεργοποιηθεί μέσα στην κοινότητα των Κωφών. Αξίζει ακόμα να επισημανθεί ότι η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα έχει διαλέκτους ανάλογα με τη γεωγραφική περιοχή· άλλη διάλεκτος επικρατεί στην Κρήτη και άλλη στη Μακεδονία .

8^{ος}: Μαζί με τη χρήση νοημάτων στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα, είναι απαραίτητη και η χρήση της φωνής.

Η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα δεν έχει ανάγκη τη χρήση της φωνής. Οι κινήσεις των χειλιών είναι επικουρικές και σχετίζονται με τους μορφασμούς του προσώπου.

9^{ος}: Οι μορφασμοί του προσώπου δείχνουν αγένεια και δεν είναι απαραίτητοι.

Κι αυτός είναι ένας μύθος. Οι μορφασμοί του προσώπου ανήκουν στη γραμματική της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας. Είναι αναγκαίοι για την κατανόησή της. Οποσδήποτε μπορεί να μην προσφέρει το καλύτερο αισθητικό αποτέλεσμα στο νοηματιστή, είναι όμως απαραίτητοι. Υπάρχουν συγκεκριμένες κινήσεις και συσπάσεις του προσώπου, των μυών και του κεφαλιού, που υποδηλώνουν συγκεκριμένες συντακτικές ή γραμματικές δομές.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τους μύθους που παρατέθηκαν, η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα δεν είναι μόνο το δακτυλικό αλφάβητο. Αποτελεί βέβαια σημαντικό κομμάτι που συμβάλλει στη μοναδικότητα της, αλλά δεν είναι μόνο αυτό. Η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα είναι οπτικοακουστική γλώσσα και συνεπικουρείται από μορφασμούς προσώπου και κινήσεις του σώματος. Η κατανόηση και η γνώση των μύθων της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας, προλαμβάνει τη δημιουργία λανθασμένων αντιλήψεων για τη γλώσσα και τους χρήστες της. Η νοηματική γλώσσα άλλωστε αποτελεί το κύριο στοιχείο επικοινωνίας ανάμεσα στα Κωφά παιδιά Κωφών γονέων αλλά και ανάμεσα στα ακούοντα παιδιά Κωφών γονέων. Στην επόμενη ενότητα επιχειρείται εκτενέστερη αναφορά στις σχέσεις και τη δυναμική αυτών των οικογενειών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΚΩΦΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΩΦΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

ΑΚΟΥΟΝΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΩΦΩΝ ΓΟΝΕΩΝ-CODA

«Τι σημασία έχει η κώφωση του αυτιού,
όταν το πνεύμα ακούει η μοναδική κώφωση
η αθεράπευτη, είναι αυτή του πνεύματος»

(Βίκτωρ Ουγκώ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΚΩΦΑ – ΑΚΟΥΟΝΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΩΦΩΝ – ΑΚΟΥΟΝΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

5.1. Κωφά παιδιά Κωφών γονέων

Η γέννηση ενός παιδιού δημιουργεί θετικά συναισθήματα και χαρά σε κάθε οικογένεια. Οι γονείς σχεδιάζουν το μέλλον του παιδιού τους, γεμάτο με επιτυχία και ευτυχία. Όταν όμως το παιδί που γεννιέται είναι Κωφό, τότε, ο τρόπος αντίδρασης και συμπεριφοράς των γονιών εξαρτάται από το αν οι ίδιοι είναι ακούοντες ή Κωφοί. Οι ακούοντες γονείς βιώνουν οδυνηρά συναισθήματα κατά τη διάγνωση της κώφωσης του παιδιού τους. Οι Κωφοί γονείς από την άλλη πλευρά «καλωσορίζουν» τη γέννηση του Κωφού παιδιού τους.

Όπως υποστηρίζει η Λαμπροπούλου (1998), η γέννηση ενός Κωφού παιδιού από Κωφούς γονείς διασφαλίζει τη κληρονομιά και τη παράδοση της οικογένειας. Πολλοί κωφοί γονείς επιδιώκουν τη γέννηση ενός κωφού και όχι ενός ακούοντος παιδιού. Ο λόγος είναι ότι θεωρούν τα παιδιά τους αντανάκλαση του εαυτού τους. Ο ερχομός ενός ακούοντος παιδιού τους δημιουργεί κάποιες δυσκολίες και προβλήματα καθώς αναγκάζονται να συνηθίσουν τη διαφορετικότητα του παιδιού και να προσαρμοστούν σε αυτή. Για το λόγο αυτό πολλοί Κωφοί γονείς προτιμούν ένα Κωφό παιδί.

Όπως ένα ακούον παιδί σε μια οικογένεια ακουόντων έχει τις απαραίτητες προϋποθέσεις και πρότυπα για τη μέγιστη κοινωνική, συναισθηματική και γλωσσική του ανάπτυξη, έτσι και ένα Κωφό παιδί σε μια οικογένεια με Κωφούς γονείς απολαμβάνει των ευκαιριών για ολοκληρωμένη και πολύπλευρη ανάπτυξη και εξέλιξη.

Η επικοινωνία ενός Κωφού παιδιού στηρίζεται σε οπτικά και όχι σε ακουστικά ερεθίσματα (Κρυσταλλάκης, 1994). Η χρήση της νοηματικής γλώσσας θεωρείται δεδομένη στην επικοινωνία ανάμεσα στους Κωφούς γονείς και το παιδί. Οι ενήλικες Κωφοί του περιβάλλοντος λειτουργούν ως πρότυπα, εξασφαλίζοντας την ομαλή κοινωνική του ανάπτυξη. Επιπρόσθετα, η αποδοχή και οι θετικές αντιδράσεις των γονιών απέναντι στη κώφωση, συμβάλλουν αποφασιστικά στη συναισθηματική εξέλιξη του Κωφού μέλους. Εξίσου σημαντική είναι και η προσφορά που απορρέει από τη χρήση της νοηματικής γλώσσας, καθώς ενισχύει τη γλωσσική του ανάπτυξη

Η εξασφάλιση ομαλής συναισθηματικής, κοινωνικής και γλωσσικής ανάπτυξης, αποτελούν σημαντικά εφόδια για τη μελλοντική πορεία του Κωφού παιδιού. Άλλωστε, η κώφωση αυτή καθαυτή δε δημιουργεί τόσες δυσκολίες, όσες η έλλειψη επικοινωνίας, που συνεπάγεται πολλές φορές. Η ακουστική απώλεια, το πρωτογενές πρόβλημα, δημιουργεί δευτερογενή προβλήματα και εμπόδια στη ζωή του Κωφού ατόμου.

Η συμπεριφορά των Κωφών γονιών αλλά και το ίδιο το σπίτι, λειτουργούν ως πηγές επικοινωνίας, εκμάθησης και ανάπτυξης για το Κωφό παιδί. Το κουδούνι της πόρτας και του τηλεφώνου για παράδειγμα, δίνουν οπτικό και όχι ακουστικό σήμα, αναβοσβήνοντας

ένα λαμπάκι. Οι Κωφοί γονείς επίσης μέσω της νοηματικής γλώσσας, διευκολύνουν τη φυσική απόκτηση σύνθετης γλώσσας και τη διεύρυνση του λεξιλογίου του Κωφού παιδιού. Τα ερεθίσματα αυτά τα προσλαμβάνει, τα κατηγοριοποιεί και τα αποθηκεύει.

Οι Κωφοί γονείς ξέρουν τον τρόπο για να τραβήξουν την προσοχή του Κωφού παιδιού, κινώντας το χέρι τους μέσα στο οπτικό του πεδίο ή αγγίζοντας το ελαφρά στον ώμο. Οι εμπειρίες αυτές εσωτερικεύονται από το Κωφό παιδί ταυτόχρονα, έρχονται σε αντιδιαστολή με τη σύγχυση, την κακή επικοινωνιακή σχέση ή ακόμη και την απόρριψη που ενδέχεται να βιώνει ένα Κωφό παιδί με ακούοντες γονείς.

Οι ακούοντες γονείς με Κωφά παιδιά αφιερώνουν πολύ χρόνο-αναπόφευκτα – για την αποκατάσταση της ισορροπίας στην ισορροπία των ίδιων και της οικογένειας τους. Ο χρόνος αυτός, που αποδεικνύεται πολύτιμος για την προσωπικότητα του Κωφού παιδιού και την ανάπτυξή του, αξιοποιείται από τους Κωφούς γονείς.

Η αποδοχή και η ενίσχυση του Κωφού παιδιού από τους Κωφούς γονείς του, επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την επιτυχημένη πορεία του στο κοινωνικό, συναισθηματικό και ακαδημαϊκό τομέα. Το κυριότερο όμως είναι ότι αποκτά ταυτότητα, γίνεται ενεργό μέλος στις δραστηριότητες των Κωφών και αποδέχεται την κώφωσή του.

Σε αυτό το σημείο θα ήταν χρήσιμη η μελέτη των κοινών στοιχείων αλλά και των διαφορών ανάμεσα στα Κωφά παιδιά με Κωφούς γονείς και στα Κωφά παιδιά με ακούοντες γονείς.

Πρώτα από όλα κοινό τους χαρακτηριστικό, αποτελεί η απώλεια ακοής. Από κει και πέρα, ο τρόπος που αντιμετωπίζεται η γέννησή τους, ο τρόπος διαπαιδαγώγησης τους, η επικοινωνία που θα αναπτύξουν με τους γονείς τους και άλλους Κωφούς, διαφέρουν. Το αν οι γονείς είναι ακούοντες ή Κωφοί, αποτελεί την αιτία αυτών των διαφοροποιήσεων.

- Πιο συγκεκριμένα, η γέννηση ενός Κωφού παιδιού από Κωφούς γονείς είναι αναμενόμενη και προσδοκώμενη. Το Κωφό παιδί αποτελεί προέκταση της δικής τους ύπαρξης. Είναι καλοδεχούμενο. Η γέννηση όμως ενός Κωφού παιδιού από ακούοντες γονείς, αποτελεί ατυχές γεγονός που ανατρέπει τα όνειρα και τις φιλοδοξίες των γονιών. Η γέννησή του προκαλεί αναστάτωση και κάθε άλλο παρά αναμενόμενη είναι.
- Η επικοινωνία του Κωφού παιδιού με τους Κωφούς γονείς του γίνεται μέσω της χρήσης της νοηματικής γλώσσας και οπτικών ερεθισμάτων. Οι Κωφοί γονείς, είναι δεκτικοί στην εκμάθηση τόσο της νοηματικής όσο και της ομιλούμενης γλώσσας εκ μέρους του Κωφού παιδιού τους. Αντιθέτως, η επικοινωνία του Κωφού παιδιού με τους ακούοντες γονείς του, συναντά αρκετές δυσκολίες. Η αποδοχή και η χρήση της νοηματικής γλώσσας είναι περιορισμένη. Οι ακούοντες γονείς στην πλειοψηφία τους ενθαρρύνουν το Κωφό παιδί στη χρήση της προφορικής γλώσσας και για αυτό επιλέγουν εκπαιδευτικά προγράμματα που στοχεύουν στη προφορική επικοινωνία και τη χειλιανάγνωση.

- Οι Κωφοί αποδέχονται το Κωφό παιδί και είναι συμφιλωμένοι με την κώφωση. Οι ίδιοι έχουν ταυτότητα Κωφού και αποτελούν μέλη της κοινότητας και της κουλτούρας των Κωφών. Τα Κωφά παιδιά ακολουθούν τα βήματα των γονιών τους και συμμετέχουν στις δραστηριότητες της ζωής των Κωφών.

Οι ακούοντες δεν τίθενται θετικά στο Κωφό παιδί τους. Η κώφωση αποτελεί κάτι πρωτόγνωρο, άγνωστο, μια αρρώστια που χρήζει ιάσεως. Ξοδεύουν χρήμα και χρόνο στη θεραπεία της κώφωσης, στερώντας από τα Κωφά παιδιά τους την ευκαιρία να συναναστραφούν με άλλους Κωφούς και να γνωρίσουν την κουλτούρα των Κωφών.

- Τα Κωφά παιδιά Κωφών γονέων είναι ισορροπημένα και επιτυχημένα στο συναισθηματικό και επαγγελματικό τομέα. Πολλά διαπρέπουν και ακολουθούν ακαδημαϊκή καριέρα. Τα Κωφά παιδιά ακουόντων γονέων ενηλικιώνονται έχοντας εσωτερική σύγχυση. Ο λόγος είναι ότι λειτουργικά είναι Κωφοί, πολιτιστικά όμως πιέζονται να γίνουν ακούοντες. Η συναναστροφή τους μόνο με ακούοντες δεν τους προσφέρει πρότυπα Κωφών άλλα πρότυπα διαφορετικών από αυτούς. Η άρνηση της κώφωσης, η προσπάθεια να φαίνονται ακούοντες και «φυσιολογικοί» επιτείνει την εσωτερική τους σύγκρουση.

Το πρωτογενές πρόβλημα λοιπόν, η ακουστική απώλεια μπορεί να οδηγήσει σε άλλα προβλήματα, όπως επικοινωνίας, συμπεριφοράς, γλώσσας και ανάπτυξης του Κωφού παιδιού. Η αποδοχή ή μη της

κώφωσης καθορίζει τη συμπεριφορά των γονιών ακουόντων ή μη έναντι του Κωφού παιδιού τους.

5.2. Ακούοντα παιδιά Κωφών γονέων – CODA

«Μαμά – Μπαμπάς Κωφός», είναι ο τρόπος που συστήνονται τα ακούοντα παιδιά οικογενειών με Κωφούς και τους δύο γονείς. Όπως υπογραμμίζει ο Schein (1989) στην κώφωση ισχύει ο 90% κανόνας, σύμφωνα με τον οποίο τα παιδιά των Κωφών γονέων κατά 90% είναι ακούοντα.

Τα ακούοντα παιδιά που μεγαλώνουν μέσα σε οικογένεια με Κωφούς γονείς γνωρίζουν δύο κόσμους, τον κόσμο των ακουόντων και τον κόσμο των Κωφών. Συνήθως, μαθαίνουν την νοηματική πρώτα ως μητρική τους γλώσσα και την ομιλούμενη αργότερα. Αυτά τα παιδιά βιώνουν τη κουλτούρα των Κωφών ταυτόχρονα με την κουλτούρα των ακουόντων. Ουσιαστικά, ακροβατούν ανάμεσα στους δύο κόσμους.

Σύμφωνα με τον Padden (1989), αξίζει να επισημανθεί ότι τα ακούοντα παιδιά Κωφών γονέων γνωρίζουν ότι, όταν βρίσκονται ανάμεσα σε Κωφούς, οφείλουν να συμπεριφέρονται διαφορετικά απ' ότι όταν είναι με ακούοντες. Όπως υπογραμμίζει και η Λαμπροπούλου (1998), τις περισσότερες φορές, αγνοούν τη σύγκρουση που υπάρχει ανάμεσα στην κουλτούρα των ακουόντων και αυτή των Κωφών. Σε πρακτικό επίπεδο, η συμπεριφορά τους διαφοροποιείται ασυναίσθητα όταν βρίσκονται με ακούοντες από ότι όταν είναι με Κωφούς. Η επιρροή που ασκείται από την κοινότητα των Κωφών στα ακούοντα παιδιά είναι μεγάλη· σε πολλές περιπτώσεις επιλέγουν επαγγέλματα όπως είναι

διερμηνείς νοηματικής γλώσσας, δάσκαλοι σε Κωφά παιδιά και παραμένουν ενεργά μέλη της Κοινότητας των Κωφών (Λαμπροπούλου, 1998).

CODA – [CHILDREN OF DEAF ADULTS]

Τα ακούοντα παιδιά Κωφών γονέων, ίδρυσαν το 1983 στις ΗΠΑ μια οργάνωση γνωστή ως CODA – (CHILDREN OF DEAF ADULTS ή Παιδιά Κωφών Ενηλίκων) . Πρόκειται για μη κερδοσκοπική οργάνωση η οποία επικεντρώνεται στις ανάγκες των ακουόντων παιδιών με Κωφούς γονείς. Όποιος προέρχεται από οικογένεια με ένα γονέα Κωφό ή και τους δύο, από οικογένεια με Κωφά μέλη, είναι ευπρόσδεκτος στην οργάνωση.

Βασικός σκοπός της CODA είναι η προώθηση της ενημέρωσης της οικογένειας και της ατομικής ανάπτυξης των ακουόντων παιδιών Κωφών γονέων. Ο σκοπός αυτός επιτυγχάνεται μέσω της παροχής εκπαιδευτικών ευκαιριών, προωθώντας την αυτοβοήθεια και λειτουργώντας ως τρόπος επικοινωνίας για ανθρώπους με Κωφούς γονείς, ώστε να μοιράζονται τη κοινή τους κληρονομιά. Κατά μέσο όρο, η οργάνωση πραγματοποιεί τέσσερις συναντήσεις το χρόνο – και κάποιες επιπλέον αν χρειαστεί – καθώς και ένα ετήσιο συνέδριο. Το 1986 πραγματοποιήθηκε το πρώτο ετήσιο εθνικό συνέδριο στο Κάλιφ (Fremant), ενώ το 2001 θα πραγματοποιηθεί στο Μαϊάμι της Φλόριδα με τίτλο «Η Οδύσσεια της CODA».

Σύμφωνα με στοιχεία από το διαδίκτυο, ανάμεσα στις βασικές αρχές της οργάνωσης, συγκαταλέγονται οι ακόλουθες:

- Οι οικογένειες με ακούοντα παιδιά και Κωφούς γονείς, έχουν ίσα δικαιώματα στη κοινωνία και πρέπει να τα διεκδικήσουν.
- Είναι σημαντικό για τα ακούοντα παιδιά να γνωρίζουν ποια είναι και ποια δεν είναι, να γνωρίζουν τι σημαίνει να διαπαιδαγωγείται κανείς με πρότυπα Κωφών, να μεγαλώνει μαζί με στενούς οικογενειακούς φίλους, που είναι Κωφοί και ταυτόχρονα να μεγαλώνει σε μια κοινωνία ακουόντων, κάτι που αγνοείται από τη μεγαλύτερη πλειοψηφία των ανθρώπων.
- Τα ακούοντα παιδιά διασχίζουν δύο κόσμους, συχνά ακροβατούν από τον ένα στον άλλο. Καθίσταται μεγάλη ανάγκη να μοιράζονται τις εμπειρίες, τα βιώματά τους και την κοινή τους κληρονομιά.

Η CODA αναπτύσσει σημαντική δραστηριότητα. Τελευταία, καταβάλλεται προσπάθεια για τη δημιουργία μιας τέτοιας οργάνωσης και στην Ελλάδα. Αντίστοιχα τμήματα λειτουργούν στο Καναδά, στην Αυστραλία, στο Πουέρτο-ΡΙκό, στο Μεξικό, τη Μασαχουσέτη και άλλες χώρες.

Σύμφωνα με τα προαναφερθέντα, τα ακούοντα παιδιά Κωφών γονέων, με γνώμονα την ανάγκη τους να μοιραστούν τις κοινές τους εμπειρίες και προβληματισμούς τους, δημιούργησαν την οργάνωση CODA στις ΗΠΑ. Θεωρείτο σκόπιμο σ' αυτό το σημείο να παρατεθεί η εμπειρία ενός μέλους της CODA, ευρισκόμενο ανάμεσα στους δύο κόσμους.

«Όντας ακούον παιδί Κωφών γονέων, υπήρξε για μένα μια σημαντική εμπειρία. Όσα έχω ανακαλύψει για τον εαυτό μου και την κοινωνία μας, δε θα τα ξεχάσω ποτέ. Είχα την ευκαιρία να γνωρίσω δύο κόσμους. Παρόλο που αυτό ήταν μια σκληρή πάλη, κατάφερα ωστόσο να επιβιώσω από τη σύγκρουση και να καταφέρω να γίνω ότι είμαι σήμερα.

Οι άνθρωποι με έχουν ρωτήσει αν αποτελεί πλεονέκτημα ή μειονέκτημα το γεγονός ότι έχω Κωφούς γονείς. Το πλεονέκτημα προσδιορίζεται ως ωφέλεια ή σκοπός. Στη δική μου περίπτωση, διαπίστωσα ότι είχα ωφεληθεί από το να έχω Κωφούς γονείς. Μια από αυτές τις ωφέλειες είναι η αίσθηση της υπευθυνότητας που είχα αναλάβει. Υπήρξαν αναρίθμητες φορές που χρειάστηκε να κάνω τηλεφωνήματα, να μιλήσω ή να χειριστώ μια προσωπική ή επαγγελματική συνάντηση ως εκπρόσωπος των γονιών μου.

Πολλές φορές δε με πείραζε να κάνω αυτές τις μικροεξυπηρετήσεις για λογαριασμό τους, αλλά περιστασιακά είχα αρχίσει να εκνευρίζομαι, να γκρινιάζω και να συγχύζομαι όταν οι γονείς μου, μου ζητούσαν να τους κάνω κάποια χάρη. Συνήθως το έκανα από αγάπη για αυτούς και παρόλο που χρειαζόταν κάποια προσπάθεια, είχα αρχίσει να εξοικειώνομαι με την ευθύνη.

Παράλληλα με την υπευθυνότητα, η ωριμότητα αποτέλεσε σημαντικό παράγοντα, που συμπεριλαμβάνεται στην προσωπική μου εξέλιξη. Οι γονείς μου δε θα με εμπιστευόντουσαν ποτέ να κάνω πράγματα για αυτούς αν δεν ήμουν αρκετά ώριμος για να τα χειριστώ. Δε θα μου είχαν αναθέσει τέτοιου είδους καθήκοντα αν δεν ήμουν

υπεύθυνο και ώριμο άτομο. Χάρη σ' αυτούς απέκτησα μεγάλη αυτοπεποίθηση.

Η κοινωνία συμπεριφέρεται αδιάκριτα – κάποιες φορές – απέναντι στους γονείς μου. Οι άνθρωποι κοιτούν επίμονα, γελούν περιφρονητικά ή κοροϊδεύουν όταν οι γονείς μου νοηματίζουν. Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι να έχω γίνει ένα πολύ ευαίσθητο άτομο. Δεν εκτιμώ τις απερίσκεπτες απόψεις και ενέργειες των ανθρώπων. Αντίθετα, επιδοκιμάζω όσους ακούντες ενδιαφέρονται και γοητεύονται από τη νοηματική γλώσσα. Επιπλέον, σχετικά με την εμπειρία στις δύο κουλτούρες σχεδιάζω, να γίνω μεταφραστής για τους Κωφούς και ενεργό μέλος στην κοινότητα των Κωφών. Κάποια μέρα ονειρεύομαι να καταρρεύσουν τα εμπόδια ανάμεσα στους δύο κόσμους και να είναι ενωμένοι ο κόσμος των Κωφών και αυτός ο κόσμος των ακουόντων».

Επιχειρώντας μια αποτίμηση των όσων ειπώθηκαν παραπάνω, παρατέθηκαν, είναι βοηθητικό να αναφερθούν τα ακόλουθα: Μέσα στη κοινότητα των Κωφών, η ομάδα των ακουόντων παιδιών με γονείς Κωφούς θέτει προβλήματα πολιτισμού παρουσιάζοντας μια αντίφαση: κληρονομούνται από τους γονείς η κοινωνική συμπεριφορά των Κωφών και η δεξιότητα στη νοηματική γλώσσα, παράγοντες σημαντικοί για την αναγνώριση και αποδοχή ενός ατόμου εκ μέρους της κοινότητας. Το παράδοξο συνίσταται στο ότι πολιτιστικά είναι «Κωφά» και εντούτοις, λειτουργικά ακούντα.

Τα ακούντα παιδιά μεγαλώνουν ανάμεσα σε δύο κουλτούρες, την κουλτούρα των ακουόντων και τη κουλτούρα των Κωφών. Οι εμπειρίες που αποκομίζουν από την επαφή τους με δύο κόσμους, αποτελεί σημείο

διαφοροποίησης από τα υπόλοιπα ακούοντα παιδιά που έχουν ακούοντες γονείς. Η διγλωσσία, αποτελεί πλεονέκτημα καθώς εξασφαλίζουν τη χρήση και της νοηματικής αλλά και της ομιλούμενης γλώσσας.

Τα ακούοντα παιδιά Κωφών γονέων, μοιράζονται μια διπλή πολιτιστική ταυτότητα, ακροβατώντας κάπου ανάμεσα στο κόσμο των ακουόντων και στο κόσμο των Κωφών. Ενσωματώνουν τα στοιχεία των δύο κόσμων, τις συγκρούσεις τους, αναζητώντας το δικαίωμα για την αποδοχή της διπολικότητάς τους. Η ίδρυση της CODA έφερε στο προσκήνιο τον ιδιαίτερο χαρακτήρα αυτού του πληθυσμού της ευρύτερης κοινότητας των Κωφών. Η οργάνωση επικεντρώνει τις δραστηριότητές της στις εμπειρίες που βιώνουν τα ακούοντα παιδιά Κωφών γονέων και έχει στόχο να παρέχει διαπολιτισμικές εμπειρίες οργανώνοντας συνέδρια.

Τα στοιχεία που αφορούν τη δυναμική και τις σχέσεις των μελών αυτών των οικογενειών, εμπλουτίζονται στα επόμενα κεφάλαια, όπου περιγράφονται οι αντιδράσεις των ακουόντων γονιών στη γέννηση ενός Κωφού παιδιού. Ο ερχομός ενός «διαφορετικού» παιδιού, ενός Κωφού προκυλεί αντιδράσεις στη μητέρα, το πατέρα και τα αδέρφια του ως μέλη του στενού οικογενειακού του περιβάλλοντος. Τα στάδια του πένθους, όπως αποκαλούνται καθώς και οι ιδιαίτερες αντιδράσεις των μελών της οικογένειας, περιγράφονται ακολούθως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

Η ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΚΩΦΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

ΖΗΤΕΙΤΑΙ

Υπεύθυνο άτομο, άνδρας ή γυναίκα, για να αναλάβει έργο μακράς πνοής. Οι υποψήφιοι θα πρέπει να δεσμευτούν πλήρως, να είναι πρόθυμοι να δουλεύουν έως και 24 ώρες καθημερινά, συμπεριλαμβανομένου και του Σαββατοκύριακου κατά την διάρκεια των 16 πρώτων χρόνων. Είναι πιθανό το ενδεχόμενο περιστασιακών διακοπών, οι οποίες όμως μπορεί να διακοπούν χωρίς ειδοποίηση.

Απαιτείται γνώση σε θέματα φροντίδας υγείας, διατροφής, ψυχολογίας, παιδικής ανάπτυξης, διαχείρισης του σπιτιού και βασικής εκπαίδευσης. Απαραίτητες ικανότητες: ικανότητας διαχείρισης στεροσογόνων καταστάσεων και συγκρούσεων, διαπραγμάτευσης και επίλυσης προβλημάτων, ικανότητα επικοινωνίας και κατανόησης, διαχείρισης οικονομικών και χρόνου, ικανότητα λήψης αποφάσεων, ικανότητα καθορισμού ορίων και προτεραιοτήτων, καθώς και παροχής στήριξης στη καθημερινή διαβίωση.

Απαραίτητα προσόντα:

Ενεργητικότητα, ανεκτικότητα, υπομονή, υψηλός βαθμός αυτοεκτίμησης, αυτοπεποίθηση και αίσθηση του χιούμορ. Δεν είναι απαραίτητη η εκπαίδευση ή η εμπειρία. Δεν υπάρχει μισθός αλλά ηθική ανταμοιβή για το κατάλληλο άτομο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

Η ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΚΩΦΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

6.1. Τα στάδια του πένθους στη διάγνωση της κώφωσης

Για τις περισσότερες οικογένειες, η περίοδος της απόκτησης του πρώτου παιδιού αποτελεί δραματική περίοδο αλλαγής. Η είσοδος του πρώτου παιδιού διαταράσσει τις προηγούμενες συνήθειες του ζεύγους, το καθημερινό πρόγραμμα και τον τρόπο ζωής του. Καθώς ο τρόπος ζωής αλλάζει, αρχίζει ένας νέος κύκλος ζωής. Γενικά, όμως σε κάθε κύκλο που μπαίνει η οικογένεια απαιτείται νέα προσαρμογή των ρόλων και ετοιμότητα για την αντιμετώπιση του άγχους και της έντασης.

Όταν ένα παιδί με ειδικές ανάγκες προστίθεται στην οικογένεια, το άγχος των γονέων και η αναστάτωση ολόκληρης της οικογένειας είναι πολύ μεγαλύτερη. Οι γονείς αντιδρούν έντονα στη γέννηση ενός παιδιού με ειδικές ανάγκες, και, στη συγκεκριμένη περίπτωση, ενός Κωφού παιδιού. Υποστηρίζεται μάλιστα από τους Kirk, Gallagher, Anastasiow (1993) ότι το μορφωτικό και κοινωνικοοικονομικό επίπεδο των γονιών δε διαδραματίζει κάποιο ρόλο στη προσαρμογή στη νεά αυτή πραγματικότητα.

Οι γονείς αντιμετωπίζουν δύο μεγάλες κυρίως κρίσεις. Η πρώτη κρίση – σύμφωνα με το Μπουσκάλια (1993) – καλείται «συμβολικός θάνατος»

του παιδιού που περίμεναν. Συνήθως οι γονείς κάνουν όνειρα για το παιδί που θα γεννηθεί, το φαντάζονται υγιές, όμορφο και επιτυχημένο σε όλους τους τομείς της ζωής του. Όταν μαθαίνουν ότι το παιδί είναι Κωφό, υποφέρουν και θρηνούν ουσιαστικά την απώλεια του παιδιού, που είχαν ονειρευτεί. Ειδικά η διάγνωση της κώφωσης του παιδιού, αποτελεί μια δύσκολη περίοδο για τους γονείς. Συναισθήματα όπως ενοχή, θλίψη, θυμός, σύγχυση, άγχος τους πλημμυρίζουν.

Η δεύτερη κρίση έπεται του συμβολικού θανάτου και προκαλείται από τις αυξημένες ανάγκες που απαιτεί η καθημερινή φροντίδα ενός «ειδικού» παιδιού. Η καθημερινή και συνεχής φροντίδα και ενασχόληση, δημιουργούν άγχος αλλά και σωματική κούραση στους γονείς.

Πιο αναλυτικά, η Ζώνιου – Σιδέρη (1996) παρουσιάζει τις «φάσεις» του θρήνου στη διάγνωση της κώφωσης. Η μετάβαση από τη μια φάση στην άλλη δεν είναι γραμμικά διαδοχική ούτε χρονικά οριοθετημένη. Όλα τα μέλη της οικογένειας δε περνούν ταυτόχρονα από τις ίδιες φάσεις, ούτε παραμένουν σε αυτές το ίδιο χρονικό διάστημα. Είναι χρήσιμο όμως να κατανοηθεί ότι όλες αυτές οι φάσεις οδηγούν στην πορεία για την αποδοχή της κώφωσης.

ΣΟΚ:

Είναι σχεδόν η πρώτη αντίδραση των γονιών στη διάγνωση της κώφωσης. Στοιχεία που την περιγράφουν είναι η ζάλη, η παραλυσία ή ακόμα και η απώλεια συνείδησης. Σε πολλές μάλιστα περιπτώσεις (Μπουσκάλια, 1993), ο γονιός εξωτερικά μπορεί να φαίνεται ήρεμος

αλλά στην ουσία δε δύναται να επεξεργαστεί καμία πληροφορία αυτή την περίοδο. Η σημαντικότητα του σοκ, συνίσταται στο ότι αυτό αποτελεί προστατευτική αλυσίδα, που θα δώσει στους γονείς πίστωση χρόνου για την εσωτερική τους προετοιμασία, ώστε να συνειδητοποιήσουν το δυσάρεστο γεγονός.

ΑΡΝΗΣΗ:

Σε πρακτικό επίπεδο το συναίσθημα αυτό εκφράζεται με δυσπιστία των γονιών προς τη διάγνωση, με απαγόρευση ή αποφυγή της συζήτησης του συγκεκριμένου θέματος καθώς και με υιοθέτηση στάσεων για τη «φυσιολογικότητα» του παιδιού. Η άρνηση, όπως υπογραμμίζει η Greene (1993), είναι ένας μηχανισμός άμυνας, που αναπτύσσει το άτομο για να αλλοιώσει σε κάποιο βαθμό τη πραγματικότητα. Ο κίνδυνος που ελλοχεύει από μια συνεχόμενη και υπερβολική άρνηση, είναι να μη μπορέσει ο γονιός να επικοινωνήσει με το παιδί του.

ΕΝΟΧΗ:

Οι γονείς ενός Κωφού παιδιού νιώθουν έντονη την ανάγκη να βρουν τη «πραγματική αιτία» που προκάλεσε την κώφωση, προκειμένου να ενοχοποιήσουν κάποιον άνθρωπο ή κάποιο γεγονός. Πολύ συχνά διατυπώνουν την άποψη ότι οι ίδιοι «φταίνε» ή ότι λόγω κάποιας παράλειψης προκάλεσαν τη γέννηση του Κωφού παιδιού τους. Νιώθουν επίσης ότι τιμωρούνται για κάτι κακό που έχουν κάνει.

ΚΑΤΑΘΛΙΨΗ:

Η Moses (1985) υπογραμμίζει ότι η κατάθλιψη είναι ο θυμός που στρέφεται εναντίον του ίδιου του ατόμου. Ενέχει ακόμη την αίσθηση της προσωπικής αποτυχίας και ανικανότητάς τον. Ο γονιός που περνάει από αυτή τη φάση, αισθάνεται μόνος, απομονωμένος, απέχει από κοινωνικές σχέσεις-δραστηριότητες και δε σκέπτεται το μέλλον. Νιώθει αδύναμος να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της ζωής και δε καταβάλλει καμία προσπάθεια για αλλαγή της καταστάσεως του.

ΘΥΜΟΣ:

Το συναίσθημα αυτό συναντάται πολύ συχνά σε γονείς Κωφών παιδιών. Η αίσθηση ότι είναι αβοήθητοι στο πρόβλημα της κώφωσης, τους θυμώνει και τους προκαλεί σύγχυση. Ο θυμός αρχικά δεν έχει κάποιο συγκεκριμένο στόχο, προκαλείται από το απροσδόκητο γεγονός της κώφωσης και της ανετοιμότητας των γονέων να το αποδεχθούν. Αργότερα όμως ο θυμός αποκτά προσανατολισμό και στόχο και στρέφεται προς κάποιο γιατρό, άλλο ειδικό ακόμη και προς το ίδιο το παιδί. Η Λαμπροπούλου (1998) υπογραμμίζει ότι η επιθετική συμπεριφορά και η υπερπροστασία, αποτελούν εκφράσεις θυμού προς το παιδί.

ΑΓΧΟΣ:

Το άγχος καθώς και τα υπόλοιπα συναισθήματα είναι μια βοηθητική και απαραίτητη εμπειρία, η οποία θα οδηγήσει τους γονείς στην αποδοχή της κώφωσης. Το άγχος συνδέεται με την αβεβαιότητα και την ανασφάλεια που διακατέχει τους γονείς αλλά και όλη την οικογένεια. Το

άγχος, ανάλογα με τον τρόπο που θα αξιοποιηθεί, μπορεί να αποβεί δημιουργικό ή καταστρεπτικό. Ενδέχεται να ακινητοποιήσει και να μπλοκάρει τους γονείς ή αντιθέτως, να οδηγήσει σε ενεργό συμμετοχή, ανάληψη ευθυνών και καθορισμό στόχων.

ΑΠΟΔΟΧΗ:

Η αποδοχή δε σημαίνει ότι ο γονιός έχει ξεπεράσει το πρόβλημα της κώφωσης του παιδιού, ούτε ότι δε θα «παλινδρομήσει» στα υπόλοιπα στάδια του θρήνου. Η διάρκεια όμως και η ένταση των σταδίων θα είναι μικρότερη. Αποδοχή, σημαίνει συνειδητοποίηση της κώφωσης. Η αποδοχή αποτελεί υγιή αντίδραση των γονιών, η οποία κινητοποιεί για απόκτηση πληροφοριών για την κώφωση και ενσωμάτωσή της στη ζωή της οικογένειας.

Συμπερασματικά, η συνηθισμένη οικογένεια ενός Κωφού παιδιού, αποτελείται από ακούοντες γονείς και μέλη. Οι γονείς αυτοί είναι απροετοίμαστοι για τη γέννηση ενός Κωφού παιδιού. Οι συναισθηματικές τους αντιδράσεις είναι έντονες αλλά απαραίτητες για την πορεία προς αποδοχή της κώφωσης. Τα ιδιαίτερα προβλήματα και οι αντιδράσεις όλων των μελών της οικογένειας με Κωφό παιδί παρουσιάζονται πιο αναλυτικά στην επόμενη ενότητα.

6.2. Αντιδράσεις των μελών της οικογένειας

Προηγουμένως, αναφέρθηκαν οι αντιδράσεις και των δύο γονιών και τα στάδια του πένθους. Κρίνεται όμως βοηθητική μια πιο εκτενής αναφορά στις αντιδράσεις ξεχωριστά της μητέρας ενός Κωφού παιδιού, του πατέρα και των αδερφών του. Πιο συγκεκριμένα, ανάμεσα στη

μητέρα και το Κωφό παιδί αναπτύσσεται μια πολύ βαθιά σχέση, σχέση αλληλεξάρτησης, η οποία μπορεί να αποβεί καθοριστική για την υπόλοιπη ζωή και εξέλιξή του.

Όπως πολύ χαρακτηριστικά επισημαίνει ο Μπουσκάλια (1993) η στάση της μητέρας ασκεί τη μεγαλύτερη επίδραση πάνω στο αν το παιδί με ειδικές ανάγκες θα γίνει αποδεκτό ή θα απορριφθεί από την οικογένεια. Αν μπορέσει η ίδια να αντιμετωπίσει το πρόβλημα με λογική, αποδοχή και αυτοπεποίθηση, με έναν αρκετά ολοκληρωμένο τρόπο, το ίδιο θα κάνει και η οικογένεια.

Από πολύ παλιά η γυναικεία ύπαρξη ήταν άμεσα συνδεδεμένη με την μητρότητα. Η απόκτηση παιδιών ολοκλήρωνε τη γυναίκα και σηματοδοτούσε την υλοποίηση του μοναδικού σκοπού της ζωής της. Η γυναίκα – μητέρα απολάμβανε της αποδοχής και της καταξίωσης όχι μόνο από το σύζυγο αλλά και την κοινωνία γενικότερα. Αντίθετα, η απόκτηση ενός ανάπηρου παιδιού, επηρέαζε αρνητικά τη σχέση μάνας-παιδιού καθώς και τις διαπροσωπικές της σχέσεις. Η μάνα γινόταν το κέντρο αρνητικών σχολίων και κοινωνικής κατακραυγής.

Η γέννηση ενός Κωφού παιδιού αποτελεί ένα γερό ράπισμα στο Κωφό παιδί, ναρκισσισμό της μητέρας, η οποία αρνείται να δειχθεί το, νιώθει ενοχές, αγχώνεται και απελπίζεται με το παιδί ταυτόχρονα, ενδόμυχα εκφράζει την επιθυμία για το θάνατο του παιδιού. Αυτή η εσωτερικευμένη και καλυμμένη επιθυμία της, εξωτερικεύεται ως προσπάθεια να γεννήσει ένα δεύτερο παιδί, προκειμένου να απενοχοποιηθεί για τη γέννηση του πρώτου.

Αφού περάσει το αρχικό σοκ, ενεργοποιείται η διαδικασία αποκατάστασης της σχέσης μητέρας- Κωφού παιδιού. Επικρατεί ποικιλία αντιδράσεων με χαρακτηριστική την υπερπροστατευτική τάση της μητέρας. Ειδικότερα, η μάνα αφοσιώνεται σε τέτοιο βαθμό στο παιδί, ώστε να παραμερίζει τις δικές της ανάγκες και να περιβάλλει τόσο ασφυκτικά με αγάπη και στοργή το Κωφό παιδί, ώστε με αποτέλεσμα να εγκυμονεί ο κίνδυνος το παιδί αυτό να βιώνει ψυχολογική πίεση.

Οι αντιδράσεις όμως της μητέρας αντανακλώνται και στα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας. Επομένως, όταν η δύναμη και το κουράγιο της καμφθούν τότε καταβάλλεται η αισιοδοξία και των υπόλοιπων μελών. Επίσης, όταν ο σύνδεσμος ανάμεσα στη μάνα και το Κωφό παιδί ενέχει υπερβολή, τότε, δημιουργούνται ισχυροί κλυδωνισμοί και πιέσεις στη δυναμική της οικογένειας. Ο ρόλος λοιπόν της μητέρας είναι καίριος και αποτελεί το ρυθμιστή της ισορροπίας ή ανισορροπίας σε ολόκληρη την οικογένεια.

Εξίσου σημαντικός όμως είναι και ο ρόλος του πατέρα. Η γέννηση ενός Κωφού παιδιού, δημιουργεί ανασφάλεια στη συζυγική ζωή. Συχνά, αναζητούνται ευθύνες στον έναν από τους δυο γονείς, γεγονός που συχνά οδηγεί σε αποτυχία της συμβίωσης. Οι άνδρες αισθάνονται αμήχανα, δεν ξέρουν πώς να φερθούν, νιώθουν σεξουαλικά ανίκανοι καθώς αμφισβητείται ο ανδρικός τους ρόλος. Σύμφωνα με τη Ζώνιου – Σιδέρη (1996) οι πατέρες ασχολούνται λιγότερο με τα παιδιά τους όταν η αναπηρία είναι εμφανής.

Επίσης, έχει υποστηριχθεί ότι οι πατέρες έχουν λιγότερες πιθανότητες σε σύγκριση με τις μητέρες Κωφών παιδιών να παρουσιάσουν

ψυχοπαθολογικά συμπτώματα. Ο πατέρας, τέλος, βοηθά το Κωφό παιδί στην εξερεύνηση του κόσμου παρέχοντας του λεκτικά μέσα επικοινωνίας, ενώ ο βαθμός συμμετοχής του στην ανατροφή του διαφέρει από αυτόν της μητέρας.

Όσον αφορά τα συναισθήματα των αδερφών των Κωφών παιδιών. Η Ζώνιου - Σίδηρη (1996) επισημαίνει ότι ο ρόλος των μη ανάπηρων αδερφών ήταν παραμελημένος και παρεξηγημένος μέχρι προσφάτως.

Οι αντιδράσεις των «φυσιολογικών» παιδιών έναντι των αδερφών τους, με «ιδιαιτερότητες» συμπίπτουν με τις αντιδράσεις των ακουόντων παιδιών έναντι των Κωφών αδερφών τους, όπως αναφέρει η Λαμπροπούλου (1998). Πιο συγκεκριμένα, ότι τα ακούοντα αδέρφια Κωφών παιδιών, ανήκουν σε ομάδα «υψηλού κινδύνου», όπως χαρακτηρίζεται από πολλούς επιστήμονες. Ο λόγος είναι ότι τα ακούοντα παιδιά επωμίζονται συχνά φόρτο ευθυνών δυσανάλογο της ηλικίας και των δυνατοτήτων τους.

Καλούνται να ανταποκριθούν στις ιδιαίτερα απαιτητικές προσδοκίες και φιλοδοξίες των γονιών τους. Οι τελευταίοι υπερεπενδύουν – τις περισσότερες φορές – στα ακούοντα παιδιά τους στη προσπάθειά τους να καλύψουν το κενό και να αποζημιωθούν για την αδυναμία του Κωφού παιδιού τους.

Οι γονείς, επίσης, αφιερώνουν περισσότερο χρόνο στο Κωφό παιδί, παραμελώντας τις ανάγκες των ακουόντων παιδιών τους. Είναι χρήσιμο να αναφερθεί ότι τα ακούοντα παιδιά – αρκετά συχνά - καταπιέζουν τις δικές τους ανάγκες, επιθυμίες και εξωοικογενειακές δραστηριότητες,

προκείμενου να διευκολύνουν και να ξεκουράσουν τους γονείς τους κουράζονται όμως και φορτίζονται τα ίδια. Τα αποτελέσματα είναι η εμφάνιση αρνητικής συμπεριφοράς και συμπτωμάτων, όπως η χαμηλή σχολική επίδοση, η επιθετικότητα, ο θυμός, η ζήλια προς το Κωφό αδερφό τους, που συγκεντρώνει τη στοργή και το ενδιαφέρον των γονιών τους.

Ένας άλλος επιβαρυντικός παράγοντας, αποτελεί η κακή επικοινωνιακή σχέση του ακούοντος παιδιού με τους γονείς του. Όταν δεν επικρατεί κλίμα ελευθερίας στο να εκφράζονται απόψεις, συναισθήματα και προβληματισμοί, αλλά, αντιθέτως, επικρατεί ένα πέπλο σιωπής, τότε, τα αποτελέσματα για τα ακούοντα παιδιά ενδέχεται να είναι δυσάρεστα. Πολύ συχνά ο κοινωνικός περίγυρος ασκεί αρνητική επίδραση και φορτίζει τα ακούοντα παιδιά. Η συσσώρευση άγχους και φόρτισης μπορεί να οδηγήσει σε εμφάνιση ψυχολογικών προβλημάτων ακόμη και κατάθλιψης στα ακούοντα παιδιά.

Άλλοι επιστήμονες, όπως αναφέρει η Ζώνου – Σιδέρη (1996), αποδεικνύουν ακριβώς το αντίθετο ότι δηλαδή τα ακούοντα αδέρφια Κωφών παιδιών δε νιώθουν παραμελημένα από τη συμβίωση με τον/την αδερφό-ή τους, ούτε επηρεάζονται αρνητικά. Πολύ συχνά μάλιστα εμπλέκονται ενεργά και εποικοδομητικά στο να βοηθήσουν τα τελευταία. Αυτά τα ακούοντα παιδιά έχουν ειλικρινή και αναλυτική πληροφόρηση από τους γονείς τους για την κατάσταση των Κωφών αδερφών τους· ενθαρρύνονται επίσης να εκφράζουν τα συναισθήματά τους και να τα επεξεργάζονται. Τέλος, διατηρούν το προσωπικό τους χρόνο και έχουν θετικές εμπειρίες από το κοινωνικό περίγυρο.

Οι αντιδράσεις λοιπόν των ακουόντων παιδιών έναντι των Κωφών αδερφών τους, ποικίλλουν και δε μπορούν να τύχουν γενίκευσης. Η διατήρηση της ισορροπίας και οι λεπτοί χειρισμοί των γονιών είναι πολύ σημαντικά στοιχεία για τη μείωση ή και αποφυγή δημιουργίας προβλημάτων. Οι γονείς πρέπει να φροντίζουν και για τις ανάγκες των ακουόντων παιδιών εκτός από αυτές των Κωφών. Οφείλουν να συνειδητοποιήσουν ότι και το ακούον παιδί έχει ανάγκες και δικαιώματα και απαιτεί τη στοργή και το ενδιαφέρον τους.

Για την επίτευξη όμως σωστής επικοινωνίας των ακουόντων παιδιών με τους γονείς τους, είναι απαραίτητη η συμβουλευτική, η ψυχολογική στήριξη και ενημέρωση των τελευταίων. Η αναγκαιότητα της και οι τρόποι αξιοποίησής της, αναλύονται στα επόμενα κεφάλαια..

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

«Το να είσαι γονιός στη σημερινή εποχή, θεωρείται το δυσκολότερο και πλέον απαιτητικό επάγγελμα για το οποίο όμως δε προσφέρεται καμία εκπαίδευση. Συνήθως φερόμαστε στα παιδιά μας είτε όπως οι γονείς μας σε μας ή κάνουμε ακριβώς το αντίθετο . Κάθε γονιός έχει ανησυχίες για το ρόλο του. Οι γονείς όμως των παιδιών με ειδικές ανάγκες έχουν αυτές τις ανησυχίες και αγωνίες στο δεκαπλάσιο τουλάχιστον».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

7.1. Συμβουλευτική γενικά

Η σημερινή κοινωνία χαρακτηρίζεται από πολυπλοκότητα αναγκών όσον αφορά το σύνολο της αλλά και το κάθε μέλος της χωριστά. Οι ανάγκες αυτές κατέστησαν απαραίτητη την ύπαρξη θεσμών βοήθειας και επικούρησης του ατόμου καθώς έχουν διαμορφωθεί πλέον οι παράγοντες εκείνοι, που διευκολύνουν την εξέλιξη αυτών των θεσμών. Με άξονα τις ευνοϊκές αυτές συνθήκες, έχει αρχίσει και στη χώρα μας να κάνει δειλά- δειλά την εμφάνισή της η συμβουλευτική. Τι εννοούμε όμως όταν αναφερόμαστε στη συμβουλευτική; Η ετυμολογία του όρου προέρχεται από το συν + βουλεύομαι, δηλαδή συνεξετάζω με κάποιον το πρόβλημα και τον διευκολύνω στην αναζήτηση λύσης του. Όπως υποστηρίζει και ο Δημητρόπουλος (1999) ο όρος δεν σημαίνει συμβουλευώ ή παρέχω συμβουλές αλλά το συν, σημαίνει μαζί από κοινού συνεργασία.

Η συμβουλευτική δε πρέπει να επιδιώκει:

- Την υποταγή του ατόμου στο περιβάλλον (λανθασμένη έννοια της προσαρμογής).
- Το να προσδώσει ικανοποίηση απλώς στο άτομο χωρίς να αποκομίσει το ίδιο κάποιο κέρδος.

- Τη δημιουργία μιας ψυχολογικής ανεξαρτησίας στο άτομο, η οποία δε συμβαδίζει με τις κοινωνικές του υποχρεώσεις.
- Να λύσει ο σύμβουλος ως «από μηχανής θεός» τα προβλήματα του ατόμου.
- Να ικανοποιηθεί το περιβάλλον εις βάρος τους ατόμου.

Σκοπός της συμβουλευτικής, είναι να διευκολύνει το άτομο να επιτύχει τις απαραίτητες αλλαγές – τροποποιήσεις της συμπεριφοράς του ή της συμπεριφοράς των άλλων, προκειμένου να εξασφαλίσει τη μέγιστη δυνατή αξιοποίηση των δυνάμεων και δυνατοτήτων του. Μ' αυτή την έννοια, η χροιά της Συμβουλευτικής, λαμβάνει περισσότερο προληπτικό χαρακτήρα παρά διορθωτικό, αντισταθμιστικό και επαναρθωτικό.

Η άσκηση της συμβουλευτικής απαιτεί πολύ προσοχή αλλά και κατάλληλο θεωρητικό υπόβαθρο. Σε πρακτικό επίπεδο – όπως υπογραμμίζει ο Δημητρόπουλος (1999), το ο κλειδί της συμβουλευτικής, όπως και σε κάθε βοήθεια και λειτουργία επικούρησης του ατόμου, εντοπίζεται στη σχέση που αναπτύσσεται, τροφοδοτείται και εξελίσσεται μεταξύ δύο πλευρών, του συμβούλου-ειδικού και του ατόμου-συμβουλευόμενου ή της οικογένειας. Η συνεργασία με την οικογένεια, απαιτεί και γνώσεις χειρισμού και δυναμικής ομάδας. Ιδιαίτερα, όταν πρόκειται για οικογένεια, επιβαρημένη ήδη με βαρύ φορτίο, όπως θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η οικογένεια ενός Κωφού παιδιού, η θέση του ειδικού αποκτά μεγαλύτερο «ειδικό βάρος».

Η συμβουλευτική σχέση είναι μια διαπροσωπική σχέση και διέπεται από τις αρχές της επικοινωνίας. Ο σεβασμός, η κατανόηση, η φιλικότητα και η ενσυναίσθηση, αποτελούν μερικά από τα εφόδια του ειδικού, τα οποία αναλύονται αναλυτικότερα παρακάτω. Χρειάζεται ακόμη να αναφερθεί ότι οι σύμβουλοι γονιών με παιδιά με ιδιαιτερότητες, πρέπει να τους βοηθήσουν να εκφράσουν και να επεξεργαστούν τα αρνητικά τους συναισθήματα.

Πολλές φορές οι σύμβουλοι ξεχνούν ότι είναι άνθρωποι με αδυναμίες και όχι θεοί. Θεωρούν τον εαυτό τους παντοδύναμο παράγοντα στην αλλαγή της συμπεριφοράς, άνθρωπο με απαντήσεις και λύσεις στα προβλήματα των συνανθρώπων τους.

Οι γονείς από την πλευρά τους έχουν τις δικές τους αντιλήψεις και πιστεύω. Αναλυτικότερα, οι γονείς με Κωφά παιδιά, έχουν συνήθως το ίδιο ιστορικό, το οποίο επαναλαμβάνεται ξανά και ξανά. Το παιδί τους γεννιέται Κωφό. Τους προσφέρεται λιγοστή ιατρική πληροφόρηση και ακόμη λιγότερη παρηγοριά και ελπίδα. Το παιδί επιστρέφει στο σπίτι. Όταν ζητούν «βοήθεια» οι περισσότεροι ειδικοί δείχνουν αμήχανοι και ανέτοιμοι να αντιμετωπίσουν την ατυχία των γονέων.

Αρχίζουν τότε τα χρόνια της σύγχυσης, του φόβου, της αυτοκατηγορίας, της αυτοκαταφρόνησης. Οι ατέλειωτες ώρες στα ιατρεία: οι συνεχείς εξετάσεις, οι διαγνώσεις, οι επαναδιαγνώσεις. Η έλλειψη λεπτομερούς πληροφόρησης. Η παραπληροφόρηση. Η αντιφατική, ενδεχομένως, πληροφόρηση. Οι συνεχείς πιέσεις χωρίς καμία ανακούφιση.

Τα οικογενειακά προβλήματα συνεχώς μεγαλώνουν. Οι αυξανόμενες εντάσεις. Οι διενέξεις. Οι ανησυχίες για τα χρήματα και τις υποχρεώσεις. Ένα σωρό προβλήματα πέρα από τα κοινά προβλήματα μιας συνηθισμένης οικογένειας. Συναισθήματα που τους μπερδεύουν και τους τρομοκρατούν, συναισθήματα αδυναμίας καθώς στέκονται και παρατηρούν το παιδί τους, το οποίο αγαπούν τόσο πολύ, που απομακρύνεται όλο και περισσότερο από τον κόσμο των φυσιολογικών.

Ανησυχία, αγωνία, φόβος για το συναίσθημα της απομόνωσης, τη μοναξιά, τη σύγχυση που αυξάνονται, τις διαψεύσεις, τα ερωτηματικά τους γύρω από το αύριο, το μέλλον, φόβος για την οργή τους. Φροντίδες, ειδικές ανάγκες, πειστικά ζητήματα, τα οποία πρέπει να λυθούν άμεσα αλλά κανείς για να βοηθήσει, να κουβεντιάσει μαζί τους και κανείς που να φαίνεται να καταλαβαίνει τα κωφά παιδιά και τις οικογένειές τους.

Κάπως έτσι είναι η ιστορία τους. Αν και τα προβλήματα που δημιουργούνται είναι βασανιστικά και ισοπεδωτικά, υπάρχουν περιπτώσεις όπου το Κωφό παιδί ενηλικιώνεται χωρίς να έχει δεχθεί καθοδήγηση και υποστήριξη ούτε από ειδικούς, ούτε από τους γονείς του. Τόσος πόνος και απελπισία θα μπορούσαν να είχαν αποφευχθεί αν κάποιοι ειδικοί αφιέρωναν κάποιο χρόνο στους γονείς και τα Κωφά παιδιά για να τους μεταδώσουν ελπίδα, αισιοδοξία, συμβουλές και τρόπους αντιμετώπισης των καθημερινών τους δυσκολιών. Η συμβουλευτική λοιπόν είναι απαραίτητη για τα ίδια τα Κωφά άτομα και τις οικογένειές τους. Ο τρόπος βέβαια προσέγγισης, δημιουργίας της

συμβουλευτικής σχέσης, ενεργειών και δραστηριοτήτων συμβάλλουν στη δημιουργία διαφόρων προγραμμάτων ή μοντέλων παρέμβασης.

7.2. Αναγκαιότητα της έγκαιρης παρέμβασης

Το να είναι κανείς γονέας στην σημερινή εποχή θεωρείται το δυσκολότερο και πλέον απαιτητικό «επάγγελμα» για το οποίο όμως δεν προσφέρεται καμία εκπαίδευση. Είναι γνωστό ότι κάθε γονέας έχει ανησυχίες και αγωνίες σχετικά με τον ρόλο του. Γεγονός εύλογο αν λάβει κανείς υπόψιν ότι το βρέφος είναι άμεσα εξαρτημένο από το οικογενειακό του περιβάλλον για την ικανοποίηση των βασικών του αναγκών βιολογικών, συναισθηματικών καθώς επίσης και για την απόκτηση όλων εκείνων των κοινωνικών δεξιοτήτων βάση των οποίων θα αποκτήσει την ταυτότητα του μέλους στην κοινωνία που ζει.

Έχοντας υπόψιν τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι ο σημερινός γονιός έχει ανάγκη τέτοιων δομών που θα τον εκπαιδεύσουν και θα τον ενισχύουν γενικότερα στην άσκηση του γονεϊκού του ρόλου.

Αν, λοιπόν, ένας γονέας έχει να αντιμετωπίσει όλα τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό πόσες περισσότερες δυσκολίες έχει να αντιμετωπίσει ένας γονιός, του οποίου το παιδί είναι Κωφό, και πόσο εντονότερη είναι η αγωνία και η ανησυχία του.

Χρειάζεται επομένως να αναπτυχθούν υποστηρικτικές δομές για τις οικογένειες των Κωφών παιδιών και κυρίως στον τομέα της έγκαιρης παρέμβασης. Όμως, τι εννοούμε όταν αναφερόμαστε στην έγκαιρη παρέμβαση;

Ο όρος έγκαιρη παρέμβαση χρησιμοποιείται για να περιγράψει «όλες εκείνες τις εξωτερικές παρεμβάσεις στο περιβάλλον του παιδιού με τη μορφή του εμπλουτισμού, της εκπαίδευσης της αντιμετώπισης φυσικών ανεπαρκειών οι οποίες στοχεύουν να μεγιστοποιηθούν οι δυνατότητες του παιδιού» (Κοντόπουλος 1998, σελ. 50). Πέρα από αυτό η έγκαιρη παρέμβαση ασχολείται και με το οικογενειακό περιβάλλον του παιδιού και στοχεύει στην ψυχο-κοινωνική του στήριξη.

Όσον αφορά το Κωφό παιδί η έγκαιρη παρέμβαση περιλαμβάνει «τη διάγνωση της ακουστικής του απώλειας, την αξιολόγηση των δυνατοτήτων του παιδιού και της οικογένειας του σε όλους τους τομείς τη δημιουργία ατομικού – οικογενειακού προγράμματος παρέμβασης για το παιδί και την οικογένεια, και την όσο το δυνατόν έγκαιρη και σωστή υλοποίηση του προγράμματος αυτού από επαγγελματίες ειδικούς». (Λαμπροπούλου, 1998).

Για να γίνει βέβαια αυτό θα πρέπει να γνωρίζει ο επαγγελματίας τα προβλήματα που δημιουργούνται στο Κωφό παιδί μέσα στο περιβάλλον του. Κυρίως ο ειδικός θα πρέπει να γνωρίζει ότι το Κωφό παιδί που προέρχεται από ακούοντες γονείς δεν θα μπορέσει να αναπτύξει γλώσσα κατά τη βρεφική ηλικία η οποία θεωρείται κρίσιμη ηλικία ανάπτυξης γλώσσας για τον άνθρωπο χωρίς ειδική βοήθεια.

Είναι ανάγκη επομένως το Κωφό άτομο να βοηθηθεί να αναπτύξει νωρίς ένα κώδικα επικοινωνίας γιατί η έλλειψη ακοής είναι μια δυσκολία, η έλλειψη επικοινωνίας όμως με τους συνανθρώπους μας είναι πολύ σοβαρή αναπηρία για τον άνθρωπο με φοβερές προεκτάσεις».

Πέρα από αυτό όμως το πρωτογενές πρόβλημα, η ακουστική απώλεια, χωρίς την κατάλληλη παρέμβαση από ειδικούς μπορεί να αποτελέσει πηγή προβλημάτων και σε άλλους τομείς της ζωής του ατόμου. Το αισθητηριακό δηλαδή πρόβλημα της ακοής μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα στον αντιληπτικό τομέα, στην ομιλία, στην επικοινωνία, στην κοινωνική συμπεριφορά, στο γνωστικό τομέα, στο συναισθηματικό τομέα, στον εκπαιδευτικό, στο νοητικό και στον επαγγελματικό» (Boothroyd,1982). Το παιδί, δηλαδή, χωρίς την ακοή δεν μπορεί να αντιληφθεί και να αναπαράγει ήχους. Αυτό έχει ως συνέπεια να μην μπορεί το άτομο να λάβει ενεργό ρόλο σε συζητήσεις και έτσι δυσκολεύεται να καταλάβει τα γεγονότα και τα πράγματα γύρω του. Επίσης δεν μπορεί να μάθει κανόνες οι οποίοι χρειάζονται προφορική επεξήγηση. Το άτομο δηλαδή χωρίς ομιλία δεν μπορεί να ενταχθεί ομαλά στην κοινωνία στην οποία ζει.

Φαίνεται επομένως ότι το πρωτογενές πρόβλημα, η κώφωση, ενδέχεται να δημιουργήσει και δευτερογενή προβλήματα τα οποία δεν οφείλονται σε αυτήν αλλά στην έλλειψη έγκαιρης παρέμβασης. Πέρα από αυτό, το Κωφό άτομο έχει να αντιμετωπίσει και προβλήματα τα οποία προέρχονται από τις αντιδράσεις του οικογενειακού του περιβάλλοντος και που οφείλονται κυρίως στο γεγονός ότι οι ακούοντες γονείς δεν μπορούν να αποδεχτούν την κώφωση του παιδιού τους.

Η έγκαιρη παρέμβαση, επομένως είναι αναγκαία στις ακούουσες οικογένειες αλλά και στα Κωφά παιδιά. Η συμβολή της συνίσταται στην έγκαιρη διάγνωση της κώφωσης, καθώς και τη πρόληψη των

προβλημάτων και των αναγκών του κωφού παιδιού και της οικογένειάς του.

7.3. Προγράμματα παρέμβασης

Σε προηγούμενη ενότητα έγινε αναφορά για τη συμβουλευτική, την έγκαιρη παρέμβαση και την αναγκαιότητα εφαρμογής της τόσο για το Κωφό άτομο όσο και την οικογένειά του· εφαρμογή η οποία εξαρτάται από την ανάπτυξη μονάδων παρέμβασης καθώς και την ύπαρξη ειδικά εκπαιδευμένου προσωπικού.

Μελετώντας τα προγράμματα έγκαιρης παρέμβασης, διαπιστώνεται ότι, παρόλο που η έννοια και η αναγκαιότητα της έχει αναγνωριστεί από τους ειδικούς από την αρχή της εκπαίδευσης των Κωφών, από το 1680 μέχρι το 1960 είχε τυπική αναγνώριση, όπου μετά τη μεγάλη επιδημία της ερυθράς, η οποία ενοχοποιείται για τη γέννηση Κωφών παιδιών, διάρχισαν ν' αναπτύσσονται προγράμματα παρέμβασης και συμβουλευτικής σε γονείς.

Με την πάροδο των ετών, η πρόοδος που σημειώθηκε στις μεθόδους διάγνωσης της κώφωσης σε νεογνά και βρέφη καθώς, επίσης, και τα θετικά αποτελέσματα στο τομέα των ερευνών σχετικά με την παρέμβαση, συνετέλεσαν στη δημιουργία και εξάπλωση των προγραμμάτων αυτών, σύμφωνα με Moores(1996).

Στην Ελλάδα, μέχρι το 1985 δεν υπήρχε κανένα πρόγραμμα παρέμβασης για τη κώφωση. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τα περισσότερα Κωφά παιδιά να μην έχουν καμία εκπαίδευση μέχρι τη σχολική ηλικία και, οι γονείς τους, όπως επισημαίνει η Λαμπροπούλου (1998) να μην

έχουν καμία βοήθεια. Το 1985, το Εθνικό Ίδρυμα Κωφών (Ε.Ι.Κ.) ίδρυσε τρεις βρεφοσυμβουλευτικούς σταθμούς στην Αθήνα, στη Θεσσαλονίκη και στην Πάτρα. Τα προγράμματα αυτά που εξακολουθούν να είναι τα μοναδικά στον Ελλαδικό χώρο, πρόσφεραν και προσφέρουν βοήθεια σε Κωφά παιδιά ηλικίας 0-3,5 χρόνων και τις οικογένειές τους.

Στόχος της δουλειάς των Βρεφοσυμβουλευτικών Σταθμών είναι η παροχή βοήθειας στους γονείς και στα Κωφά παιδιά τους. Ειδικότερα, όσον αφορά με τους γονείς, στόχος είναι - μέσω της πληροφόρησης και της ενημέρωσης, να επιτευχθεί η αποδοχή της Κώφωσης και να αναπτυχθεί υγιής σχέση και σωστή επικοινωνία με το Κωφό παιδί. Όσον αφορά τα κωφά παιδιά, στόχος είναι να βοηθηθεί και να ενισχυθεί μία ισορροπημένη ανάπτυξη σε όλους τους τομείς τον ψυχοκινητικό, τον γλωσσικό και τον πνευματικό).

Στη χώρα μας υπάρχει προτίμηση στο ιατρικό μοντέλο έγκαιρης παρέμβασης, το οποίο θεωρώντας την Κώφωση μειονεξία, αποβλέπει στην «θεραπεία» της. Οι βρεφοσυμβουλευτικοί σταθμοί του Ιδρύματος Κωφών χρησιμοποιούν ένα ολιστικό σύστημα παρέμβασης. Μια φορά την εβδομάδα, ειδικοί παιδαγωγοί και σύμβουλοι συναντιούνται με τα μέλη της οικογένειας και το Κωφό παιδί και προσφέρουν παιδαγωγική βοήθεια ψυχολογική στήριξη και πρακτικές συμβουλές για την επίλυση καθημερινών δυσκολιών. Παροτρύνονται επίσης, οι γονείς για την εκμάθηση της νοηματικής γλώσσας. Εκτός όμως από υποστηρικτική βοήθεια σε μόνιμη βάση, από κοινωνικό λειτουργό, υπάρχει βοήθεια και με άλλες ειδικότητες όπως ψυχολόγο, λογοθεραπευτή, φυσιοθεραπευτή

και οποιαδήποτε άλλη ειδικότητα κριθεί αναγκαία για πληρέστερη υποστήριξη.

Δυστυχώς, πρέπει να επισημανθεί ότι η παρέμβαση δεν έχει γίνει συστηματική. Αυτό οφείλεται στην έλλειψη κατάλληλων μονάδων και εξειδικευμένου προσωπικού, στην ανεπαρκή εκπαίδευση των ειδικών, στην αρνητική στάση της κοινωνίας και την έλλειψη συντονισμού σε διοικητικό επίπεδο. Επιπρόσθετα, το κενό της σχετικής νομοθεσίας για τη Κώφωση, η μη παραπομπή σε κέντρα παρέμβασης, η ελλιπής ενημέρωση και η απροθυμία της πολιτείας να οργανώσει σωστά το χώρο της έγκαιρης παρέμβασης και της ειδικής αγωγής γενικότερα, εντείνουν τα προβλήματα σχετικά με τη κώφωση και δε προσφέρουν καμία βοήθεια στην πλειοψηφία των κωφών παιδιών και των οικογενειών τους.

7.4. Οικογενειοκεντρική προσέγγιση

Η οικογένεια αποτελεί το βασικό και σταθερό σημείο αναφοράς για το Κωφό παιδί. Επηρεάζει και επηρεάζεται από την εξέλιξη και τις ιδιαιτερότητές του. Επομένως, τόσο η αξιολόγηση όσο και η αντιμετώπιση οποιουδήποτε προβλήματος του παιδιού αποτελούν διαδικασίες που αφορούν και επιδρούν σε όλα τα μέλη της οικογένειας. Στον αντίποδα αυτού, έχει παρατηρηθεί ότι τα παραδοσιακά προγράμματα παρέμβασης, έδωσαν ιδιαίτερη βαρύτητα στη σχέση μητέρας-παιδιού καθώς και στις τυχόν διαταραχές αυτής της σχέσης.

Στην πραγματικότητα, η μητέρα ήταν εκείνη που πήγαινε συνήθως στο κέντρο παρέμβασης μαζί με το Κωφό παιδί και γι' αυτό οι ειδικοί γνώριζαν ελάχιστα ή καθόλου τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας. Όπως

υπογραμμίζει η Λαμπροπούλου (1998) η μονομερής συνεργασία από την πλευρά της οικογένειας με τους ειδικούς, καθιστούσε τη μητέρα «ειδική» σε θέματα καθημερινά που αφορούσαν το παιδί και τη Κώφωσή του.

Εξαιτίας αυτού του γεγονότος, όταν πήγαινε στο σπίτι, εκείνη μετέφερε και στα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας πληροφορίες. Επωμιζόταν ακόμη με την ευθύνη να πείσει την οικογένεια για την αντικειμενικότητα ή και αποτελεσματικότητα των πληροφοριών και επιλογών. Έτσι, τα υπόλοιπα μέλη ένιωθαν απομονωμένα και αποξενωμένα από τις δραστηριότητες της παρέμβασης, όχι μόνο δε συμμετείχαν αλλά «σαμποτάριζαν» τους στόχους της μέσω της συμπεριφοράς τους.

Πρόσφατες έρευνες, σχετικά με την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων παρέμβασης, επισημαίνουν τη σημασία της ενεργούς εμπλοκής των δύο γονιών στο επίπεδο της παρέμβασης. Έχει παρατηρηθεί, σύμφωνα με τον Κοντοπούλο (1998) ότι η αλληλεπίδραση των γονέων με το Κωφό παιδί και η ενίσχυσή του με αισθήματα αποτελεσματικότητας και αυτοπεποίθησης συμβάλλουν στη θετικότερη αποδοχή του παιδιού και στην αποδοτικότερη συνεργασία με τους ειδικούς.

Η οικογένεια γνωρίζει το Κωφό παιδί και τις ιδιαιτερότητες του περιβάλλοντός του, όπως κανείς ειδικός. Για να είναι εφαρμόσιμο και αποτελεσματικό ένα πρόγραμμα πρέπει να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τα προβλήματα της συγκεκριμένης οικογένειας, να διαμορφώνεται δηλαδή σε εξατομικευμένη βάση.

Πέρα από αυτό οι ειδικοί χρειάζεται να παρεμβαίνουν περισσότερο ενισχυτικά. Στόχος τους είναι η αναγνώριση και ενδυνάμωση των θετικών στοιχείων και των πηγών βοήθειας, που η οικογένεια επιστρατεύει για την αντιμετώπιση προβλημάτων.

Το «εργαλείο» για την εφαρμογή της οικογενειοκεντρικής προσέγγισης, είναι το εξατομικευμένο και όχι γενικευμένο οικογενειακό πρόγραμμα. Για την κατάρτισή του οι ειδικοί συνεργάζονται με την οικογένεια στους εξής τομείς:

- Έκθεση αξιολόγησης του παιδιού σε όλους τους τομείς της ανάπτυξής του.
- Έκθεση, όπου επισημαίνονται τα θετικά σημεία της οικογένειας, οι προτεραιότητες που θέτει και τα θέματα που την απασχολούν σχετικά με το Κωφό παιδί.
- Έκθεση των αποτελεσμάτων που αναμένονται από την παρέμβαση σε διάφορους τομείς.
- Έκθεση των επιμέρους υπηρεσιών και ενεργειών που θα χρειαστούν για να καλυφθούν οι ανάγκες του παιδιού και της οικογένειας του, καθώς και η χρονική διάρκεια για κάθε μία από αυτές.

Θα αποτελούσε παράλειψη να μην αναφερθεί ότι οι ανάγκες και τα χαρακτηριστικά κάθε Κωφού παιδιού, διαφέρουν, όπως επίσης διαφέρουν οι ανάγκες και τα χαρακτηριστικά του κάθε γονέα και της κάθε οικογένειας. Αυτό θα πρέπει να το γνωρίζει καλά ο ειδικός που

ασχολείται με τη παρέμβαση. Ο ειδικός χρειάζεται να πάψει να θεωρεί τον εαυτό του παντογνώστη και «εκπαιδευτή» των γονέων.

Αντίθετα, θα πρέπει να προσπαθήσει για να δημιουργήσει μια σχέση συντροφικότητας με τους γονείς. Η προσέγγιση αυτή αυξάνει το αίσθημα εμπιστοσύνης των γονέων στο ρόλο τους και τους βοηθάει στις επιλογές και αποφάσεις για τον τρόπο διαπαιδαγώγησης και στήριξης του παιδιού τους.

Η οικογενειοκεντρική προσέγγιση υποστηρίζει την υιοθέτηση νέων ρόλων τόσο από την πλευρά των γονέων όσο και από αυτή των ειδικών. Η αλλαγή αυτή αποτελεί πρόκληση. Οι γονείς θα πρέπει να πάψουν να είναι οι «εκπαιδευόμενοι», οι οποίοι προσπαθούν να αναπαράγουν και να εφαρμόσουν τις οδηγίες των ειδικών.

Ο καινούργιος τους ρόλος είναι η ενεργός συμμετοχή και η δραστηριοποίησή τους τόσο στο επίπεδο εφαρμογής της παρέμβασης όσο και στο επίπεδο λήψης αποφάσεων.

Ο ειδικός από την άλλη πλευρά, χρειάζεται να εγκαταλείψει το ρόλο του εκπαιδευτή και να υιοθετήσει ρόλο συνεργάτη, ενισχυτή και υποστηρικτή· να βοηθήσει τους γονείς να υιοθετήσουν μια διαφορετική φιλοσοφία όσον αφορά στη σχέση που θα διαμορφώσουν με τους αποδέκτες του προγράμματος. Στα πλαίσια της ευθύνης του ειδικού, σύμφωνα με την Κρυσταλλάκη (1994), εντάσσονται και κάποιες πρακτικές συμβουλές προς τους γονείς και το γύρω περιβάλλον που έχει επαφή και επικοινωνία με το Κωφό παιδί, όπως:

- Να προσελκύουν τη προσοχή του παιδιού πριν αρχίσουν να του πουν αυτό που θέλουν.
- Να κοιτάνε το παιδί όταν μιλάνε και να τους κοιτάζει. Να μη γυρίζουν, να μην σκεπάζουν τα χείλη, να μη τρώνε, να μη καπνίζουν να μη γυρίζουν μέσα στο δωμάτιο ενώ μιλάνε.
- Να μιλούν φυσιολογικά. Οι έντονες κινήσεις, ο πολύ γρήγορος ή αργός ρυθμός της ομιλίας, η δυνατή φωνή και το μурμουρητό, δεν είναι βοηθητικά.
- Να εκφράζονται απλά, καθαρά και κατανοητά. Να επαναλαμβάνουν ένα μήνυμα προς το Κωφό παιδί, να μην χρησιμοποιούν περιττά λόγια αλλά μικρές και κατανοητές προτάσεις.
- Να αποφεύγουν παράλληλους θορύβους.
- Να εκφράζονται με παράλληλα νοήματα – κινήσεις χεριών, που προϋποθέτει γνώση της ελληνικής νοηματικής γλώσσας.

Το μοντέλο της οικογενειοκεντρικής προσέγγισης, επιφορτίζει τόσο τους γονείς όσο και τον ειδικό με την ευθύνη της από κοινού συνεργασίας και ανταλλαγής απόψεων και προβληματισμών. Ο ειδικός, ο σύμβουλος, ο οικογενειακός θεραπευτής ή όπως αλλιώς μπορεί να λέγεται, βρίσκεται σε μια πολύ λεπτή θέση, η οποία απαιτεί επιδέξιους χειρισμούς. Η διατήρηση ισορροπιών και η επιτυχία της συμβουλευτικής σχέσης, μπορούν να επιτευχθούν μέσω της εφαρμογής, γνώσεων, μεθόδων, αξιοποίησης ικανοτήτων και δεξιοτήτων.

7.5. Δεξιότητες και χαρακτηριστικά του αποτελεσματικού συμβούλου

Η φύση μας έδωσε δύο αυτιά και ένα στόμα, ώστε να ακούμε περισσότερο απ' όσο μιλάμε. Η ακρόαση απαιτεί δύο αυτιά, ένα για κατανόηση και ένα για συναίσθημα. Αυτοί που παίρνουν αποφάσεις χωρίς να ακούνε έχουν λιγότερες πληροφορίες από όσες χρειάζονται για να πάρουν σωστές αποφάσεις. Με βάση το παραπάνω και ο σύμβουλος χρειάζεται να διαθέτει όλες εκείνες τις δεξιότητες και τα χαρακτηριστικά, τα οποία θα συμβάλλουν σε εποικοδομητικά αποτελέσματα.

Πιο αναλυτικά, ο σύμβουλος χρειάζεται «να ακούει» και «να αισθάνεται» το συμβουλευόμενο-πελάτη του προκειμένου να είναι αποτελεσματικός στο έργο του. Η ενεργητική ακρόαση πρέπει να χαρακτηρίζει και το σύμβουλο που συνεργάζεται με οικογένειες με Κωφά παιδιά ή Κωφά άτομα. Η διαφορετική κουλτούρα, τα διαφορετικά ήθη, έθιμα και τρόπος διαπαιδαγώγησης των Κωφών, είναι πιθανό να λειτουργήσουν ως παράγοντες «ευαισθητοποίησης» για έναν ακούοντα σύμβουλο. Όπως υπογραμμίζει η Μαλικιώση- Λοϊζου (1999), ο σεβασμός της προσωπικότητας του ατόμου και το ενδιαφέρον του συμβούλου για τις τρέχουσες ανάγκες του ατόμου, αποτελούν βασικές αρχές για κάθε συμβουλευτική σχέση.

Η ενσυναίσθηση, σύμφωνα με το Rogers, η ευαισθησία και κατανόηση των συναισθημάτων του συμβουλευόμενου, είναι απαραίτητες για το σύμβουλο· η ικανότητα του δηλαδή, να

αντιλαμβάνεται το εσωτερικό πλαίσιο αναφοράς του συμβουλευόμενου με ακρίβεια, με τα συναισθηματικά στοιχεία και νοήματα που υπάρχουν σ' αυτό σα να ήταν ο άλλος, χωρίς όμως να ξεχάσει ποτέ τον όρο «σαν», είναι απαραίτητο εφόδιο.

Αναμφισβήτητα, οι δεξιότητες και τα χαρακτηριστικά του συμβούλου, επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό το χειρισμό και όλη την πορεία και έκβαση μίας συμβουλευτικής σχέσης. Από αυτή την άποψη, η προσωπικότητα και οι ικανότητες του συμβούλου, είναι το πιο σημαντικό προσόν για τη δουλειά του. Ποιος όμως είναι ο ιδανικός σύμβουλος; Έτοιμη απάντηση ή μια λίστα με τα χαρακτηριστικά ενός ιδανικού συμβούλου, δεν μπορεί να δοθεί, ακριβώς γιατί δεν υπάρχει. Όπως υπογραμμίζει ο Egan (1995) διάφοροι άνθρωποι, ο καθένας με τη προσωπικότητα του, μπορούν να γίνουν αποτελεσματικοί σύμβουλοι.

Έτοιμη συνταγή βέβαια δεν υπάρχει για τη «δημιουργία» ενός αποτελεσματικού συμβούλου, υπάρχουν όμως κάποιες δεξιότητες οι οποίες μπορεί να λειτουργήσουν ως κατευθυντήριες. Σε ένα πιο συγκεκριμένο πλαίσιο αναφοράς, είναι χρήσιμο να αναφερθούν οι ακόλουθες:

→ **Ενδιαφέρον για τον άνθρωπο.** Βασικό χαρακτηριστικό ενός αποτελεσματικού συμβούλου, είναι η αγάπη και η μη-κτητική ζεστασιά προς το συνάνθρωπο. Πρέπει – σύμφωνα με το Δημητρόπουλο (1999)- να διαθέτει ειλικρίνεια και διάθεση για παροχή βοήθειας προς το συνάνθρωπο στη πορεία της ωρίμανσης και της ικανοποίησης στη ζωή του.

→ **Γνησιότητα – Αποδοχή.** Όπως υπογραμμίζει η Μαλικιώση-Λοϊζου (1999) – κατά τη Ροτζεριανή θεωρία η γνησιότητα ενός συμβούλου εντοπίζεται στο να συμβολίζει επακριβώς τις προσωπικές του εμπειρίες και τις εντάσεις στην αυτοαντίληψη του κατά ένα συμβολιζόμενο τρόπο. Αυτό σημαίνει ότι ο σύμβουλος βάζει στην άκρη του επαγγελματικούς του τίτλους και δε φορά το προσωπείο ενός ψυχρού επαγγελματία· αντιθέτως, δε διστάζει να «εκτεθεί» στο πελάτη και να αφήσει να φανούν οι αδυναμίες που έχει.

Εκτός όμως από τη γνησιότητα, ιδιαίτερα βοηθητική είναι και η αποδοχή. Ο σεβασμός της προσωπικότητας και η αποδοχή είναι έννοιες αλληλένδετες. Αποδέχομαι, σημαίνει αποδοχή του άλλου ατόμου με τις όποιες αδυναμίες και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ανεξάρτητα από το πολιτισμικό, θρησκευτικό, γλωσσικό και φυλετικό του περιβάλλον. Η άσκηση κριτικής και ελέγχου της προσωπικότητας και της συμπεριφοράς, δε συμβαδίζουν με την αποδοχή.

Η αποδοχή μπορεί να εκφραστεί τόσο σε λεκτικό όσο και σε μη-λεκτικό επίπεδο. Οι χειρονομίες, οι εκφράσεις του προσώπου, οι κινήσεις του σώματος, μπορεί να μεταφέρουν το μήνυμα «σε αποδέχομαι» πιο άμεσα από τη λεκτικοποίηση του (Παπαδάκη-Μιχαηλίδη, 1998). Η αποδοχή του ατόμου-πελάτη ή και ευρύτερα μιας οικογένειας, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην αρχή μιας συμβουλευτικής σχέσης και θέτει σταθερές βάσεις για επιτυχημένη μελλοντική συνεργασία.

→ **Προσεκτική παρακολούθηση.** Η δεξιότητα της προσεκτικής παρακολούθησης, αναφέρεται στη λεκτική και μη – λεκτική συμπεριφορά του συμβούλου. Η ενεργητική και προσεκτική παρακολούθηση, περιλαμβάνει τις ακόλουθες διαστάσεις (Egan,1995):

- Οπτική επαφή: Η διατήρηση συνεχούς βλεμματικής επαφής, είναι θετικό σημείο στην επικοινωνιακή σχέση συμβούλου και συμβουλευόμενου, αντιθέτως, η μικρής διάρκειας ή η αποφυγή της οπτικής επαφής μπορεί να δημιουργήσει λανθασμένες εντυπώσεις και να αποτελέσουν ενδείξεις αδιαφορίας και έλλειψης ενδιαφέροντος.
- Σωματική γλώσσα: Η στάση του σώματος του συμβούλου, οι κινήσεις, οι χειρονομίες του, η απόσταση που κρατά από το συμβουλευόμενο-πελάτη, αποτελούν στοιχεία προσεκτικής παρακολούθησης. Δεδομένου ότι το 85% της ανθρώπινης επικοινωνίας γίνεται σε μη-λεκτικό επίπεδο, τότε, γίνεται εύκολα αντιληπτό πόσο μεγάλη σημασία έχει η σωματική γλώσσα στην οικοδόμηση αποτελεσματικής σχέσης. Η προτιμότερη στάση προσεκτικής παρακολούθησης στις κοινωνίες του δυτικού πολιτισμού, είναι η ελαφριά κλίση του σώματος προς τα εμπρός σε μια άνετη και ήρεμη στάση.
- Εκφράσεις του προσώπου: Οι εκφάσεις του προσώπου και οι κινήσεις του κεφαλιού, παίζουν σημαντικό ρόλο στη συμβουλευτική σχέση. Ιδιαίτερα στο αρχικό στάδιο της σχέσης, το σύμβουλος είναι χρήσιμο να εκφράζει φιλικότητα, ενδιαφέρον με

εκφράσεις του προσώπου του, με στόχο τη δημιουργία άνετου κλίματος. Όσο προχωρεί η συμβουλευτική διαδικασία, το πρόσωπο χρειάζεται να εκφράζει το συναίσθημα που θα αντιστοιχεί σε όσα λέγονται και βιώνονται μέσα στη συμβουλευτική σχέση.

- Φωνητικό ύφος: Οι αλλαγές στο ρυθμό της ομιλίας, στην ένταση και το τόνο της φωνής, συχνά υποδηλώνουν ενδιαφέρον ή αδιαφορία.
- Λεκτική ακολουθία: Η ανάπτυξη και εμβάθυνση του θέματος που αναπτύσσειο πελάτης, η μη διακοπή και μεταφορά σε θέματα-σημαντικά για τον ίδιο το σύμβουλο- θεωρούνται πολύ αποτελεσματικές ενέργειες. Με αυτό τον τρόπο, ο σύμβουλος δίνει την εντύπωση στο πελάτη-συμβουλευόμενο ότι ενδιαφέρεται, τον παρακολουθεί προσεκτικά και ότι του επιτρέπει να επιμείνει και να μιλήσει για το θέμα που τον απασχολεί.
- Κατανόηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς: Ο σύμβουλος χρειάζεται να έχει μια βασική και ολοκληρωμένη γνώση της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Κατανόηση δε σημαίνει επικρότηση της συμπεριφοράς του ατόμου-πελάτη αλλά ούτε και άσκηση κριτικής. Άλλωστε, κάθε ανθρώπινη συμπεριφορά έχει ένα σκοπό. Οι άνθρωποι προσπαθούν να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους, να προσαρμοστούν στο κοινωνικό περιβάλλον και να υπερασπίσουν τον εαυτό τους ενάντια σε καθετί που απειλεί τη συναισθηματική τους ισορροπία.

Σύμφωνα με το Δημητρόπουλο (1999) υπάρχουν και κάποιες άλλες δεξιότητες, που είναι οι ακόλουθες:

→ **Η ευφυΐα του Συμβούλου.** Το κατάλληλο θεωρητικό υπόβαθρο και οι πνευματικές ιδιότητες, κατατάσσονται στα προσόντα ενός επιτυχημένου συμβούλου. Μέσω αυτών θα μπορεί να σκέφτεται λογικά, να επιλύει προβλήματα με τη λογική και την αντίληψη αλλά και να εντοπίζει δυσλειτουργίες και προβλήματα μέσω εύστοχων ερωτήσεων.

→ **Η Ανθρωπιά, η Αξιοπρέπεια, η Αίσθηση του χιούμορ** και η συνειδητοποίηση των συναισθηματικών αποχρώσεων της προσωπικής του ζωής, πρέπει να προέχουν στη συναισθηματική ισορροπία του συμβούλου. Η εξωτερική του εμφάνιση, ακόμη, πρέπει να προσδίδει αποδοχή του εαυτού και του ρόλου του ως συμβούλου.

→ **Το Σύστημα Αξιών.** Αναμφισβήτητα, κάθε άνθρωπος διαθέτει το δικό του σύστημα αξιών που επηρεάζει την αυτοεικόνα του και την αντίληψή του για τους άλλους ανθρώπους. Ιδιαίτερα στη συμβουλευτική σχέση, το σύστημα αξιών του συμβούλου επηρεάζει τον τρόπο χειρισμού και αντιμετώπισης του συμβουλευόμενου, ταυτόχρονα, όμως, επηρεάζει και τον τρόπο που θα αντιμετωπιστεί από τον ίδιο το συμβουλευόμενο.

Από τα παραπάνω, είναι χρήσιμο να υπογραμμισθεί ότι διαφορετικές προσωπικότητες μπορούν να προσεγγίσουν με διαφορετικούς τρόπους τον ίδιο συμβουλευόμενο και να επιφέρουν εξίσου εποικοδομητικά αποτελέσματα. Οι έρευνες στα προσωπικά χαρακτηριστικά του

αποτελεσματικού συμβούλου, έχουν κριθεί ανεπαρκείς, όπως υπογραμμίζει και ο Egan (1995). Εφόσον κάθε άνθρωπος είναι ξεχωριστός και ανεπανάληπτος, είναι πλάνη να πιστεύει κανείς ότι υπάρχει συγκεκριμένο προφίλ προσωπικότητας, το οποίο να χαρακτηρίζει τον επιτυχημένο σύμβουλο.

Η επιτυχία και το ευνοϊκό θετικό αποτέλεσμα στα πλαίσια της συμβουλευτικής σχέσης, οικοδομείται σταδιακά και από κοινού σε συνεργασία του συμβουλευόμενου και του συμβούλου, επιστήμονα είτε πρόκειται για ψυχολόγο, κοινωνικό λειτουργό ή κάποια άλλη ειδικότητα. Ειδικότερα, ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού περιγράφεται αναλυτικότερα.

7.6. Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού

Ο Κοινωνικός Λειτουργός αποτελεί μέλος της διεπιστημονικής ομάδας, η οποία αποτελείται από γιατρό, ψυχολόγο, λογοθεραπευτή, ειδικό παιδαγωγό. Ο ρόλος του είναι ιδιαίτερα σημαντικός καθώς – πολλές φορές – λειτουργεί ως ο συνδετικός κρίκος ανάμεσα στο Κωφό παιδί με τα μέλη της οικογένειάς του, την οικογένεια με το σχολείο και την κοινωνία.

Στα πρώτα στάδια ο Κοινωνικός Λειτουργός συνεργάζεται με τους γονείς και ουζημά την κατάσταση του παιδιού, μέσω των ειδικών του γνώσεων τους προσφέρει την απαραίτητη ψυχολογική στήριξη και συμπαράσταση, προκειμένου να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα πιο εποικοδομητικά.

Βέβαια η αντίδραση του κάθε γονιού ποικίλλει και δε μπορεί να τύχει γενίκευσης. Η αντιμετώπιση του γεγονότος της κώφωσης, εξαρτάται από τη προσωπικότητα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε ατόμου. Υπάρχουν γονείς, που αν και «τραυματισμένου» μπορούν να βοηθηθούν από την υποστήριξη ενός ειδικού, ενώ, αντίθετα, μερικοί δεν φτάνουν στο στάδιο της παραδοχής. Η στάση της οικογένειας στη κώφωση του παιδιού επηρεάζει τον τρόπο που το αντιμετωπίζουν, επηρεάζοντας την κοινωνική του ανάπτυξη και προσαρμογή . Μερικοί γονείς επειδή δε δέχονται το πρόβλημα, χάνουν πολύτιμο χρόνο σε βάρος των παιδιών και επιδίδονται σε μεθόδους που κάθε άλλο παρά επιστημονικές είναι, όπως μαγγανίες, τάματα.

Συχνά όταν έρθουν σε μια ομάδα γονέων για Κωφά παιδιά είναι κουρασμένοι τόσο ψυχολογικά όσο και οικονομικά από όλο τον αγώνα που έχουν κάνει, αλλά και τα παιδιά είναι ταλαιπωρημένα και εμφανίζουν αρνητισμό κατά την συνεργασία τους με τους ειδικούς.

Έτσι ο Κοινωνικός Λειτουργός αναλαμβάνει μεγάλο φορτίο ευθύνης. Συναντά αρχικά τους γονείς, τους καθησυχάζει και τους δίνει τις πρώτες πληροφορίες για τις δραστηριότητες ενός Κέντρου ή ενός σχολείου. Προσπαθεί να πείσει – μέσω της στάσης του και των γνώσεών του – τους γονείς ότι θέλει να τους βοηθήσει για να ξεπεράσουν τις δυσάρεστες καταστάσεις. Τους βοηθάει να εξωτερικεύσουν και να περιγράψουν ή και να εκφράσουν τα συναισθήματα τους για το Κωφό παιδί τους, να νιώσουν άνεση και να δώσουν στοιχεία για το κοινωνικό ιστορικό. Παράλληλα, τους ενισχύει για να δημιουργήσουν σωστή σχέση με το παιδί τους.

Τους καθησυχάζει και απαντά στα ερωτήματα και τους προβληματισμούς τους γύρω από τις μεθόδους επικοινωνίας, δίνει πρακτικές συμβουλές για καθημερινές δυσκολίες και υποδεικνύει υπηρεσίες που θα μπορούσαν να απευθυνθούν για οικονομική ή άλλη βοήθεια. Ακόμη, τους φέρνει σε επαφή με άλλους ειδικούς όπως, ακουολόγο, ψυχολόγο, λογοθεραπευτή, ωτορινολαρυγγολόγο.

Εκτός όμως από την ενημέρωση για την αντιμετώπιση των πρακτικών προβλημάτων, ο Κοινωνικός Λειτουργός στην επαφή και συνεργασία του με τον πελάτη-περίπτωση, λαμβάνει υπόψη του όχι μόνο την πρακτική του ανάγκη αλλά, κυρίως την προσωπικότητα του ατόμου που παρουσιάζει ανάγκη. Ο τρόπος που θα προσφέρει τις υπηρεσίες του στους γονείς και τα παιδιά, στηρίζεται στις αρχές και τις μεθόδους της Κοινωνικής Εργασίας. Οι άνθρωποι αυτοί θα πρέπει να κατανοήσουν ότι η οικονομική και ψυχολογική βοήθεια που τους παρέχεται αποτελεί δικαίωμά τους.

Νιώθουν ανασφάλεια, οι περιστάσεις τους αναγκάζουν να αισθάνονται εξάρτηση από διάφορα γνωστά πρόσωπα και απρόσωπες υπηρεσίες. Για να ανακουφιστεί η στενοχώρια τους, πρέπει να συλλάβουν την ιδέα του δικαιώματος και να μη νιώθουν ότι είναι μόνοι με τέτοιο πρόβλημα. Για πιο σφαιρική και αποτελεσματική βοήθεια, ο Κοινωνικός Λειτουργός είναι σκόπιμο να λαμβάνει υπόψη του το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο της οικογένειας, τις πεποιθήσεις της και το βαθμό παραδοχής, που έχει αναπτύξει στη κώφωση. Όταν επιτευχθεί η ειλικρίνεια στις σχέσεις Κοινωνικού Λειτουργού και γονέα-παιδιού, είναι απαραίτητο οι γονείς μαζί με τους ειδικούς, να προχωρήσουν στη

σωστή αντιμετώπιση του προβλήματος με στόχο την ισότιμη ένταξη του Κωφού παιδιού στη κοινωνία.

Η θέση λοιπόν του Κοινωνικού Λειτουργού είναι ιδιαίτερα λεπτή και απαιτεί επιδέξιους χειρισμούς στην αντιμετώπιση δυσκολιών και καθημερινών προβληματισμών οι οποίες θα συμβάλλουν στη πορεία για παραδοχή του Κωφού παιδιού από την οικογένεια του.

Τ.Ε.Ι. ΠΑΤΡΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

«Η κατανόηση από μόνη της δεν είναι αρκετή. Όταν καταλαβαίνω κάτι αλλά δε το κάνω πράξη, δεν έχει επιτευχθεί τίποτε είτε στον εξωτερικό κόσμο είτε μέσα μου».

Μπάρι Στήβενς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

8.1. Συμπεράσματα

«Όλοι διαφέρουν σε κάποια έκταση. Ορισμένοι κουβαλάνε το σύμβολο της διαφοράς τους με υπερηφάνεια, άλλοι με ντροπή. Με οποιονδήποτε τρόπο, το έμβλημα πρέπει να κουβαληθεί. Μπορεί κάποιος να περάσει τη ζωή του κρυμμένος πίσω από τη μειονεξία και έτσι να γίνει όχι άνθρωπος, αλλά το σύμβολο αυτής της μειονεξίας. Ή μπορεί να την αποδεχθεί. Το ότι θα την κουβαλήσει όμως, είναι σίγουρο. Η επιλογή είναι δική του. Ίσως το κάνει με ευθυμία, ίσως με απελπισία! Αν δεν του δοθούν τα δικαιώματά του, πρέπει να τα κατανοήσει, να παλέψει γι' αυτά, να τα αποκτήσει όχι με μίσος και βία αλλά με αγάπη».
(Μπουσκάλια Λεό, 1993)

Το παραπάνω απόσπασμα παρατέθηκε, γιατί θεωρείται αντιπροσωπευτικό, περιγράφοντας το δικαίωμα και τις επιλογές κάθε «διαφορετικού, ιδιαίτερου ανθρώπου, ατόμου με ειδικές ανάγκες», κατά την πλειοψηφία των «φυσιολογικών». Οι Κωφοί, που αποτελούν και το θέμα της παρούσας εργασίας έχουν το δικαίωμα και τα περιθώρια να αποφασίσουν θα μετατρέψουν τη κώφωση σε αναπηρία ή όχι. Αυτό σημαίνει ότι ανεξάρτητα από το πόσο έντονα τους θεωρούν παρακατιανούς, κακόμοιρους και άτυχους οι πολιτιστικοί και κοινωνικοί παράγοντες, οι ίδιοι θα πάρουν την τελική απόφαση για τον εαυτό τους.

Αν αποφασίσουν να γίνουν «φυσιολογικοί» θα απέχουν από την συναναστροφή με άλλους κωφούς. Η ακουστική απώλεια θα αποτελεί για αυτούς μια παθολογική κατάσταση, η οποία χρήζει αποκατάστασης, και διόρθωσης μέσω της χρήσης ιατρικών και εκπαιδευτικών μεθόδων.

Από την άλλη πλευρά, βρίσκονται τα Κωφά άτομα, τα οποία έχουν αποδεχθεί την κώφωσή τους. Το μεγαλύτερο μέρος μελέτης αυτής της εργασίας έχει επικεντρωθεί σε αυτούς τους Κωφούς. Για αυτούς, η ακουστική απώλεια δεν είναι ατυχία. Αποτελεί ευκαιρία και πρόκληση για γνωριμία με μια διαφορετική κουλτούρα, μία ξεχωριστή και μοναδική πολιτισμική ομάδα, η οποία ονομάζεται Κοινότητα των Κωφών.

Όπως κάθε άλλη πολιτισμική ομάδα, έτσι και η κοινότητα των Κωφών δίνει την δυνατότητα στα μέλη της να αναπτύξουν κοινούς τρόπους έκφρασης, επικοινωνίας αλλά και της αίσθησης του ανήκειν σε μία ομάδα με συγκεκριμένους σκοπούς. Για να επιτευχθούν, βέβαια, αυτοί οι σκοποί, χρειάζεται να υπάρχουν δεσμοί που να ενώνουν τα μέλη. Οι δεσμοί αυτοί δημιουργούνται μέσα από τις κοινές εμπειρίες όπως η εκπαίδευση, η δουλειά, οι φιλίες, οι γάμοι και συμβάλλουν στην αναγνώριση και διατήρηση της κοινότητας.

Η κοινότητα, λοιπόν, των Κωφών είναι μια συνάντηση ατόμων που μοιράζονται βασικές εμπειρίες, έχουν κοινό τρόπο επικοινωνίας, κοινούς στόχους και δεσμεύσεις. Βέβαια η Κοινότητα περιλαμβάνει και τα λειτουργικά ακούοντα άτομα, τα οποία όμως υποστηρίζουν τους σκοπούς της και δραστηριοποιούνται για την επίτευξή τους. Μέσα στη κοινότητα διαμορφώνεται και η κουλτούρα των Κωφών, οι πολιτιστικές

τους αξίες, οι κανόνες συμπεριφοράς, τα ήθη-έθιμα και οι παραδόσεις τους.

Η κουλτούρα αποτελεί συστατικό στοιχείο για την απόκτηση ταυτότητας και εκφράζεται μέσω της αλληλεπίδρασης μεταξύ των Κωφών. Τέτοια σημεία αλληλεπίδρασης είναι η Τέχνη των Κωφών, το Θέατρο και κυρίως η Νοηματική Γλώσσα, η οποία αρχίζει να γίνεται και ευρέως γνωστή στον κόσμο των ακουόντων.

Η νοηματική γλώσσα είναι ο τρόπος επικοινωνίας των Κωφών μέσα στην κοινότητα. Παρόλα αυτά όμως οι Κωφοί μαθαίνουν και τη γλώσσα της ευρύτερης κοινωνίας αφού ζουν σ' αυτή. Οι Κωφοί είναι δίγλωσσοι και διπολιτισμικοί, γεγονός που διακρίνεται στην επικοινωνία τους με τους ακούοντες. Θέλουν να μοιραστούν μαζί τους το ταλέντο τους και τον πλούτο των γνώσεων και της παράδοσής τους.

Παρά την προσπάθεια των Κωφών να μοιραστούν την παράδοσή τους με τους ακούοντες η γέννηση ενός Κωφού παιδιού στην κοινότητα «καλωσορίζεται» με ιδιαίτερη χαρά. Αυτό, συμβαίνει γιατί το νέο μέλος θα διασφαλίσει την κληρονομιά και την παράδοση της οικογένειας. Ακόμη η γέννηση ενός Κωφού παιδιού από Κωφούς γονείς είναι ιδιαίτερα επιθυμητή γιατί δεν δημιουργεί δυσκολίες και προβλήματα στους γονείς καθώς και στο περιβάλλον εφόσον η επικοινωνία εξακολουθεί να γίνεται με νοηματικό τρόπο. Τα Κωφά παιδιά δηλαδή σε αυτή την περίπτωση έχουν την ευκαιρία να μεγαλώσουν σε ένα περιβάλλον αποδοχής και ενίσχυσης.

Επίσης και τα ακούοντα παιδιά Κωφών γονέων έχουν την ευκαιρία να προσαρμοστούν καλά. Γνωρίζουν την κουλτούρα των Κωφών αλλά και των ακουόντων και μπορούν ασυναίσθητα να προσαρμόσουν την συμπεριφορά τους ανάλογα με το άτομο που επικοινωνούν. Στα παιδιά αυτά η επιρροή που ασκείται από την πλευρά της κοινότητας των Κωφών είναι μεγάλη. Αυτό δικαιολογεί και την επιλογή επαγγελματιών σχετικών όπως διερμηνείς νοηματικής γλώσσας, δάσκαλοι. Τα άτομα αυτά, ακόμη, παραμένουν ενεργά μέλη της κοινότητας των Κωφών.

Στον αντίποδα έχουμε την γέννηση ενός Κωφού παιδιού σε οικογένεια ακουόντων. Στην περίπτωση αυτή η γέννηση αντί να είναι στιγμή χαράς, υπερηφάνειας, συνάθροισης αγαπημένων προσώπων που γιορτάζουν την ανανέωση της ζωής, μπορεί να αποτελεί στιγμή δακρύων, απόγνωσης, σύγχυσης και φόβου. Μπορεί να προαναγγέλλει ένα εντελώς καινούργιο τρόπο ζωής, γεμάτο με μυστηριώδη και ασυνήθιστα προβλήματα.

Αναμφισβήτητα, η γέννηση ενός Κωφού παιδιού διαταράσσει την ισορροπία ολόκληρης της οικογένειας. Τα στάδια του πένθους που περνάει η οικογένεια με τη γέννηση ενός Κωφού παιδιού είναι τα ίδια με τα στάδια πένθους που έπονται του θανάτου ενός αγαπημένου προσώπου. Ειδικότερα περιλαμβάνουν το σοκ, την άρνηση, το θυμό, τις ενοχές, τη θλίψη, τη σύγχυση αλλά και την αποδοχή της κώφωσης.

Η μετάβαση από το ένα στάδιο στο άλλο και η εναλλαγή των θετικών και αρνητικών συναισθημάτων, αποτελούν υγιείς αντιδράσεις. Επιπρόσθετα, οι «παλινδρομήσεις», οι εμπειρίες και η ωριμότητα που αποκομίζουν τα μέλη της οικογένειας του Κωφού παιδιού, συμβάλλουν

στην πορεία προς συμφιλίωση με τη Κώωση και αποδοχή του Κωφού παιδιού.

Η αποδοχή δε συμβαίνει ούτε εύκολα ούτε σε μικρό χρονικό διάστημα. Απαιτεί χρόνο, υπομονή, θετική διάθεση και δραστηριοποίηση του ίδιου του Κωφού παιδιού αλλά και των υπολοίπων μελών της οικογένειας του· επίσης χρήζει επαγγελματικής βοήθειας, υποστήριξης και καθοδήγησης. Η συμβουλευτική στοχεύει ακριβώς σε αυτά. Επιδιώκει την ενίσχυση των θετικών στοιχείων του ατόμου και την εποικοδομητική τροποποίηση της συμπεριφοράς του.

Στα πλαίσια της συμβουλευτικής σχέσης επιδιώκεται η επίλυση των προβλημάτων που ανακύπτουν από τη γέννηση του κωφού παιδιού τόσο στη συζυγική όσο και στην οικογενειακή σχέση. Υπάρχουν διάφορα μοντέλα και προγράμματα προσέγγισης της οικογένειας. Η οικογενειοκεντρική προσέγγιση στηρίζεται στην αρχή ότι η οικογένεια αποτελεί ένα δυναμικό σύστημα του οποίου κάθε μέλος αλληλεπιδρά και αλληλοεπηρεάζεται. Για το λόγο αυτό η παροχή επαγγελματικής βοήθειας δεν επικεντρώνεται μόνο στο κωφό άτομο αλλά απευθύνεται σε όλη την οικογένεια.

Ο σύμβουλος που θα παράσχει τη ψυχολογική στήριξη, πρέπει να διαθέτει το κατάλληλο γνωστικό υπόβαθρο. Εκτός όμως από τη θεωρητική του κατάρτιση, απαραίτητα προσόντα αποτελούν το γνήσιο ενδιαφέρον του για τον άνθρωπο, η ευγένεια, η συνέπειά του και η ενσυναίσθηση. Ο καλός και αποτελεσματικός σύμβουλος είναι τίτλος που επιτυγχάνεται κατά τη διάρκεια μίας σχέσης.

Σύμβουλος μπορεί να είναι ο ψυχολόγος, ο οικογενειακός θεραπευτής ή ο Κοινωνικός Λειτουργός. Ο Κοινωνικός Λειτουργός του οποίου ο ρόλος έχει ήδη αναλυθεί επιφορτίζεται με το ρόλο του εμπυχωτή, του μεσολαβητή και του υποστηρικτή. Η προθυμία του, η διάθεση του χρόνου και γνώσεων και η συνεργασία του με άλλες ειδικότητες, διευκολύνουν την οικογένεια στη διαδικασία, της αναζήτησης, της ωριμότητας και της προώθησης των στόχων και της ολοκλήρωσής τους.

8.2. Προτάσεις

Οι ανάγκες της παρούσας εργασίας σαφώς δεν επιτρέπουν τη λεπτομερειακή και ολιστική κάλυψη του φαινομένου της Κώφωσης. Εντούτοις, έγινε προσπάθεια να δοθεί ένα πλαίσιο αναφοράς, σύμφωνα με το οποίο ο αναγνώστης θα έχει τη δυνατότητα να κατανοήσει τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας της κοινότητας των Κωφών καθώς και τα ιδιαίτερα στοιχεία που τη χαρακτηρίζουν, όπως η κουλτούρα και η γλώσσα.

Πέρα από αυτό, έγινε αναφορά στο περιβάλλον μέσα στο οποίο αναπτύσσεται το Κωφό άτομο, τα συναισθήματα που διαμορφώνονται με τον ερχομό ενός Κωφού παιδιού καθώς και τον τρόπο -- σύμφωνα με τον οποίο θα εργαστεί ο ειδικός, προκειμένου να είναι αποτελεσματικός.

Έχοντας κατά νου τα παραπάνω και, λαμβάνοντας υπόψη την άποψη των Κωφών ότι η μεγαλύτερη ατυχία τους είναι η άγνοια της κοινωνίας μέσα στην οποία γεννήθηκαν, μεγάλωσαν και εξακολουθούν να ζουν, κρίνεται απαραίτητο να παρατεθούν οι ακόλουθες προτάσεις:

- Καταρχήν, είναι απαραίτητη η ενημέρωση των ακουόντων σχετικά με την κώφωση. Η πλειοψηφία των ακουόντων γνωρίζει τη κώφωση μόνο ως ακουστική απώλεια. Δεν γνωρίζει τίποτα για τον ιδιαίτερο τρόπο επικοινωνίας και συμπεριφοράς των Κωφών
- Είναι απαραίτητη η δημιουργία δομών υποστήριξης τόσο της οικογένειας όσο και του ίδιου του Κωφού ατόμου, όπως ιατροπαιδαγωγικά κέντρα και συμβουλευτικοί σταθμοί. Οι δομές αυτές χρειάζεται να καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα αναγκών και να απευθύνονται σε όλες τις ηλικιακές ομάδες των Κωφών. Για την αποτελεσματική όμως λειτουργία αυτών των δομών είναι απαραίτητη η στελέχωση με κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό. Για το λόγο αυτό είναι ανάγκη να ληφθεί μέριμνα, ώστε ειδικοί επιστήμονες να καταρτίζονται και να επιμορφώνονται συνεχώς για τη κώφωση.
- Σημαντική ακόμη είναι η διεπιστημονική συνεργασία. Η ανταλλαγή απόψεων, προβληματισμών και η κατάθεση προτάσεων, συμβάλλουν στην συνεργασία των επιστημόνων και σφαιρική κάλυψη της κώφωσης

Μέσα από αυτή την εργασία, απώτερος στόχος ήταν να δοθεί μια εικόνα σχετικά με τα Κωφά άτομα και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Ελπίδα και ευχή είναι η παρούσα εργασία να λειτουργήσει σα πρόληψη για άλλες μελέτες και διεξοδικότερες έρευνες για την Κώφωση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ Ν. (1985), ΙΑΤΡΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΕ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΣΩΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΝΟΗΤΙΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ:University Studio Press
2. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Γ. ΕΥΣΤ. (1989). ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ, ΑΘΗΝΑ: ΓΡΗΓΟΡΗ
3. ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Γ. ΕΥΣΤ. (1999). ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ, ΑΘΗΝΑ: ΓΡΗΓΟΡΗ
4. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΚΑΙ ΝΕΥΡΟΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ, ΦΡΑΓΚΟΥΛΗ ΑΘ., ΠΟΛΕΜΗΤΟΔΟΥΛΟΥ Μ., ΣΑΚΚΑΣ ΔΙΟΝ., (1994), ΔΙΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ, ΑΘΗΝΑ: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ.
5. ΖΑΦΕΙΡΑΤΟΥ –ΚΟΥΛΙΟΥΜΠΑ ΕΛ. (1994), ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗ ΚΩΦΩΣΗ, ΑΘΗΝΑ: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
6. ΖΑΦΕΙΡΗΣ ΑΛΕΞ., ΖΑΦΕΙΡΗ ΕΛ., ΜΟΥΖΑΚΙΤΗΣ ΧΡ. (1999), ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΘΕΡΑΠΕΙΑ, ΑΘΗΝΑ: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

7. ΖΩΝΙΟΥ – ΣΙΔΕΡΗ ΛΘ. (1996), ΟΙ ΑΝΑΠΗΡΟΙ ΚΑΙ Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΟΥΣ, ΑΘΗΝΑ: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
8. ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΤΗΣ ΦΡΑΙΚΦΟΥΡΤΗΣ (1987), ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ –ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΔΟΚΙΜΙΑ, μετάφραση ΓΡΑΒΑΡΗΣ ΔΙΟΝ., ΑΘΗΝΑ: ΚΡΙΤΙΚΗ
9. ΚΑΪΛΑ Μ., ΠΟΛΕΜΙΚΟΣ Ν., ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ Γ. (1994), ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ, ΑΘΗΝΑ: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
10. ΚΑΖΑΖΗ Μ., (1995), ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΑΘΗΝΑ: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
11. ΚΟΥΡΜΠΕΤΗΣ ΒΑΣ. (1994), ΝΟΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΑΘΗΝΑ: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ – ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
12. ΚΑΠΠΑΤΟΥ ΑΛΕΞ. (1999), ΓΝΩΡΙΣΤΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΣΑΣ, ΑΘΗΝΑ: ΜΟΝΤΕΡΝΟΙ ΚΑΙΡΟΙ
13. ΚΡΟΥΣΤΑΛΑΚΗΣ Γ., (1994) ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΙΔΙΑΙΤΕΡΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ – ΨΥΧΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΜΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ, ΑΘΗΝΑ : ΓΡΗΓΟΡΗ
14. ΚΥΠΡΙΩΤΑΚΗΣ ΑΝΤ. (1989), ΤΑ ΕΙΔΙΚΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ Η ΑΓΩΓΗ ΤΟΥΣ, ΗΡΑΚΛΕΙΟ: ΨΥΧΟΤΕΧΝΙΚΗ

15. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ ΜΑΡΙ. (1995), ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΜΟΥ ΒΙΒΛΙΟ ΣΤΗ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ, ΑΘΗΝΑ: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
16. ΜΑΛΙΚΙΩΣΗ - ΛΟΪΖΟΥ Μ., (1999), ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ, ΑΘΗΝΑ: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
17. ΜΑΡΡΑ ΕΙΡ. (1987), ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΜΑΤΑ, ΑΘΗΝΑ ΚΕΔΡΟΣ.
18. ΜΠΙΟΥΣΚΑΛΗ ΛΕΟ (1993), ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΤΟΥΣ, ΑΘΗΝΑ: ΓΛΑΡΟΣ
19. ΜΑΝΩΛΟΠΟΥΛΟΣ ΣΩΤ. (1989), ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΑΙΔΟΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗΣ ΑΘΗΝΑ: ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ
20. ΝΑΣΙΑΚΟΥ Μ. (1982), Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΣΗΜΕΡΑ, ΓΕΝΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ, ΑΘΗΝΑ: ΠΑΠΑΖΗΣΗ.
21. ΠΑΠΑΔΑΚΗ – ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ Ε. (1998), Η ΣΙΩΠΗΛΗ ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ ΣΥΝΔΙΣΘΗΜΑΤΩΝ, ΑΘΗΝΑ: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
22. ΠΟΔΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ-ΖΑΧΑΡΟΓΕΩΡΓΑ Σ. (1995), ΠΑΙΔΙΑ ΕΦΗΒΟΥ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ, ΑΘΗΝΑ: ΓΡΗΓΟΡΗ
23. ΣΤΑΣΙΝΟΣ ΔΗΜ. (1991), Η ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΑΘΗΝΑ:GUTENBERG
24. ΤΣΑΟΥΣΗΣ Δ.Γ. (1996) Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ, ΑΘΗΝΑ: GUTENBERG

25. ΤΣΙΑΝΤΗΣ Γ. ΜΑΝΩΛΟΠΟΥΛΟΣ Σ. (1989), ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΓΟΝΕΙΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ, ΑΘΗΝΑ: ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ
26. ΦΡΑΓΚΟΥΛΗ ΑΘ. – ΛΕΙΩΤΗΣ ΣΤΡ. (1991), ΚΩΦΩΣΗ – ΒΑΡΗΚΟΪΑ ΣΤΗ ΠΑΙΔΙΚΗ ΚΑΙ ΕΦΗΒΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ, ΑΘΗΝΑ: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
27. ΧΟΥΡΔΑΚΗ Μ. (1982) ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ, ΑΘΗΝΑ: ΓΡΗΓΟΡΗ
28. ΧΑΡΤΟΚΟΛΛΗΣ Π. (1989), ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ, ΑΘΗΝΑ: ΘΕΜΕΛΙΟ
29. KYLE I. (1990) ΚΩΦΩΣΗ ΚΑΙ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ, ΟΥΑΣΙΓΚΤΟΝ, GALLANDET UNIVERSITY PRESS
30. LABORIT EM. (1995), Η ΚΡΑΥΓΗ ΤΟΥ ΓΛΑΡΟΥ, μετάφραση ΣΑΝΤΥ ΠΑΡΙΣΗ, ΑΘΗΝΑ, ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ – Α.Α. ΛΙΒΑΝΗ
31. LARRY KING (1995), ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΣΩΣΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ, μετάφραση ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΥ ΠΟΛΥ, ΑΘΗΝΑ: ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗ
32. ROBIN SKYNNER – JOHN CLEESE (1989) ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ. Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΟΔΥΣΣΕΙΑ μετάφραση ΣΕΪΤΑΝΙΔΗ ΜΑΙΡΗ, ΑΘΗΝΑ: ΚΕΔΡΟΣ
33. BARRY GL. (1996) ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥΣ, μετάφραση ΝΤΕΝΙΖ ΡΩΝΤΑ, ΑΘΗΝΑ: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

34. ΤΟΜΑΤΙΣ Λ. (2000), ΤΟ ΛΥΤΙ ΚΑΙ Η ΦΩΝΗ, μετάφραση ΠΑΓΟΥΛΑΤΟΥ ΜΑΡΙΑ, ΑΘΗΝΑ:ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
35. ΜΑΔΑΥΙΕ Ρ. (1998) ΜΕ «ΑΝΟΙΧΤΑ» ΛΥΤΙΑ, μετάφραση ΑΜΙΚΑ ΛΥΚΑΡΔΟΠΟΥΛΟΥ, ΑΘΗΝΑ: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
- 36 ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ Μ. (1998), ΠΡΩΙΜΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ – ΜΕΘΟΔΟΙ ΠΡΩΪΜΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
2. ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ ΒΕΝ. (1998), ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ ΣΕ ΑΜΕΑ, ΚΩΦΩΝ ΚΑΙ ΒΑΡΗΚΩΝ, ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΚΩΦΩΝ, ΠΑΤΡΑ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
3. ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ ΒΕΝ. (1998) ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ ΣΕ ΑΜΕΑ, ΚΩΦΩΝ ΚΑΙ ΒΑΡΗΚΩΝ, ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΓΟΝΕΩΝ, ΠΑΤΡΑ: ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. FEATHERSTONE H (1981), A DIFFERENCE IN THE FAMILY, 2nd,EDITION, NEW YORK :PENGUIN PRESS
2. GERARD EGAN (1995) THE SKILLED HELPER, BROOKS/COLE PUBLISHING COMPANY, CALIFORNIA

3. HIGGINS (1980) AMERICAN DEAF CULTURE, AN ANTHOLOGYS, WILCOX, LINSTOCK PRESS, SILVER SPRING, MARYLAND.
4. GREENE J.G. (1993) BEGINNINGS: FOR PARENTS OF DEAF AND HARD OF HEARINH CHILDREN, J. CRAIG GREENE EDITION
5. KIRK, S.A., GALLAGHER J.J., ANASTASIOU N. J. (1993) EDUCATING EXCEPTIONAL CHILDREN, 7th EDITION, HOUGHTON MIFFLIN COMPANY
6. MILLER N.B. (1995) NOBODY'S PERFECT, LIVING AND GREWING WITH CHILDREN WHO HAVE SPECIAL NEEDS, MARYLANG, PAUL H, BROOKS, PUBLISHING CO.
7. MOORES (1996), EDUCATING THE DEAF, PSHICHOLOGY, PRINCIPLES AND PRACTICES, 4th EDITION, BOSTON M.A. HOUGHTON MOFFLIN COMPANY
8. MOSES K.L. (1985) THE SOCIO-EMOTIONAL IMPACT OF INFANT DEAFNESS A COUNCELLING MODEL, G.T. MENCHER & S.E. GERB (Eds)
9. PADDEN C. (1989) AMERICAN DEAT CULTURE, AN ANTHOLOGY, S. WILCOX (ED), LINSTOK PRESS, SILVER SPRING, MARYLAND
10. PADDEN & SCHEIN I. (1989) AT HOME AMONG STRANGERS, WASHINGTON D.C. GALLAUDET UNIVERSITY PRESS

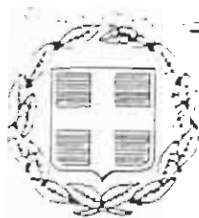
11. RAINER, ALTSCHULLER & KALLMAN (1978), PERSPECTIVES ON EDUCATION OF CULTURAL MINORITIES. IN A.E. ALCOCK ET AL (EDS), THE FUTURE OF CULTURAL MINORITIES, LONDON, MACMILLAN
12. RUTH ERFORD D.S. (1992) ACADEMIC ACCEPTANCE OF AMERICAN SIGN LANGUAGE, LINSTOK PRESS
13. SCHEIN, J.D. (1995) AT HOME AMONO STRANGERS, WASHINGTON, DC. GALLAUDET UNIVERSITY PRESS.
14. SHEIN I. & STEWART D. (1995), LANGUAGE IN MOTION, EXPLORING THE NATURE OF SIGN, WASHINGTON, D.C. GALLAUDET UNIVERSITY PRESS
15. TURNBULL A.P. & TURNBULL H.R. (1990) FAMILIES, PROFESSIONALS AND EXCEPTIONALITY (2nd EDITION), COLUMBUS OH. MERRILL
16. YOUNG J. (1989), DEAT PRIDE OUR HONORARY DIRECTOR RESPONDS ECRS JOURNAL, 3 JULY, P7

INTERNET

WWW.coda.international.gr.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ

Αρ. Φύλλου 78

14 Μαρτίου 2005

ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3517

Εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και άλλες διατάξεις

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Εκδίδουμε τον ακόλουθο νόμο που ψηφίστηκε στην

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Άρθρο 1

Έννοια, σκοπός και καθεστώς

1. Άτομο με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, κατά την έννοια του παρόντος, θεωρείται το άτομο που έχουν σημαντική δυσκολία μάθησης και ποσοδιασμένη εξαιτίας οργανικών, διαγεννητικών, ψυχολογικών συναισθηματικών και κοινωνικών ιδιοσυμπεριφορών.

2. Στα άτομα αυτά περιλαμβάνονται όσοι

- α) Έχουν νοητική ανεπάρκεια ή ανωριμότητα
- β) Έχουν ιδιαίτερα σοβαρά προβλήματα όρασης (τυφλοί, αμβλύωπες) ή ακοής (κωφοί, βαρηκοείς)
- γ) Έχουν σοβαρά νευρολογικά ή ορθοπεδικά ελαττώματα ή προβλήματα υγείας
- δ) Έχουν προβλήματα λόγου και ομιλίας
- ε) Έχουν ειδικές δυσκολίες στη μάθηση, όπως δυσλεξία, δυσαριθμησία, δυσαναγνώσια
- στ) Έχουν συνθέτες νηυστικές, συναισθηματικές και κοινωνικές δυσκολίες και έτσι παρουσιάζουν αυτισμό και άλλες διαταραχές ανάπτυξης

3. Στα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες περιλαμβάνονται επίσης πρόσωπα νηπιακής, παιδικής και εφηβικής ηλικίας που δεν ανήκουν σε μία από τις προηγούμενες περιπτώσεις, αλλά έχουν ανάγκη από ειδική εκπαιδευτική προσέγγιση και φροντίδα για ορισμένη περίοδο ή για ολοκληρωτή την περίοδο της σχολικής ζωής τους.

Οι μαθητές για τους οποίους δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις των προγράφων 2 και 3 καθώς και οι μαθητές που για μόνο το λόγο ότι η μητρική τους γλώσσα δεν είναι ελληνική, εμφανίζουν μειωμένη σχολική επίδοση, δεν θεωρούνται άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

3. Οι μέθοδοι, τα μέσα και βοηθήματα μαθητών με ή έντονη νοητική

4. Κατά τη διδασκαλία μπορεί να χρησιμοποιούνται κατά έρευνα και άλλα επιβεβαιωμένα μέσα που είναι εφικτά και επιστημονικά αποδεδειγμένα όπως αυτά καθορίζονται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ύστερα από εισήγηση του Υπουργού Εθνικής Ανάπτυξης του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Απαγορεύεται η χρήση για την αποθεώρηση εκπαιδευτικού, κατ'επίκληση παιδαγωγικού προσωπικού στις Σ.Μ.Ε.Α. κωφών και βαρηκοών και η γνώση της νομοθετικής διάταξης.

5. Οι ειδικές περιπτώσεις των προηγούμενων προγράφων διαπιστώνονται από τα Κέντρα Διάγνωσης Αξιολόγησης και Υποστηρίξης (Κ.Δ.Α.Υ.).

6. Στα άτομα που έχουν ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες παρέχεται ειδική εκπαίδευση, η οποία στο πλαίσιο των σκοπών της πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης επιδιώκει ιδίαιτερα

- α) την ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους,
- β) τη βελτίωση των ικανοτήτων και δεξιοτήτων, ώστε να καταστεί δυνατή η ένταξη ή επανένταξη τους στο κοινό εκπαιδευτικό σύστημα και η συμβίωση με το κοινωνικό σύνολο,
- γ) την επαγγελματική τους κατάρτιση και τη συμμετοχή τους στην παραγωγική διαδικασία,
- δ) την αλληλοαποδοχή τους με το κοινωνικό σύνολο και την ισότιμη κοινωνική τους εξέλιξη.

7. Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων λαμβάνονται μέτρα και παρέχονται υπηρεσίες στα παραπάνω άτομα ηλικίας έως 22 ετών σε όλες τις τάξεις των σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Στα μέτρα αυτά περιλαμβάνονται ιδίως η κατάρτιση και εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων και μεθόδων διδασκαλίας, η χρησιμοποίηση διδακτικού υλικού και η χρησιμοποίηση οργάνων και λοιπού ειδικού εξοπλισμού και γενικά κάθε είδους διευκολύνσεις και εργονομικές διευθετήσεις. Στις υπηρεσίες περιλαμβάνονται ιδίως η διάγνωση των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών των ατόμων με ειδικές ανάγκες, η αξιολόγηση, η παιδαγωγική και ψυχολογική υποστήριξη, η φυσικοθεραπεία, η λογοθεραπεία,

ΣΥΛΛΟΓΟΙ – ΣΩΜΑΤΕΙΑ – ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΓΙΑ
ΚΩΦΩΣΗ -ΒΑΡΗΚΟΙΑ

*ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΚΩΦΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ (ΟΜ.Κ.Ε.)
ΜΥΛΛΕΡΟΥ 1 ,10436 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ : 5233950 –FAX : 5233968

*ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΩΦΩΝ ΑΘΗΝΑΣ
ΖΑΧΑΡΩΦ 1 ,11521 ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΟΙ
ΤΗΛ : 6460379 –FAX : 6465603

*ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΩΦΩΝ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ
ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ ,55236
ΤΗΛ :(031) 343093 –FAX : 343079

*ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΩΦΩΝ ΠΑΤΡΑΣ
ΔΙΟΔΩΡΟΥ , ΠΡΟΑΣΤΕΙΟ , 26500 ΠΑΤΡΑ
ΤΗΛ: (061) 461270-4 , 997594 FAX :997736

*ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΩΦΩΝ ΣΕΡΡΩΝ
ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΚΟΥΡΕΩΣ 1,62100 ΣΕΡΡΕΣ
ΤΗΛ-FAX : (0321) 21989

*ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΩΦΩΝ ΚΑΣΤΕΛΙ ΧΑΝΙΩΝ
ΚΑΣΤΕΛΙ ΚΙΣΣΑΜΟΥ ΧΑΝΙΩΝ
ΤΗΛ-FAX : (0822) 23455

*ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΚΩΦΩΝ
ΣΑΛΩΝΩΝ 7-9-11,11527 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ-FAX: 7717537

*ΙΔΡΥΜΑ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΚΩΦΩΝ ΚΑΙ ΒΑΡΗΚΟΩΝ
ΜΑΒΙΛΗ 8,ΔΡΟΣΙΑ
ΤΗΛ:8131139

*ΠΡΟΤΥΠΟ ΕΙΔΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΟ ΚΩΦΩΝ
ΚΑΙ ΒΑΡΗΚΟΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ «ΜΑΡΙΝΟΥ
ΑΜΑΛΙΑ»
ΤΕΡΨΙΧΟΡΗΣ 4,ΧΟΛΑΡΓΟΣ
ΤΗΛ : 6520248

*ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΚΗΔΕΜΟΝΩΝ ΚΑΙ
ΦΙΛΩΝ ΤΥΦΛΟΚΩΦΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ
ΔΟΙΡΑΝΗΣ ΚΑΙ ΑΘΗΝΑΣ 17 , 17673 ΚΑΛΛΙΘΕΑ
ΤΗΛ : 8950883 – 6917774

*ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΚΩΦΩΝ –ΒΑΡΗΚΟΩΝ
ΑΒΕΡΩΦ 13 ,10433 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ : 8211825

*ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΩΝ ΚΩΦΩΝ «Ο
ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΖΑΧΑΡΙΑΣ»
ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 26 , ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ :5235075

*ΕΝΩΣΗ ΚΩΦΑΛΛΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΑΡΙΣΤΟΓΕΙΤΟΝΟΣ 11-13 ,10552 ΑΘΗΝΑ
FAX :3242371

*ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΚΩΦΑΛΛΩΝ «Η ΜΕΡΙΜΝΑ»
ΚΕΡΑΜΕΙΚΟΥ 5 , 10437 ΑΘΗΝΑ
FAX : 5238491

*ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ
ΚΩΦΩΝ ΚΑΙ ΒΑΡΗΚΟΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ «ΕΦΦΑΘΑ»
ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 26 ,ΚΑΙ ΑΝΑΞΑΓΟΡΑ ,11527 ΑΘΗΝΑ
FAX : 5246652

*ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΩΦΩΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΚΑΙ ΝΗΣΩΝ
ΚΕΚΡΟΠΟΣ 6-8 ,18531 ΠΕΙΡΑΙΑΣ
FAX : 4133282

*ΘΕΑΤΡΟ ΚΩΦΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΑΧΤΟΥΡΗ 8-10 ,10553 ΠΛ. ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΥ
ΤΗΛ- FAX : 3214708

*ΕΝΩΣΗ ΚΩΦΑΛΛΩΝ Β. ΕΛΛΑΔΑΣ
ΛΕΩΦ.ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ 3 ,56123 ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΟΙ
ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ
ΤΗΛ :(031) 733745 –FAX :730332

*ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΚΗΔΕΜΟΝΩΝ
ΒΑΡΗΚΟΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ Ν. ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ
ΠΕΡΙΟΧΗ ΧΑΡΙΛΑΟΥ , ΘΕΣ/ΝΙΚΗ
ΤΗΛ :(031) 3226644

*ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΩΝ ΚΩΦΩΝ
«ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΖΑΧΑΡΙΑΣ» ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ
Τ.ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ 2 , ΘΕΣ/ΝΙΚΗ
ΤΗΛ : (031) 234385 –244975

*ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΚΩΦΩΝ
ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ
ΣΤΙΑΠ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ 9 ,54636 ΣΑΡΑΝΤΑ ΕΚΛΗΣΙΕΣ
ΘΕΣ/ΝΙΚΗ
ΤΗΛ :(031) 864389

*ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΚΩΦΩΝ ΚΑΙ ΒΑΡΗΚΟΩΝ
ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΑΓ.ΑΝΔΡΕΟΥ 55-57 ,26221 ΠΑΤΡΑ
ΤΗΛ :(061) 273834

*ΑΝΤΙΚΩΦΩΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΠΑΤΡΑΣ
ΝΟΤΑΡΑ 24 ,26442 ΠΑΤΡΑ
ΤΗΛ :(061) 420427 ,425663

*ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΟΝΕΩΝ ΣΧΟΛΗΣ ΚΩΦΩΝ
ΛΟΝΤΟΥ 144-146 ,26224 ΠΑΤΡΑ
ΤΗΛ :(061) 324000 ,329273

*ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΚΩΦΩΝ ΚΡΗΤΗΣ
ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ ΣΑΡΠΑΚΗ 33 , 73131 ΠΑΛΙΑ ΠΟΛΗ
ΧΑΝΙΑ
FAX :(0821) 46970

*ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΩΦΩΝ Ν.ΡΕΘΥΜΝΟΥ «ΤΟ
ΑΡΚΑΔΙ»
ΠΛ. ΗΡΩΩΝ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ 17 ,74100
ΡΕΘΥΜΝΟ
FAX : (0821) 28377

*ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΛΕΣΧΗΣ ΚΩΦΑΛΛΩΝ
Ν.ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ «CANDIA»
ΕΡΓΑΤΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΑΓ.ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ ,71307
ΗΡΑΚΛΕΙΟ
ΤΗΛ :(081) 228343

*ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΚΩΦΑΛΛΩΝ
Ν.ΣΕΡΡΩΝ
ΧΑΤΖΗΠΑΝΤΑΖΗ 12 ,61124 ΣΕΡΡΕΣ
ΤΗΛ :(0321) 25551- 21029 FAX :51552

*ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΩΦΩΝ-ΒΑΡΗΚΟΩΝ ΗΠΕΙΡΟΥ ΚΑΙ
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΥ 6-8 , 45444 ΙΩΑΝΝΙΝΑ
ΤΗΛ :(0651) 64155 FAX : 64156

*ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΚΗΔΕΜΟΝΩΝ
ΚΩΦΩΝ ΚΑΙ ΒΑΡΗΚΟΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ
Ν.ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ
ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ ,ΒΟΛΟΣ
ΤΗΛ : (0421) 22247

*ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΩΦΩΝ ΛΑΡΙΣΑΣ
ΚΥΠΡΟΥ 80 ,ΛΑΡΙΣΑ
ΤΗΛ :(041) 41222

*ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΣ – ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ
ΚΩΦΑΛΛΩΝ Ν.ΔΡΑΜΑΣ
ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΟΥ 5 ,66100 ΔΡΑΜΑ
ΤΗΛ :(0521) 30318

*ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΚΩΦΩΝ- ΒΑΡΗΚΟΩΝ Ν.ΗΜΑΘΙΑΣ
ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ 9 ,59200 ΝΑΟΥΣΑ
ΤΗΛ :(0332) 25680 FAX :25600

*ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ ΑΚΟΗΣ –ΙΑΤΡΙΚΟ
ΚΕΝΤΡΟ ΑΚΟΗΣ
ΠΑΣΤΕΡ 8, 59100 ΒΕΡΟΙΑ
ΤΗΛ :(0331) 72789

*ΚΕΝΤΡΟ ΒΑΡΗΚΟΙΑΣ
ΜΑΙΟΥ 61 ,68100 ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ
ΤΗΛ :(0551) 80609

*ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΩΦΩΝ ΚΑΙ ΜΗ ΞΑΝΘΗΣ «ΤΟ
ΝΟΗΜΑ ΣΤΗ ΖΩΗ»
ΟΡΦΕΩΣ 47 , 67100 ΞΑΝΘΗ
ΤΗΛ :(0541) 93726 FAX :95060

«ΕΧΩ ΒΑΡΗΚΟΟ ΠΑΙΔΙ»

Λένε πως ο θεός βλέπει τις κορυφές και ρίχνει τα χιόνια .Αν πράγματι είναι έτσι , κι αν η απόκτηση ενός κωφού-βαρήκοου παιδιού είναι μια σφοδρή χιονόπτωση για τους γονείς του , τότε οι τελευταίοι θα πρέπει να θεωρούνται κορυφές .Κορυφές υπομονής ,αρχοντικής αγάπης, δημιουργικής δυναμικής ,εξαιρετικής ταπείνωσης ,χαλκέντερης αντοχής ,πληθωρικής δράσης ,θυσιαστικής διάθεσης .Μία μητριαρχική επικράτηση των όρων και των ιδιοτήτων, που κρύβουν πίσω τους τη μάνα .Την ελληνίδα μάνα ,τη γλυκοφιλούσα , την ξαγρυπνούσα ,τη γοργοπερπατούσα .Είναι μεγάλη τιμή για μια μάνα να της εμπιστευθεί ο Θεός να μεγαλώσει ένα κωφό- βαρήκοο παιδί .Μια τιμή θεϊκή , που θα πρέπει να συνοδεύεται και με ανάλογη αποδοχή .

Σχοινιάς Ιωάννης ,γονιός ,οικονομολόγος ,διευθυντής του HORIZON ,Θεσ/νικη

«ΟΙ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΜΟΥ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΔΙΠΛΑ ΣΤΟ ΚΩΦΟ ΠΑΙΔΙ»

Η τύχη στην ατυχία μου ήταν ότι συνάντησα πολύ νωρίς στο δρόμο της ζωής μου τη δασκάλα και ευεργέτριά μου Σεμέλη Τσώτσου .διδάκτορα λογοπαιδείας

του πανεπιστημίου της Βιέννης .Με είχε αναλάβει από 3 χρονών .Με βοήθησε .Μου έδειξε το φως .Τον δύσκολο ανήφορο όμως τον ανέβηκα μόνη μου .

Αναζήτησα από παιδί ακόμα να χτυπήσω την αναπηρία μου .Να ξεπεράσω τους τοίχους που έβρισκα μπροστά μου .Πρώτα έπρεπε να μιλήσω , μετά να μάθω όσα περισσότερα γινόταν .Μετά να συμμετέχω στη ζωή ,να δουλέψω και να επιβληθώ ,να κάνω οικογένεια (ο άντρας μου είναι ακούων) και να γίνω μητέρα για να ολοκληρωθώ .

Ο μεγάλος μου σκοπός όμως ,που είχα από πολύ μικρή ήταν να βοηθήσω τους ομοιοπαθείς μου κωφούς .Οι δυσκολίες πολλές ,ουσιαστικές και τυπικές .Λίγα λεπτά της ώρας δε φτάνουν να τις αριθμήσω .Εδώ θέλω να πω ότι η δύναμη υπάρχει μέσα μας .Πρέπει ο καθένας να τη καλέσει για να τη βρει και μετά να την χρησιμοποιήσει για να κερδίσει τη μάχη της ζωής .Μια σκέψη πρέπει να μας κατέχει : Όσο πιο μεγάλη είναι η δυσκολία ,τόσο μεγαλύτερη η πρόκληση .Όμως , στο τέλος ,την ώρα της νίκης ,η χαρά είναι μεγάλη .Με τα παιδιά που έχω κοντά μου και τα διδάσκω έχει δημιουργηθεί μία σχέση αγάπης .Γίνομαι η δεύτερη μητέρα τους .

Σούλα Κασφίκη ,δασκάλα

«ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΟ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ»

Ο ερχομός της Λένας με γέμισε με πρωτόγνωρα συναισθήματα .Οι αγωνίες ,οι φόβοι και οι χίλιες ανησυχίες , που βασανίζουν κάθε κυοφορούσα υποψήφια μητέρα με τη γέννηση του παιδιού μου έδωσαν τη θέση τους σε μία χαρά ,ευτυχία αναστάτωση ,εμπειρία που δεν έμοιαζε με τίποτε από ό,τι είχα ζήσει ως τότε .

Ένιωθα μεγάλη την ευθύνη για το ανυπεράσπιστο ανθρωπάκι ,που γνώριζα καλά ότι εξαρτιόταν αποκλειστικά από μένα την ίδια και τις φροντίδες μου .Προσπαθούσα να ενημερώνομαι συνεχώς για το πώς πρέπει να τη ταΐζω,να τη πλένω,να φροντίζω το δερματάκι της,να εξασφαλίζω καθαριότητα στο χώρο που κοιμάται και κινείται .

Όλα αυτά γίνονταν με ευχαρίστηση και αγάπη κι όσο έβλεπα το μωρό μου να αναπτύσσεται ,τόσο καμάρωνα και απολάμβανα το πλάσμα ,που εγώ έδωσα ζωή και μεριμνούσα για τη συντήρησή του .

Είμαι βέβαιη ότι οι εμπειρίες αυτές είναι γνωστές σ'όλες τις μάνες του κόσμου και δε σας παρουσιάζω τίποτα πρωτάκουστο ή σπάνιο .

Όμως πιστεύω βαθιά πως για κάθε μάνα η γέννηση του δικού της μωρού και η ανάπτυξή του είναι κάτι το μοναδικό .

Δανδίκη –Βελανοπούλου Μαίρη ,πρόεδρος συλλόγου γονέων & κηδεμόνων κωφών-βαρηκώων παιδιών

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ: «Ο ΣΥΝΑΝΘΡΩΠΟΣ ΜΕ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΑΚΟΗΣ ΣΤΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟ ΠΡΩΤΟ ΑΙΩΝΑ»

«ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΜΑΤΑΣ»

«Γιατί να μην έχουμε γενέθλια κάθε μήνα ; Γιατί να γιορτάζει μόνο κάθε 8 του Νοέμβρη; Να γιόρταζε στις 8 του κάθε μήνα .Μηνογενέθλια ας πούμε...Ποπό! Πόσα θα 'χε να πει αύριο στο σχολείο για τα γενέθλιά της ! Θα ανέβαινε στην έδρα και θα έγενεφε στα παιδιά ,με τα σήματα των κωφών , όλα όσα έγιναν σήμερα στα γενέθλιά της» .

«...Θυμόταν άραγε σωστά όλα τα σήματα της νοηματικής γλώσσας ,για να τους γνέψει όσα ήθελε να πει;Σηκώθηκε φουριόζα και άναψε το φωτάκι του κομοδίνου της .Στήθηκε μπροστά στο καθρέφτη και άρχισε να γνέφει.Έκανε ένα-δύο λάθη ,τα διόρθωσε ,έγενεψε άλλη μια φορά ,όλα σωστά ,κι ήσυχη πια ξαναγύρισε στο κρεβάτι της ευχαριστημένη» .

«Έπιασε να σιγοτραγουδάει .Δε κουνούσε τα χείλη της, δε κουνούσε τα χέρια της . Δε χρειαζόντουσαν τα σήματα της νοηματικής γλώσσας .Το μυστικό τραγούδι της ήτανε για τη μυστική ψυχή του λουλουδιού» .

ΕΙΡΗΝΗ ΜΑΡΑ ,εκδόσεις Κέδρος ,Αθήνα 1987

«ΜΗ ΞΕΧΝΑΤΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ»

Υπάρχουν τα ακούοντα παιδιά που μαθαίνουν τη γλώσσα σας .Μπορούν να γελάσουν ,να κλάψουν και να περιγράψουν ιστορίες στη νοηματικά γλώσσα καλύτερα από το καθένα σας. Αλλά μπορούν να ακούσουν .Και τώρα λέτε ότι δεν τα χρειάζεστε αυτά τα ακούοντα παιδιά .

Αλλά είναι αυτά που μετέφεραν σε σας τους χλευασμούς και τις κοροϊδίες των άλλων παιδιών στη παιδική χαρά ,τα οποία δεν αντιλαμβάνονταν τη μαγεία των νοημάτων σας και που ψιθύριζαν μαγικά ψέματα τα οποία πραγματικά μπορούσατε να ακούσετε .

Αυτά τα παιδιά έκατσαν ανάμεσα σε σας και το δάσκαλο τις μέρες συγκέντρωσης των γονέων .Ήταν αυτά που κάλεσαν το γιατρό ,τον αστυνόμο ,τον πυροσβέστη όταν χρειάστηκε .

Αυτά τα παιδιά άκουσαν το θόρυβο που κάνει η παλιά Σεβρόλετ, για να διαπιστώσουν αν δουλεύει καλά ή χρειάζεται να επισκευαστεί από μηχανικό .

Αυτά τα παιδιά σας βοήθησαν όταν χρειάστηκε να γράψετε ένα γράμμα και είπατε ότι κανείς δε καταλαβαίνει τα αγγλικά σας .Επίσης αυτά σας βοήθησαν να αξιοποιήσετε τις γραμματικές σας γνώσεις στις μπερδεμένες οδηγίες και ομοιοκαταληξίες της γλώσσας των ακουόντων ανθρώπων .

Αυτά τα παιδιά δεν ήξεραν ότι κάποιος δε θα σας επέτρεπε να εκλέξετε ένα Κωφό πρόεδρο ,ΤΩΡΑ .

Πιστεύαν ότι θα μπορούσατε να πραγματοποιήσετε όλες σας τις επιθυμίες εκτός από το να ακούσετε .

Αυτά τα παιδιά ήξεραν ότι θα μπορούσατε να οδηγήσετε σε μια ξένη χώρα χωρίς να χαθείτε (ή να χρειαστείτε χάρτη) ,ότι ξέρετε να κωπηλατείτε και πώς να πιάσετε το πιο μεγάλο ψάρι .

Αυτά τα παιδιά ήταν οι πρώτοι που πίστεψαν σε σας και σας αποδέχτηκαν ως άτομα που ακούνε με τα μάτια τους και

μιλούν με τα χέρια τους .Υπήρξαν οι πρώτοι συνήγοροι Κωφών και οι άνθρωποι των δημοσίων σχέσεων .

Και τώρα είστε απασχολημένοι με τη Κώφωσή σας ,δε θέλετε να επιτρέψετε στους ακούοντες ανθρώπους να συμμετάσχουν στη Κώφωση και στις δραστηριότητες σας ως Κωφοί .Πρέπει να παλέψετε για την ανεξαρτησία της δικής σας ζωής .

Αλλά θυμηθείτε ότι είναι ακούοντα

Πάνω απ'όλα είναι **ΤΑ ΔΙΚΑ ΣΑΣ ΠΑΙΔΙΑ .**

JO ANN Mc CANN ,www.coda-international.org.

«ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΔΙΚΟΣ ΜΑΣ Ο ΚΟΣΜΟΣ»

Αναρωτιόμουν για ποιο θέμα να γράψω αυτό το μήνα στο περιοδικό «Νέα της Κοινότητας των Κωφών». Για λίγα λεπτά πανικοβλήθηκα ,σκεπτόμενος ότι δεν υπάρχουν άλλες ιστορίες στο μυαλό μου .

Τελικά ,με έσωσε μια κατσαρίδα .Θα σας πω τι συνέβη .Καθώς πήγαινα στους γονείς μου ,στη μέση του δρόμου σταμάτησα σε ένα εστιατόριο .Όταν ήρθε η σερβιτόρα να πάρει τη παραγγελία ,της έδειξα στο κατάλογο τι ήθελα .Αυτή συνέχισε να μιλάει .Ίσως έλεγε ποιο ήταν το πιάτο της ημέρας. Την διέκοψα ,της έκανα χειρονομία ότι δεν ακούω και έδειξα ξανά τη παραγγελία μου.Ενοχλήθηκε και είπε δείχνοντας τα χείλη της: «Γιατί δε μιλάς;» .Όταν πρόφερα με δυσκολία «ένα χάμπουργκερ με τυρί»,ταράχτηκε και έφυγε .Δεκαπέντε λεπτά αργότερα ξαναγύρισε φέρνοντας το φαγητό μου και ένα σημείωμα που ήταν γραμμένο με πολλά λάθη .Καθώς το διάβαζα αναρωτήθηκα πού έμαθε να γράφει,ήταν τόσο ανορθόγραφη .Το σημείωμα έλεγε: «Έχω κωφό αδερφό, ο οποίος παρακολούθησε ένα πολύ καλό σχολείο στα βόρεια. Πρέπει να μάθεις να μιλάς ,ποτέ δεν είναι αργά .Τελοσπάντων ζεις σε ένα κόσμο ακουόντων» .

Θύμωσα ,σκεπτόμενος με ποιο δικαίωμα υποστήριζε ότι δεν έκανα λογοθεραπεία .Παρακολουθούσα σχολείο που στη φιλοσοφία του ενσωμάτωνε τη λογοθεραπεία .Εκτός του ότι αφιέρωσα πολλές ώρες προσπαθώντας να προφέρω τον ήχο Π αντί για ΜΠ ,στοιχείο το οποίο-σύμφωνα με τη παραπάνω φιλοσοφία –θα μου επέτρεπε να επικοινωνώ επιτυχώς στο «κόσμο των ακουόντων» .

Ήμουν τόσο εκνευρισμένος με το σημείωμα ,που δε κατάλαβα ότι η σερβιτόρα στεκόταν και περίμενε για την απάντηση μου.Καθώς τη κοίταξα ,τα μάτια και το στόμα της άνοιξαν τρομαγμένα και έφυγε γρήγορα .Επέστρεψε αμέσως με ένα αεροζόλ.Σηκώθηκα αμέσως να τρέξω,να προφυλάξω τον εαυτό μου,σκεπτόμενος «τι έκανα που πρέπει να με ψεκάσει;». Πέρασε γρήγορα από μπροστά μου κατευθυνόμενη στο τραπέζι

πίσω από μένα όπου περπατούσε μια κατσαρίδα .Άδειασε σχεδόν το μισό μπουκάλι για να τα καταφέρει.Παρακολουθούσα τη σκηνή έκπληκτος.Φυσικά ,δε μπόρεσα να τελειώσω το φαγητό μου .Πλήρωσα και έφυγα όσο πιο γρήγορα μπορούσα παίρνοντας μαζί μου το σημείωμα .

Στο δρόμο ξαναδιάβασα το σημείωμα κι αυτή τη φορά κόλλησα στη φράση:

«Είναι ένας κόσμος ακουόντων».

Με ποιο δικαίωμα οι ακούοντες επιβάλλουν σε μας την επικράτηση του κόσμου τους;Το χειρότερο είναι ότι υπάρχουν κωφοί,οι οποίοι υποστηρίζουν τις αξίες του κόσμου των ακουόντων σε μας τους Κωφούς ,λέγοντας συνεχώς ότι πρέπει να μάθουμε να μιλάμε γιατί ζούμε σε κόσμο ακουόντων.Είναι αξιοπερίεργο,γιατί με αυτό τον τρόπο αρνούνται τη δική τους ύπαρξη ως κωφά άτομα.Εάν ο κόσμος δεν είναι δικός τους,τότε ποιανού είναι;

Προτείνω σε όλους εμάς να διαλαλούμε ότι «είναι και δικός μας ο κόσμος» .Βέβαια,δεν μπορώ να αρνηθώ το γεγονός ότι υπάρχουν περισσότεροι ακούοντες από ότι κωφοί,αλλά αρνούμαι το δικαίωμά τους να διεκδικούν τον κόσμο.Εγώ ως Κωφός έχω τα δικά μου δικαιώματα και τη δική μου θέση σε αυτό το πλανήτη.Το να διαλαλώ ότι «ο κόσμος ανήκει στους ακούοντες» είναι μια δήλωση ηττόπαθειας.Εμείς που μιλάμε τη νοηματική γλώσσα,λειτουργούμε εξίσου καλά σε όλες τις πτυχές της ζωής .

Υπάρχουν μερικοί δάσκαλοι κωφών,οι οποίοι διδάσκουν ότι πρέπει να παραμείνουμε στις αξίες της πλειοψηφίας του κόσμου,που είναι οι ακούοντες.Αυτοί δηλητηριάζουν το μυαλό των κωφών παιδιών που θα είναι οι αυριανοί κωφοί ενήλικες.Κατά συνέπεια,αυτοί οι ενήλικες θα πιστεύουν και θα λένε στους άλλους ότι πρέπει να μάθουμε να μιλάμε,γιατί ζούμε σε ένα κόσμο ακουόντων.

Εάν διαλαλούμε ότι είναι και δικός μας ο κόσμος,θα δείξουμε ότι έχουμε και εμείς θέση σε αυτό τον κόσμο.Οι ακούοντες θα πρέπει να μοιραστούν τον κόσμο μαζί μας και είναι ευπρόσδεκτοι στο κόσμο μας με την προϋπόθεση να σεβαστούν το δικαίωμά μας να επικοινωνούμε με τη νοηματική

γλώσσα.Γιατί μέσα από τη νοηματική γλώσσα,μαθαίνουμε τα πάντα γύρω από τον κόσμο,το καλό και το κακό,το όμορφο και το άσχημο.

Κερδίζοντας τη θέση μας σ' αυτό τον κόσμο,θα πρέπει να διδάξουμε τη νοηματική γλώσσα στους ακούοντες.Με αυτό τον τρόπο γεφυρώνουμε τους δύο κόσμους.Φτάνοντας στο σπίτι των γονιών μου,αντιλήφθηκα ότι είχα ένα θέμα για το περιοδικό :
«Ο κόσμος ανήκει σε όλους μας» .

ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΚΗΔΕΜΟΝΩΝ ΚΩΦΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΗΣ ΔΑΝΙΑΣ «BONAVENTURA»

(Λαμπροπούλου ,1998)

*Τα Κωφά παιδιά είναι **παιδιά** .

*Η γλώσσα των Κωφών είναι η Νοηματική Γλώσσα .

*Τα Κωφά παιδιά δεν είναι άρρωστα .

*Τα Κωφά παιδιά εξελίσσονται σε Κωφούς ενήλικες .

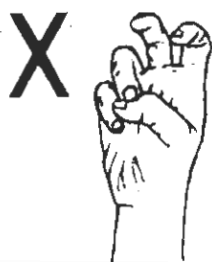
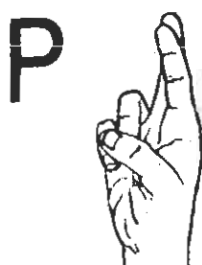
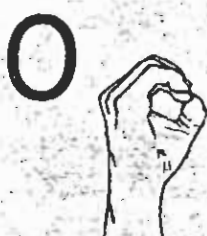
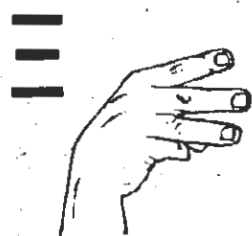
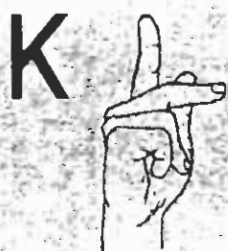
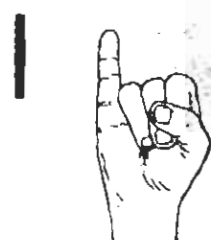
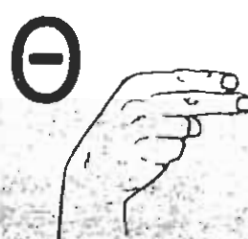
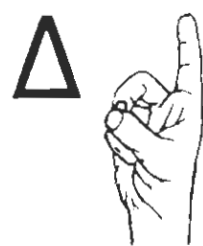
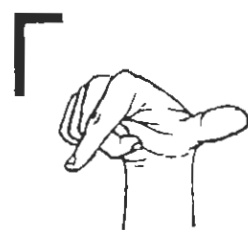
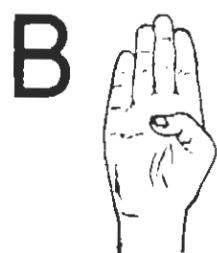
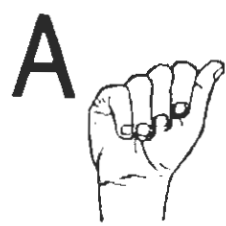
*Τα Κωφά παιδιά πρέπει να συναναστρέφονται με Κωφούς ενήλικες .

*Τα Κωφά παιδιά πρέπει να συναναστρέφονται με ακούοντες ενήλικες .

*Οι γονείς Κωφών παιδιών χρειάζονται ο ένας τον άλλο .

*Υπάρχει επίδραση του Κωφού παιδιού στην οικογένεια .

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΑΚΤΥΛΙΚΟ ΑΛΦΑΒΗΤΟ

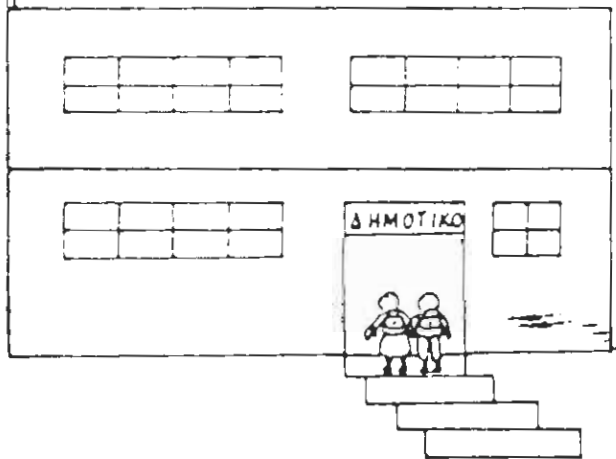

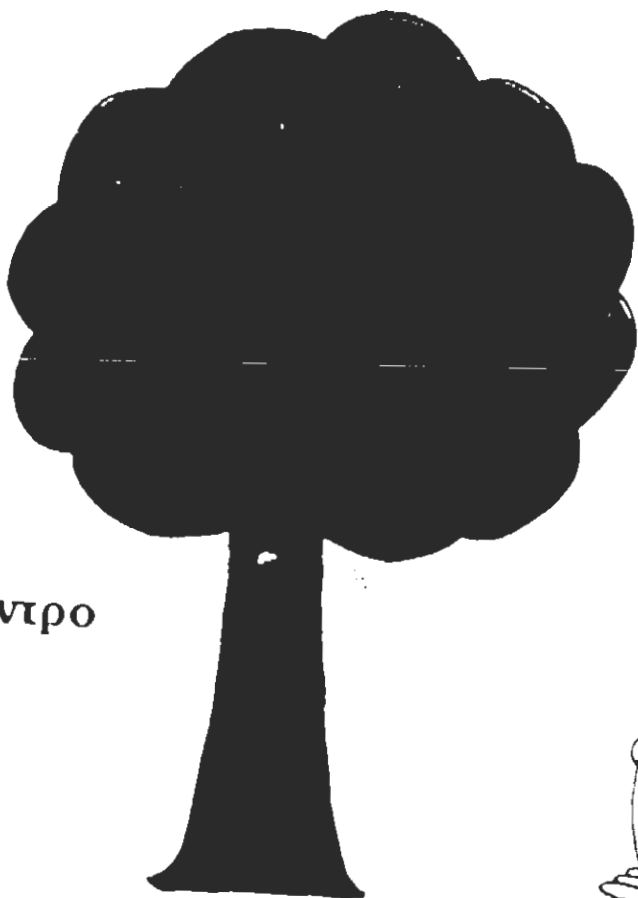
Δδ

Δημοτικό (σχολείο)

Δδ

δέντρο

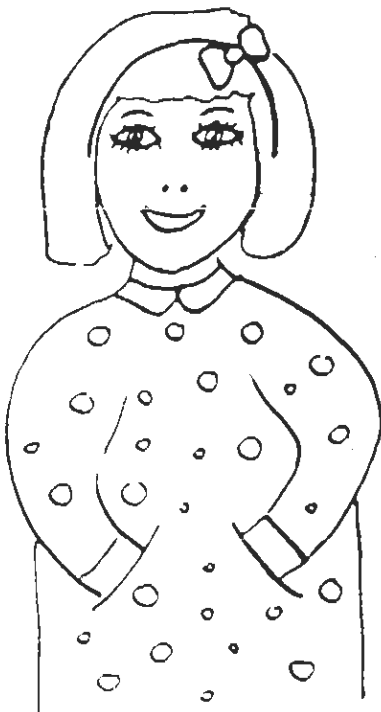
Γυ

γυναίκα

Κκ

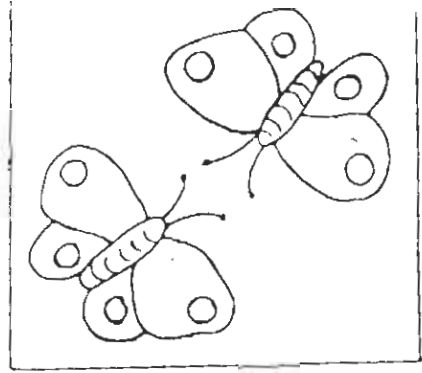
κορίτσι

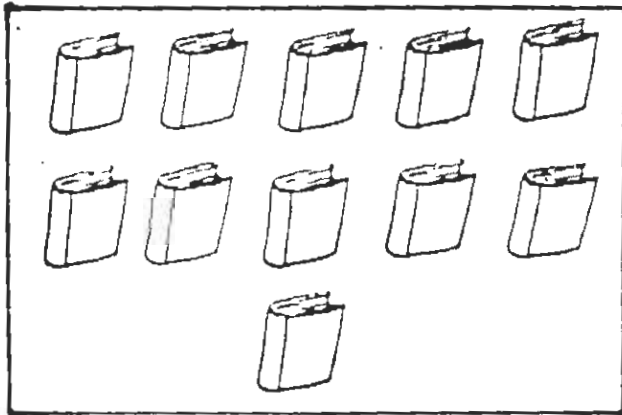
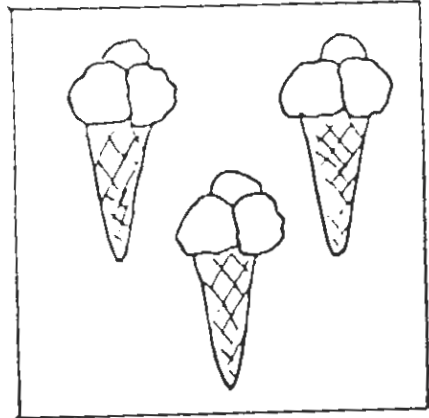
2

δύο πεταλούδες

3

τρία παγωτά

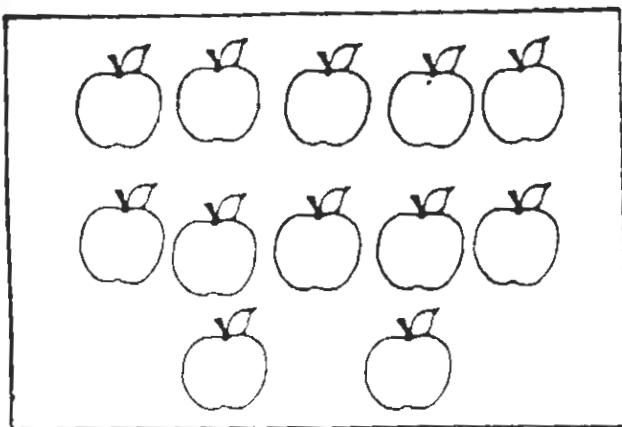

11

έντεκα βιβλία

Οι αριθμοί από 11-20

12

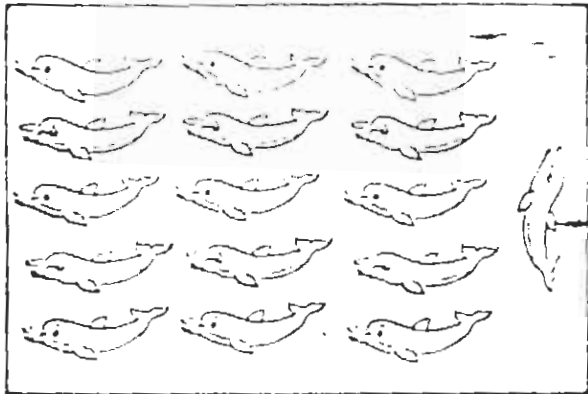
δώδεκα μήλα

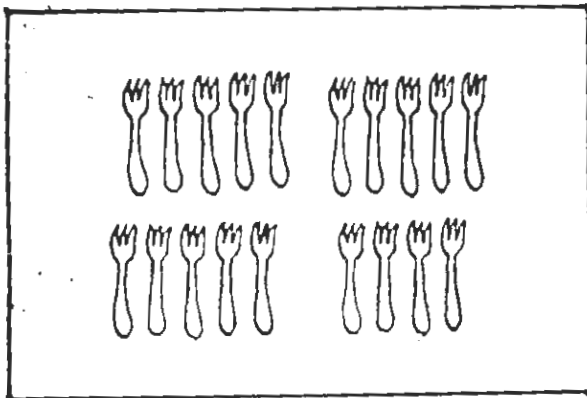
15

δεκαπέντε κίτες

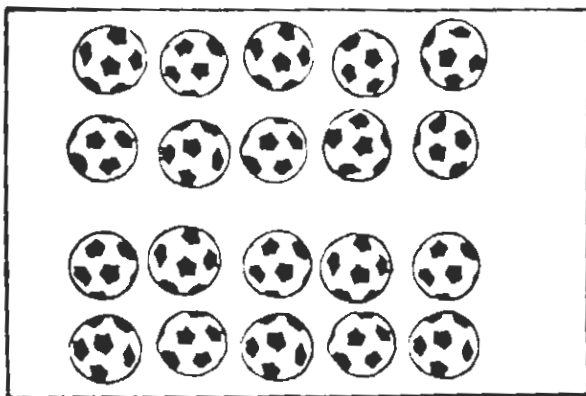
16

δεκαέξι ψάρια

19

δεκαεννιά πηρούνια

20

είκοσι μπάλες

